MOKYTOJŲ KAMBARYS

MARKUS ORTHS

Markus Orths

Mokytojų kambarys

Romanas

Iš vokiečių kalbos vertė
Jūratė Dikšaitė

GIMTASIS ŽODIS

Vilnius, 2009

UDK 830-3
Or91

Versta iš:
Markus Orths
Lehrerzimmer

© Schöffling & Co. Verlagsbuchhandlung GmbH, Frankfurt am Main 2008
© Vertimas į lietuvių kalbą, Jūratė Dikšaitė, 2009
© „Gimtasis žodis“, 2009

ISBN 978-9955-16-279-7

Prologas

Ištisas tris savaites nekėliau kojos iš namų, bijodamas neatsiliepti į skambutį. Visiems pažįstamiems uždraudžiau man skambinti. Nėra jau tokio svarbaus reikalo, pasakiau, kad nepalauktų iki šio telefono skambučio. Kai pirmą savaitę suskambo telefonas, anksti ryte, aš stovėjau po dušu. Iššokau neatitraukęs dušo užuolaidos, vos nepaslydau ir, dar prieš įsijungiant atsakikliui, laiku suspėjau prie telefono. Supratęs tik vieną žodį *apklausa,* numečiau ragelį ant svirtelės. Drebėdamas iš susijaudinimo, nuogas ir visas šlapias atsisėdau ant kušetės. Nuo tada rytais nebesiprausiau po dušu. Vieno savo kaimyno paprašiau parūpinti man bevielį telefoną. Ketvirtą valandą ryte, tuo metu, kai skambučių tikimybė linkusi sumažėti iki nulio, išjungiau seną telefoną ir įsijungiau naująjį. Tada prie jo pritvirtinau špagatą ir pasikabinau sau po kaklu. Šitaip, tariau sau, niekas negalės sutrukdyti. Iš restorano klientų aptarnavimo paprašiau kiekvieną dieną man atnešti valgį, kad su telefonu pakaklėj ramiausiai galėčiau atidaryti buto duris pasiuntiniui. Tada sėdėjau savo namuose ir laukiau. Televizoriaus garso stiprumą nustačiau taip, kad vos girdėčiau. Skaitymui trūko ramybės. Pradėjau rūkyti. Ketvirtą valandą ryto paspaudęs mygtuką nuolat tikrindavau, ar yra ryšys linijoje, ir tik tada, kai išgirsdavau signalą, galėdavau galvoti apie miegą. Dažnai prisimindavau siaubo istorijas, kurias kursuose pasakodavo apie tokius žmones, kuriems nebuvo galima *prisiskambinti* pasikalbėjimams skirtu laiku: pasiutiškas neatsakingumas sau pačiam ir savo gyvenimui. Vienas toks, kaip pasakojo, esą nurodytu

skambinti metu buvo išvažiavęs atostogauti; o kitas atsiliepė į skambutį, bet šeštadienį dešimtą valandą vakaro, taigi jis, aiškiai praradęs sveiką nuovoką žmogus, visiškai rimtai pareiškė, esą dabar ne laikas, savaitgalis, ir jis turįs kitų planų, tegu būna tokie malonūs ir perskambina pirmadienį, ir, kai koordinatorius papasakojo šitą istoriją, visas mūsų kursas prapliupo nesulaikomu juoku. Aš įsivaizdavau, kas nutiktų, jeigu neatsiliepčiau į skambutį: gyvenimas po tiltu, naktys benamių nakvynės namuose, nusivylimas, siaubas, šaltis. Bet menkiausias judesys prie mano ant krūtinės tabaluojančio telefono ir aš ramus, negalėsiu sau priekaištauti, man *galima prisiskambinti*, ištisai, visą parą, išskyrus tik vieną sekundę ketvirtą valandą ryte. Per paskutiniąsias savaites apsileidau, nesiskutau, rytais tik užtėkšdavau vandens ant veido, paakiai pajuodo, nes buvau per mažai miegojęs ir kaip tigras vaikštinėjau iš kampo į kampą. Ir kai pagaliau po trijų savaičių suskambo telefonas, aš taip išsigandau, kad išgirdęs pirmą skambutį nieko negalėjau daryti. Suskambėjus antrą kartą, mano ranka mėšlungiškai sugriebė ragelį, bet pamačiau, jog špagatas, kabojęs po kaklu, per trumpas, kad rageliu pasiekčiau ausį, todėl, prieš paspausdamas mygtuką, pirmiausia turėjau išsinerti iš kilpos ir trečią skambutį praleidau, nes dar labiau įsipainiojau, tačiau po to, laikydamas telefoną prie ausies, krenkšdamas paklausiau: *Alio*? Tai buvo mano motina. Aš praradau žadą. Ji man kažką pasakojo, ko nesuvokė mano protas. Po kelių sekundžių aš ją nutraukiau. Ar ji išprotėjusi, sušukau. Kaip ji galinti skambinti dabar, dešimtą valandą dvidešimt minučių? Ar ji nežinanti, jog šiuo metu didžiausia tikimybė, kad man paskambins? Gal ji nežinanti, koks man svarbus šis laiko tarpas? Aš paspaudžiau mygtuką, nutraukdamas ją. Prabėgo dvidešimt sekundžių. Kas, jeigu kaip tik tuo pat metu kaip ir mano motina skambino koordinatorius? Per šias dvidešimt sekundžių? Kas, pagalvojau, jei jis išgirdęs, kad užimta, tuoj padėjo ragelį ir paskambino kitam kandidatui iš sąrašo? Keikiau save dėl lėtumo. Pasakiau sau, kad man reikėjo iškart išjungti, tučtuojau, vos išgirdus pirmus motinos žodžius, nedelsiant, jau jai sakant *Čia aš*, turėjau paspausti mygtuką ir nelaikyti užimto telefono, bet ne, leidausi įve-

liamas į šį beprasmį pokalbį ir praradau svarbaus laiko. Tačiau dabar žinojau, ką turiu daryti. Pagalvojau, kad negaliu sau leisti būti užkluptas, man reikia nusiraminti, labiau susikaupti. Atsikirpau naują, ilgesnę, virvelę, kuri atsiliepiant nesukeltų tiek sunkumų. Nuo tada aš kiekvieną dieną meditavau po kelias valandas, kad į skambutį galėčiau atsiliepti ramiai, kaip ir pridera. Kaip įmanydamas, vis laikiau telefoną dešinėje rankoje, kad skambinant sugaiščiau kuo mažiau taip reikalingų sekundžių. Ant didelio lapo užsirašiau ir padėjau jį kambaryje ant stalo. *Neatsiliepti į skambučius,* parašiau, *išskyrus vieną.* O jis mane pasiekė rugpjūčio 20-tąją septynioliktą valandą dvidešimt keturios minutės. Aš sėdėjau prie televizoriaus ir išlikau ramus. Valandų valandas treniruotu judesiu nusiėmiau nuo kaklo telefoną, atsiliepiau, ir, kai išgirdau žodį G*imnazijų valdyba,* nuslydęs nuo kušetės atsiklaupiau.

1

Eidamas požemine perėja mačiau baltas apsitrynusias plyteles, vandens lašus, senas vyras grojo akordeonu ir kažką dainavo apie tėviškę, aš sustojau ir įmečiau monetą į tirolietišką kepurę. Tada pakilau ant tilto, perėjau per siaurą upę, vardu Filsas, ir nuėjau Jono gatve – automobilių motorai, purvas, oras toks, kad vos gali kvėpuoti. Prie restorano *Pavasario rasa* padavėjas statė skėčius nuo saulės. Aš pasukau į dešinę – mokykla. Įėjau į raštinę ir pasakiau, kad norėčiau pas direktorių. Aš susitaręs, pridūriau, vienuoliktą valandą. Direktorius esąs pasitarime, toks buvo atsakymas. Lūkuriavau apžiūrinėdamas raštinės aptarnavimo stalą ir nuotraukas, kabančias ant sienos: mokytojai su pasaitėliais ant kaklo, priekyje du vyrai – vienas storas, kitas aukštas, rankose jie laikė pasaitėlius, ant galvos kepuraitės su raidėmis GV. Netrukus mane pakvietė į direktoriaus kabinetą. Direktorius parodė į kėdę priešais. Aš atsisėdau. Jis esąs žmogus, pasakė, kuris man rašys charakteristiką. Kokią charakteristiką, mandagiai paklausiau. Jis atsakė – charakteristiką metų gale, kiekvienų metų gale, jis, direktorius, ją rašysiąs, jis pats, asmeniškai. Charakteristika, pasakė, nulems mano biografijos džiaugsmus ir bėdas. Tai esą neįmanomas dalykas, kad aš nežinąs, ką reiškia charakteristika; charakteristika, pasakė, mokytojui pats svarbiausias dalykas, tik ji jiems kažką reiškia, visa kita jiems neturi reikšmės. Jis domėsis kiekvienu mano žingsniu, pridūrė, nieko, pasakė jis, nuo jo nenuslėpsi, viskas mokslo metų gale bus jam atskleista, ir jo pareigos reikalaujančios susidaryti ypač detalų vaizdą būtent apie

naujokus. Aš linktelėjau ir nesujudėjau. Kodėl, tada paklausė direktorius, apžiūrinėdamas mane, kodėl aš negyvenu Giopingene? Pasakiau, kad kol kas nebuvo progos, *nebuvo progos*, nutraukė mane direktorius, ką tai turėtų reikšti, nebuvo progos, tai esą niekaip nepateisinama, aš jau prieš dvi savaites informuotas, kad atvyksiąs čia, į Giopingeną, į ERG* – nebuvo progos, pasakė jis, tai visiškai nekoks startas. Kada, paklausė jis, aš ketinąs persikraustyti? Kaip įmanoma greičiau, atsakiau ir paskubėjau pridurti, pats suprantąs, kad toks atstumas tarp darbo ir gyvenamosios vietos ne pats geriausias, *žinoma*, pertraukė mane direktorius, esą tai nenuginčijamas faktas, ir nėra ko čia su juo ginčytis, kas čia dirba, tas ir turi čia gyventi, visi jo mokytojai gyvena Giopingene, jis asmeniškai tuo pasirūpinęs, kad visi jo mokytojai gyventų Giopingene, todėl ir aš neišsisuksiąs nuo Giopingeno, jeigu aš, jam vadovaujant, norįs čia dirbti, Giopingenas, pasakė jis, juk gražus miestas. Taip, atsakiau, savaime aišku, aš pasistengsiąs kaip galima greičiau susirasti butą, kad ištaisyčiau klaidą, kurią padariau, neturėdamas gyvenamosios vietos Giopingene, bet *tam* dabar, pasakė direktorius, aišku, esą jau per vėlu, tai jis, taip sakant, ir įrašęs į charakteristiką, prieš akis jis jau matąs, aš, studijų asesorius** Kranichas, nesuspėjęs prieš pradėdamas darbą susirasti buto darbo vietoje, dar daugiau, studijų asesorius Kranichas, pradėdamas eiti pareigas, nesuvokė charakteristikos, rašomos direktoriaus, svarbos. Jam kalbant pabandžiau į jį žiūrėti nuolankiu žvilgsniu, bet man nepavyko, per daug jau direktorius kalbėdamas kraipė galvą tai į vieną, tai į kitą pusę, paskui jis nutilo ir perbėgo akimis prašymą. Aš nenurodęs klasės, pasakė jis. Kokios klasės – paklausiau. Klasės, už kurią norįs būti atsakingas kaip klasės auklėtojas. Aš, pasakiau, galvojęs, kad aš, būdamas naujokas gal vėliau, *tai gražiausia,* pertraukė mane, kaip tik jaunam mokytojui

---

* ERG – ER kokio nors žymaus žmogaus inicialai, G – gimnazija *(Čia ir toliau – vertėjos pastabos).*

** Studijų asesorius – pretendentas į aukštesnes valstybės tarnautojo pareigas, užbaigęs aukštąjį mokslą pirmuoju valstybiniu egzaminu, po dvejus metus trunkančios praktikos mokykloje (referendariato) ir išlaikyto antrojo (Didžiojo) valstybinio egzamino įgijęs teisę dirbti gimnazijoje ir aukštesnėse mokyklose.

savaime suprantama pareiga paimti klasę, va ir prasideda, jau iš pat pradžių aš vengiąs sunkių užduočių, be klasės, pasakė ir kažką užsirašė į savo bloknotą, berašant nulūžo pieštukas, jis pagriebė drožtuką, nusmailino pieštuką, paėmė bloknotą, ant kurio buvo pieštuko drožlės, nunešė jį prie šiukšlių dėžės, nukratė drožles ir nupūtė nuo jo grafito likučius, bloknotą pasidėjo priešais save, ir, prieš vėlei pradėdamas kalbą, dar kartą pažiūrėjo į lapą, paskaitė, ką buvo parašęs, tada išplėšė lapą ir įdėjo jį į nereikalingų popierių dėžutę kairėje. Jis norįs su manimi pasikalbėti visiškai atvirai, pasakė. Po to, kas jau įvyko, jis man patartų viską baigti. Kol dar esu nepradėjęs. Prieš įšokant į mokyklos traukinį, man reikėtų grįžti atgal, išeiti, kažką kita daryti, viską, tik nebūti mokytoju. Vakar jis peržiūrėjęs kontrolinį vaizdo įrašą pamokų, kurias vedžiau referendariate* – baisu, pasakė jis, siaubinga, tiesiog niekam tikusios, kaip mokytojas aš bet kuriuo atžvilgiu esąs nevykęs, klausimų technika, pasakė, neįmanoma, nėra klausimų technikos, per visą pamoką nematyti jokios klausimų technikos, klausimų technika, pasakė, esąs svarbiausias dalykas, charakterizuojantis gerą mokytoją, klausimų technika yra viskas. Pagaliau svarbiausia – nuvesti mokinius ten, kur nori, kad jie būtų, klausimais įvaryti juos į kampą, kad galiausiai jiems liktų tik vienas sprendimas – *teisingas atsakymas.* Tik tada galima apdovanoti mokinį, kuris pirmasis papuolė į spąstus. Ar aš niekad nepasiklausęs mokinių pokalbių po kontrolinio darbo? Tuose pokalbiuose viskas sukasi apie tai, kaip sužinoti, ką *norėjęs išgirsti* mokytojas, viskas sukasi apie vadinamąjį *laukiamą atsakymą.* Ne, būti mokytoju, žinoma, ne profesija, kurios, sakykime, aš turįs siekti, tęsė direktorius, mano klausimai buvę per daug atviri, bet kuriuo atžvilgiu, šita tyla, vos ne ištisą minutę, klausimas iškeltas, minutė tylos, neekonomiška, nieko neduoda, tai juk matyti, tą turįs įsidėmėti. Mokiniai norėjo *aiškių* klausimų, norėjo loginių perė-

* Refendariatas – dvejus metus trunkanti specialybės praktika prieš užimant aukštesnes valstybės tarnautojo pareigas. Į referendariatą priimama po trejų metų studijų aukštojoje mokykloje, išlaikius pirmąjį valstybinį egzaminą. Referendariatas užbaigiamas antruoju, vadinamuoju Didžiuoju, valstybiniu egzaminu. Absolventai, sėkmingai užbaigę referendariatą, vadinami asesoriais.

jimų, pagalbos, jie gi norėję iš mokytojo galvos iškrapštyti viską, ką jis besirengdamas sudėjo į ją, jie iš mokytojo smegeninės norėję iškabliuoti viską ir ant lentos pamatyti tai, kas parengta, kas konkretu, kas garantuota, kad siurbdami į save ir nusirašę į sąsiuvinius neštųsi namo. Jis šiek tiek užsikosėjo, nusiramino, ir kol tylėjo, suskubau jam pažadėti, kad aš, savaime suprantama, pasirengęs gauti auklėjamąją klasę, aš tik per neapsižiūrėjimą kryžiuku nepažymėjęs atitinkamos vietos ir paprašiau jo suteikti man dar vieną šansą. Rankos mostu jis tarsi nutrynė mano žodžius ir pasakė, žinoma, žinoma, aš gausiąs tą šansą, jeigu jo taip siekiąs, jis tik norėjęs su manimi atvirai pasikalbėti. Direktorius nusičiaudėjo ir mano asmens kortelėje pažymėjo du kryžiukus, *dvi* klasės, pasakė, jis duosiąs man dvi klases, kad iš pat pradžių žinočiau, koks tai skonis, o aš pasakiau, savaime aišku, dvi klasės.

2

O dabar, toliau tęsė direktorius, kaip ir kiekviename prisistatymo pokalbyje, jis norįs man atskleisti mokyklos gyvenimo paslaptis, nepagražindamas dalykų, taip sakant, be gailesčio jis norįs man pranešti, kas manęs laukia. Esą galima paminėti, pasakė jis, keturias kolonas, ant kurių laikosi visa mokyklos sistema: kolonomis jis vadinąs baimę, aimanavimą, tariamą vaizdą ir melą. Melas, pasakė jis, iškart iš pat pradžių, ir tai aš turįs įsidėti į širdį, esąs mokyklos eliksyras. Visi čia mokykloje meluoja. Jis, direktorius, pats pirmas. Tai, ką jis sako, nebūtinai turi atitikti tikrovę, niekad, pasakė jis, aš negalįs būti tikras, kad tai, ką pažadėjęs, jis padarysiąs. Jo duotas pažadas nėra pažadas tikrąja to žodžio prasme, gana dažnai pas jį į kabinetą atslinkdavę mokytojai ir pakėlę akis maldaudavę: Bet juk jūs buvot žadėjęs! Bet tada jis, direktorius, kaip įprasta prie sienos priremia kabineto dulkėse gulintį vargšelį mokytoją savo blogąja prasme pagarsėjusiu žodžių žaismu, vartodamas veiksmažodžio *versprechen** antrąją reikšmę ir tai daręs taip, lyg jam būtų nė motais. Direktoriaus skruostai išsipūtė. Ar aš galįs suprasti, ką jis sako, – paklausė. Aš linktelėjau. Ir aš tik tada galiu išlikti, tęsė direktorius, jeigu pritapsiu prie čia įprastos melo sistemos. Tarkime, kad aš vieną rytą neturiu jokio noro eiti į pamokas, bet fiziškai visiškai tam pajėgus, ką tada darau? Aš, savaime aišku, ateičiau, tariau. Va, gerai, pasakė direktorius, aš greit mokausi: pirmasis melas. Ne, atsakiau, aš turėčiau paskambinti ir pasakyti, kad blogai jaučiuosi. Bet jis,

* Versprechen (vok.) – pažadėti, kalbant suklysti.

sėdintis kitame laido gale, visai tiksliai žinotų, kad aš sakąs netiesą. Tačiau jis čia nematąs nieko blogo. Jis, sakant man netiesą, matąs visai kitą mano savybę. Jis matąs gerą valią, kurią aš parodžiau, gerą valią paklusti sistemai, mano sutikimą dalyvauti žaidime. Bet, varge, tada pasakė jis, jei aš sakysiu tiesą. Tiesa yra atviras įžeidimas, revoliucija, smūgis jam, direktoriui, į veidą. Konfrontacijoje su tiesa jam tektų imtis griežčiausių priemonių. Ar aš rūkysiu? – paklausė manęs. Žvilgsniu skubiai perbėgau per rašomąjį stalą, bet nesuradęs peleninės, paneigiau. Direktorius įtariai pauostė orą ir pasakė, jog jis užuodžiąs kvapą. Tai tikriausiai nuo to, pasakiau, kad traukinyje buvo tik viena laisva vieta rūkomajame vagone. Tai nerūkantis? – paklausė direktorius. Taip, atsakiau. Tai ir gerai, jam nereikia rūkančiųjų, jis negalįs pakęsti rūkančiųjų. Tačiau jam tekę įrengti rūkymui vietą, jo mokykloje. Jis specialiai ją įrengęs prie šiukšlių konteinerių, bet niekas iš rūkančių mokytojų nepasiskundė dėl dvokiančių konteinerių. Jie leidžia su savimi daryti ką nori, tie mokytojai. Taip, jis jau taip toli pažengęs, kad įvedė nuolatinį kankinimą, norėdamas sužinoti, ką tokie mokytojai sugeba ištverti. Šitas kankinimas vyksta čia, ERG trečiadieniais per šeštą pamoką. Kiekvieno pareiga ateiti į kankinimus. Kankinimais vadinamos konferencijos. Viskas, ką jis, direktorius, per šitas konferencijas kalba, neturi jokios prasmės, bet mokytojai vis tiek privalo elgtis taip, lyg tai turėtų kažkokią prasmę. Pavyzdžiui, pagarsėjusios diskusijos, kurios baigiasi tuo, kuo prasidėjo. Direktorių pasitobulinime ypač didelė reikšmė teikiama diskusijų vedimui ratu. Jis, direktorius, ilgai tobulinęs diskusijų vedimą ratu. Svarbiausia taisyklė gana paprasta: pabaiga lygi pradžiai. Diskusijos pabaigoje esi visiškai ten pat, kaip ir pradžioje, žodžiu, bejėgis. O mokytojai iš tikrųjų turėtų pasipiktinti ir pasakyti, ką jie mano: kad esą niekas nepasikeitė. Bet jie, mokytojai, greičiau galą gautų, negu pasisakytų, nes visi nori namo, visiems galvoje tik tai, kaip greičiau užbaigti diskusiją ratu. Ir štai kažkuriuo momentu vienas iš jų iškelia abi rankas – aš turįs žinoti, kad tas, kuris iškelia abi rankas, nenori pasakyti ko nors nereikšminga, ne, tam reikėtų pakelti tik vieną ranką, o tas, kuris pakelia abi rankas,

turi pasiūlymą dėl *dienotvarkės,* maždaug apie tryliktą trisdešimt, tada, dėmesio, dvi rankos – pone Zaftai, pasiūlymas dėl dienotvarkės, ar ne? Ponas Zaftas: Gal galima balsuoti dėl debatų pabaigos? Pareiškėjas dėl dienotvarkės turi pertraukti tą, kuris kalba, viduryje žodžio, o kad išklausytum pasiūlymą, reikia užbaigti debatus viduryje sakinio. Nėra jokio pasirinkimo, jei pateikiamas pasiūlymas dėl dienotvarkės, tada tenka paklusti šiam pasiūlymui, nebent tuoj po pirmo pareiškimo dėl dienotvarkės kuris nors kolega pateiktų kitą pasiūlymą dėl balsavimo, ar reikia atmesti pirmą pasiūlymą dėl dienotvarkės, bet dėl to galėtų kilti naujas pasiūlymas dėl dienotvarkės ir taip toliau. Tačiau mokytojai paprastai esą be galo patenkinti, kad vienas iš jų pateikia vadinamąjį pareiškimą „pribaigti" debatus, na, tada visi su palengvėjimu atsikvepia, diskusijos ratu pabaiga jau matyti, jie noriai balsuoja, rezultatas: 57:12, debatai baigti. Direktorius įkvėpė šiek tiek oro, atsistojo ir nubraukė nuo gėlės lapo dulkelę, priėjo prie savo pirmtakų portretų galerijos, kurioje paskutinis iš eilės buvo jo paveikslas, prieš kurį jis sustojo lyg prieš veidrodį ir nusibraukė plaukus nuo kaktos. Tada vėl atsisėdo ir tęsė toliau. Konferencijos – tai tik viena iš daugelio mokytojų kančių, kurios esą įvestos Gimnazijų valdybos, kiti kankinimai – tai vadinamieji apsilankymai, kuriuose pripažintų mokytojų pamokose dalyvauja Gimnazijų valdybos policininkai ir visad tiksliai kritikuoja tai, ką matę: jei mokytojas į pamoką įpina darbą grupėmis, tai šitaip išnykstąs mokytojas kaip asmenybė; jei mokytojas laikosi frontalinio dėstymo principų, tai pamokos centru tampąs mokytojas. Jei mokytojas pamokai nukopijavo tekstą, tai tekstas esą blogai parinktas, jei tekstas vadovėlyje, tai pamokoje jis ne vietoje panaudotas. Jei panaudojai skaidrę, tai netinkamu laiku, jei parodai paveikslą, tada sako, kodėl ne skaidrę? Nėra jokios išeities, tarė direktorius, norint išvengti kančių dėl įvertinimo ir savivalės. O iš šitų kančių ilgainiui išauga baimė, šiuo metu pagrindinis sistemos ramstis, baimė, kuri tvyro virš visko, esanti visų, taip sakant, bėdų karalienė, vidinė visos sistemos jėga. Galvoje jis turįs tai, kad mokytojai bijo ne tik Gimnazijų inspekcijos, direktoriaus, mokinių, tėvų, galvoje jis turįs ir

tai, kad mokiniai bijo direktoriaus, tėvų, mokytojų, o direktorius bijosi Gimnazijų valdybos, pati Gimnazijų valdyba bijo ministerijos valdininkų, ministerijos valdininkai – kultūros ministro, kultūros ministras – ministro pirmininko, ministras pirmininkas – rinkėjų, dar labiau jo nerenkančiųjų, taigi tėvų, kuriems atstovauja tėvų komitetas: baimė esąs glaistas, kuris viską sujungia. Laikui bėgant baimė mokytojui tapusi jo antrąja oda, ir todėl prireikę atsarginio ventilio, baimė esą atsigavo vis iškvėpdama besikartojančias aimanas, kurios yra trečioji kolona. O pats svarbiausias aimanų sakinys: kokie blogi mokiniai! Jie nežino, nei kas esąs de Golis, nei ką reiškia Viši, nei kas įvyko 1939-09-01, jie rašo Hitlerį su „y", nežino, kiek laiko truko Antrasis pasaulinis karas, netgi, kad buvęs toks Pirmasis pasaulinis karas, reikia dar džiaugtis, kad „karas" nerašo su „ą"! Na, o paskui sąsiuvinių taisymas! Ištisas savaites sėdi, anglų kalba pažengusiesiems, vienas mokinys suraitė posakį, kurio, tikrai žinai, nepavartos joks anglas, tai kiekvienam aiškiai sako normalus kalbos jausmas, bet ne, niekad negali pasitikėti kalbos jausmu, reikia atmesti visas galimybes, ir neužtenka paieškoti Langenscheidto žodyne, ne, ten nieko neparašyta. Gal Oxforde? Ne. Collinse? Ne. Taigi reikia nuvažiuoti į Štutgarto biblioteką ir paieškoti dešimties tomų Harperio žodyne, ten, iš tiesų, ten yra posakis, kurį pavartojo mokinys, žinoma, pasenusi forma, bet vis dėlto, jis kažkada užrašytas kažkokio angliškai šnekėjusio žmogaus XIV amžiuje, ir todėl mokiniui negali prikišti, kad tai klaida, belieka šitą posakį apeiti. Taigi aš turįs gerai apgalvoti, pasakė direktorius žiūrėdamas į laikrodį ir atsistodamas, ar aš ketinąs įsijungti į nesibaigiantį mokytojų aimanų chorą. Jis daugiau neturįs laiko, kad apšviestų mane apie ketvirtąją mokyklos koloną, apie tariamą vaizdą, taigi apie faktą, kad kiekvienas, kuris čia gyvena ir dirba, daro taip, tarsi jis kažką darytų, jis irgi daraąs taip, tarsi daugiau neturėtų laiko, o iš tikrųjų jis turįs marias laiko, ir jis dabar sakąs, kad laukia telefono skambučio, o iš tiesų tik norįs nusnausti savo krėsle, visi, pasakė jis, čia daro taip, lyg būtų geri mokytojai, lyg būtų susidomėję mokiniai. Jeigu visi tarsi kažką daro, tada tikrai nėra jokio skirtumo tarp tarsi to ir

tikrovės, bet tai paini filosofinė tema, kurią jis kurį nors kitą kartą su manimi panagrinėsiąs, ir jeigu aš nenorįs nieko paklausti, tai turįs suvaidinti, kad jį supratęs, ir rugsėjo 15-ąją nevėluodamas pasirodyti iš ryto iškilmingame akte, suteikiančiame valstybės tarnautojo statusą, čia, pas jį, kabinete, su kitais keturiais kandidatais. Tada jis padavė ranką ir daugiau į mane nekreipė dėmesio. Praėjau pro sekretores, kurios, rodos, man draugiškai linktelėjo, beveik su šiokia tokia užuojauta, nes durys visą laiką buvo praviros ir joms teko viską išklausyti. Išėjau į koridorių ir pirmą kartą užuodžiau šitą kvapą, medžio ir linoleumo, šalto betono, sienos dažų, augalų vazonuose dvelksmo ir trupučio prakaito mišinį. Lėtai nužingsniavau koridoriumi, nusileidau laiptais, nuėjau pro gėrimų automatą, per stiklines duris, o ten vieta rūkymui, prie pat sidabro spalvos šiukšlių konteinerių. Prie restorano *Pavasario rasa* stovėjo stalai ir saulės skėčiai, po kuriais kaupėsi gatvės dulkės ir purvas. Padavėjas su balta prijuoste, pražilęs, apžėlęs kelių dienų barzda, kreivais dantimis, padėjo ant stalo, pro kurį kaip tik ėjau, ėriuko kepsnį ir pasakė svečiams: Avinėlių tylėjimas.

3

Aš atvykau gerokai prieš Visuotinę mokytojų konferenciją, vadinamąją mokslo metų atidarymo konferenciją, Giopingene, nes važiavau ankstyvuoju traukiniu ir stovėjau rūkydamas netoli stoties. Pasistačiau švarko apykaklę ir kartkartėmis dairiausi aplinkui. Požeminėje perėjoje vėl sutikau akordeonininką. Nustebau, kad jis taip anksti jau ant kojų, ir, kadangi turėjau šiek tiek laiko, jį užkalbinau. Jo dantys buvo sugedę ir jis negalėjo aiškiai kalbėti, be to, mano galva buvo taip pilna visokių rūpesčių, kurie manęs laukė artimiausiomis valandomis, kad negalėjau tinkamai susikaupti jo klausydamasis. Galvojau apie šios dienos pirmąją pamoką 11 b klasėje. Paskutiniąsias dvi savaites paskyriau vien tam, kad tiek iš Kletto, tiek iš Hueberio ir Cornelseno leidyklų parsisiųsdinčiau „Raabit" serijos aplankus su mokomąja medžiaga ir visus populiariusius anglų kalbos vadovėlius su CD vienuoliktai klasei, iš visos gautos medžiagos parengiau detalų medžiagos dėstymo planą ir visą pirmąją trylikos pamokų apimties temą su papildomomis pamokomis, kontroliniais darbais bei teisingų atsakymų variantais ir namuose rūpestingai įsegiau į segtuvą. Tai mane nuramino, suteikė truputį drąsos, kurios man reikėjo, kad ištverčiau pirmąją mokslo metų dieną. Ir pačiai pirmajai pamokai, svarbiausiai pamokai per visus mokslo metus, pamokai, kuri, kaip man buvo sakę, įsirėš mokiniams į atmintį ir lems tai, kokiai mokytojų kategorijai jie mane priskirs ateityje, taigi prie šios pamokos aš plušėjau visą sa-

vaitgalį, pridėjau dar keturis skirtingus dėstymo metodus ir specialiai pamokos temai iš naujo sukūriau parengiamuosius pratimus, kurie galėjo prilygti bet kuriems parengiamiesiems pratimams per pedagoginės praktikos egzaminą. Vyrui su akordeonu į kepurę įmečiau kelias monetas ir nuėjau. Naktį beveik nemiegojau ir, kai pamačiau savo atspindį durų stikle, atrodžiau ganėtinai pavargęs. Čia iš požeminio garažo išniro pagyvenęs žmogus su portfeliu, jo veidas buvo šiek tiek ištįsęs, jis linktelėjo man, jau buvo beeinąs pro šalį, bet pasisuko ir vangiai manęs paklausė: Pirma diena mokykloje? Aš linktelėjau. Kartu įėjome per duris. Eidami greta pakilome laiptais. Krėmeris, pasakė jis, vyresnysis studijų patarėjas*. Kranichas, tariau aš, studijų asesorius. Dar septynios savaitės, pasakė jis. Pažiūrėjau į jį nesuprasdamas, bet jo žvilgsnis buvo įbestas tik į laiptų pakopas.

Raštinė buvo visai per vidurį tarp direktoriaus ir jo pavaduotojo kabinetų. Pone Kranichai, sutiko mane pirmoji sekretorė, gerai, kad taip anksti atėjote, jums reikia tuoj pat nueiti pas pavaduotoją. Pasibeldžiau, ponas Baselis paprašė įeiti, parodė į kėdę, ir aš atsisėdau. Nepraėjo nė dešimties minučių, kai aš kabinete, o jau pirmojo skambutis, ir jis praneša, kad neateisiąs. Visą savaitę. Persišaldė! Tartum tai būtų priežastis neateiti! Ir iškart visą savaitę! Iš kur tasai gali žinoti, šaukė Baselis, kiek truks jo peršalimas? Kranichai, duosiu jums gerą patarimą – iš pat pradžių: nesirkite! O jeigu kada ir susirgsite, tai, nepaisydamas to, šliaužte atšliaužkite! Sergantis mokytojas geriau už jokį. Vėl iškris pamokos, tarė Baselis ir susiraukė. Ar žinote, kiek laiko kiekvieną dieną čia gaištu sudarydamas pavadavimo tvarkaraštį? Tik vieną kartą, vieną vienintelį kartą per mano darbo laiką skelbimų lentoje pakabinau lapą, kuris liko visai švarus, graži, puiki, šviečianti balta spalva, nė vieno sergančio, nė vienas neturėjo specialiųjų atostogų, nė vieno tuose nereikalinguose, laiką vagiančiuose ir pamokas praleisti skatinančiuose kursuose,

* Vyresnysis studijų patarėjas – pirmasis aukštesnis studijų patarėjui suteiktas tarnybinis laipsnis.

visi buvo vietoje, visi – tai buvo 1991 metų spalio 17-ąją, kaip šiandien prisimenu, dar turiu tą lapą, kažkur jis čia yra, reikėtų jums parodyti, tai švarus baltas popieriaus lapas, o ant jo nieko, ak, ką čia, Kranichai, mums reikia paskubėti, parodysiu jums kitą kartą. Ką aš norėjau jums pasakyti, yra tai: jūs, pats to nežinodamas, jau tapote šio susirgusio subjekto auka. Ponas Boitenas artimiausiam pusmečiui išėjo iš rikiuotės, slankstelinė išvarža, juokinga, lyg sėdėdamas negalėtum dėstyti – mokykla pritaikyta žmonėms invalidų vežimėliuose. Bet tie sukčiai gydytojai išdavė jam nedarbingumo pažymą. O ta Gimnazijų valdyba atsiuntė pavaduojantį mokytoją su netinkama dėstomų dalykų kombinacija. Turėjau pakeisti tvarkaraštį. Todėl jūs, Kranichai, praradot 11 b. Vietoj jos gaunate 10 d. Beje, tai garbė, nes ten sėdi pats direktoriaus sūnus, o klasė su direktoriaus sūnumi paprastai gauna tik geriausius mokytojus, bet dėl jūsų dar reikia pažiūrėti, atrodo, kad direktorius ne pačios geriausios nuomonės apie jus, bet nesvarbu, ką aš noriu pasakyti, 10 d vietoj 11 b, pirmoji pamoka jau šiandien, Kleto vadovėlis, pirmoji užsienio kalba, 19 mokinių, tik patys geriausi, septyni iš jų išaugę su dviem kalbom, tie užsirašys kiekvieną klaidą, kurią padarysit, daugiau kaip dvi klaidos per pamoką gali turėti neigiamos įtakos jūsų charakteristikai, bet tai tik skliausteliuose, ką aš norėjau pasakyti, tai 10-a vietoj 11-os, jums tai neturėtų kelti rūpesčių – gera klasė, džiaukitės, Kranichai. Gal ko norite paklausti? Ne? Tada gero starto. Raštinėje pasiteiravau dėl vadovėlio dešimtai klasei, sekretorė atsakė, aš turįs paieškoti mokytojų bibliotekoje, linktelėjau, išėjau iš raštinės ir nuėjau mokytojų kambario link.

Tai, ko gera, buvo vienintelis kartas šią savaitę, kad mokytojų kambario durys buvo atdaros, faktas, paaiškinamas tuo, kad be atvangos įeidavo ir išeidavo mokytojai. Net koridoriuje buvo girdėti įvairiausių šūksnių. Aš trumpai užsimerkiau, įkvėpiau ir jau ketinau įeiti, bet atsidūriau vieno mokytojo glėbyje. Ak, kaip gerai, pasakė jis ir iš mokytojų kambario tarpdurio ištempė mane atgal į koridorių, jūs vienas iš naujokų, gal turit sekundėlę laiko,

mano pavardė Linemanas, studijų patarėjas*, beveik neliko kopijavimo popieriaus, tik pamanykit, pirmoji mokslo metų diena ir nėra popieriaus, einam, reikia į rūsį, labai malonu, kad mane palydėsit, kokia jūsų pavardė – žinote, vis tiek negalėsiu prisiminti pavardžių, bet pasakykite.

Aš: *Kranichas.*

Linemanas: *Ką dėstysit?*

Aš: *Anglų, vokiečių.*

Linemanas: *Aukščiausiosios klasės?*

Aš: *Taip, viena vienuolikta, ne, tai yra tik viena dešimta, iš tiesų tai dvi dešimtos, dabar, o dešimtoje – anglų.*

Linemanas, išsišiepęs: *Taigi jau turėjot sužinoti, kokias klases gavot, Kranichai.*

Aš: *Svarbiausia, kad aš ką tik...*

Linemanas: *Kuri gi dešimtoji?*

Aš: *10 d.*

Linemanas: *Ir dar šita.*

Aš: *Ką?*

Linemanas: *Ar žinot, kas sėdi 10 d?*

Aš: *Direktoriaus sūnus?*

Linemanas: *Hiolingeris, Horstas.*

Aš: *Horstas?*

Linemanas: *Ant jo sąžinės jau du mūsiškiai.*

Su kopijavimo popieriumi abiejose rankose vėl užlipome laiptais į viršų, greičiau, sušuko Linemanas, reikia paskubėti, su popieriaus paketais įėjau į mokytojų kambarį ir negalėjau atkreipti dėmesio į mokytojus, kurie prieš mane ir man už nugaros vaikštinėjo kairėn ir dešinėn, aš tiesiog ėjau paskui Linemaną, čionai, sušuko jis, ten stovi kopijavimo aparatas, popierius įstrigo, išgirdau balsą prie aparato, dar tris su puse minutės, sušuko kažkas, jūs tikriausiai būsite

* Studijų patarėjas – aukštesnes pareigas užimančio mokytojo, kaip valstybės tarnautojo, kategorija, kuri visam laikui suteikiama studijų asesoriui po trejų–penkerių metų pedagoginio darbo praktikos gimnazijoje arba aukštesniojoje mokykloje.

Kranichas, užkalbino mane viena moteris, mano pavardė Kliūting, popierius darėsi vis sunkesnis, Linemanas dingo iš akių, atsakinga už anglų kalbos mokymą, pasakė ponia Kliūting, rytoj turime dalykinę konferenciją, kurioje nagrinėsime klausimą, ar mes ir toliau pasiduosime Kleto diktatūrai, ar kitais metais pagaliau įvesime Kornelseno vadovėlį, jums tai turėtų būti įdomu, jūs gi anglų kalbos mokytojas, o ką jūs darot su tuo popieriumi? Zyversas, geografija, sportas, čia gi *mano* stalas, juk negalima nei iš šio, nei iš to dėti čia popierių, išgirdau Linemano balsą, sugriebiau popierių ir linktelėjau Zyversui, atsiprašau, pasakiau ir ketinau vėl kreiptis į Kliūting, bet prie jos ką tik priėjo kažkoks mokytojas – Gizela, sušuko jis, Gizela, aš tau šimtą kartų sakiau, kad ne 8-ą c, buvau sakęs, ne 8-ą c, viską, tik ne 8-ą c, o ką aš gavau – 8-ą c, ji labai apgailestaujanti, pasakė Gizela Kliūting, bet jos rankos surištos, ir jeigu ateina koks nurodymas iš viršaus, ji privalanti – sakykite, kažkas sušuko man į ausį, gal matėte puodelius su snapeliais, jie paprastai stovėdavo ant spintos, aš papurčiau galvą, šeštą dvidešimt penkios, šūktelėjo kažkas šalia manęs, sunku patikėti, šeštą dvidešimt penkios skambina man viena motina, šįryt, kad praneštų apie savo sūnų, bronchitas, šeštą dvidešimt penkios, tik įsivaizduok, ir būtent *man*, ne į raštinę, ne Baseliui, ne Hiolingeriui, ne, man, tai buvo *praėjusiais metais,* girdžiu kitą balsą, prieš pat konferenciją dėl pažymių, tada jis sako man, ponia Štaub, padarykite iš penketo ketvertą*, net nemanau, sakau, tai penketas, ponia Štaub, sako tasai, padarykite iš jo ketvertą, tai Šydlė Filipas, Šydlės Heriberto sūnus, jis nevertas ketverto, sakau, juk negaliu ištaisyti visai klasei, ne, sako jis, to negalite, bet – žodžiu jis, Filipas, užsitarnavo dvejetą, ne, sakau, atsakinėjo šešetui, nieko nepasakė, per visus mokslo metus, paskutinį kartą, sako jis, ištaisykite penketą į ketvertą, marksizmas, sušuko kitas mokytojas, pagaliau išbrauktas iš tvarkaraščio, pats laikas, šalin jį, šalin tą Markso ir Engelso „bibliją", visai ne mano dalykai, sušuko kažkas šalia, kas aš iš tikrųjų, ką aš studijavau – matematiką, fiziką – o ką turiu

* Vokietijos mokyklose žemiausias pažymys yra penketas, aukščiausias – vienetas.

dėstyti – muziką – kiekvienais metais tas pats, na, gerai, jei anas taip nori, man tas pats, bet iškart pasakysiu jums tik viena – nebus dainuojama, tegu jie apskaičiuoja muzikinės plokštelės paviršiaus plotą arba skriestuvu piešia gaidas, bet dainuojama nebus, tai jums iškart sakau. Aš prasibroviau iki Linemano. Staiga stojo tyla. *Šefas*, sušnibždėjo jauna moteris, stovėjusi prie sienos, ir prie krūtinės prispaudė aplanką. Įėjo Hiolingeris.

4

Kultūros ministrės, gimnazijų valdybos prezidento ir mokyklos steigėjo vardu jis, Hiolingeris, norįs nuoširdžiai pasveikinti visus čia susirinkusius kolegas su naujųjų mokslo metų pirmąja Visuotina mokytojų konferencija, kurią skelbiąs pradėta. Kaip esą galima matyti iš išdalytų lapų su dienotvarkės punktais, pirmas dienotvarkės punktas skirtas *saugumo* temai, dienotvarkės antras punktas – naujų kolegų pristatymas, dienotvarkės trečias punktas, skirtas *kūrybiškumo* temai, bus nagrinėjamas po įprastų pamokų, taigi po penktos pamokos dvyliktą valandą penkiolika minučių. Prieš dalijimąsi kūrybingomis mintimis jis, Hiolingeris, laikąs savo pareiga pirmiausia atsiprašyti naujųjų kolegų dėl to, kad jie neturės savo darbo stalų, bet padėtis esanti tokia, kad dabar deramasi dėl mokyklos praplėtimo, o kol bendruomenės taryba neduoda žalios šviesos, reikia tenkintis ankštomis patalpomis, kurios jiems lemtos, dėl ko jis, Hiolingeris, labai apgailestaująs, bet pagaliau ne jis statęs mokyklą, kad jo kabinetas tokio pat dydžio kaip mokytojų kambarys. Naujieji mokytojai gali atsinešti kėdžių iš rūsio ir atsisėsti prie bibliotekos knygų lentynų, kurios specialiai šiam tikslui buvo ištuštintos. Hiolingeris padarė pauzę, peržiūrėjo lapą su dienotvarke, mažumėlę pagalvojo ir pasilenkė prie pavaduotojo, abu persimetė keliais žodžiais, pavaduotojas linktelėjo, ir Hiolingeris pasakė, kad jei jau kartą pradėję kalbėti apie naujuosius kolegas, tai jis ką tik trumpame pasitarime su konferencijos vedėjais nutaręs suteikti pirmenybę antram dienotvarkės punktui, kuriame, kaip galima matyti,

kalbama kaip tik apie šių naujųjų kolegų pristatymą, ir jis prašąs įtraukti į protokolą dienotvarkės punktų pakeitimą. Hiolingeris pirmiau paminėjo jaunesniuosius referendorius, kurių dar nėra, nes jie pirmąsias savaites visi kartu turi seminarą, trys iš jų – pradedantieji, tarp jų dvi moterys. Vyresniuosius referendorius, pasakė jis, nuoširdžiai sveikinąs, visų pirma poną Krachtą, tikrą giopingenietį, jis ypač džiaugiasi, kad iš Giopingeno kilęs žmogus praturtinsiąs jo kolegų gretas, jis ne tik niekad nepalikęs šio miesto, bet vis dar čia gyvenąs, nutolęs nuo ERG tik per dvi su puse minutes kelio, taigi giopingenietis, kuris savo giopingenietiška dvasia, tuo jis, Hiolingeris, įsitikinęs, taip, jis norįs pasakyti, jo giopingenietiška dvasia prisidės gerinant mokyklos klimatą, ir jau dabar jis galįs pasakyti, kad jis, Hiolingeris ir pasibaigus šiems mokslo metams pasistengsiąs giopingenietį išlaikyti mokykloje. Jam, Hiolingeriui, žvilgtelėjus į pono Kranchto asmens bylą, tenka pripažinti jo sugebėjimus ir su pagarba prieš jį nukelti kepurę. Krachtas po pirmųjų metų gavęs ypač gerus pažymius, puikią charakteristiką iš jo, Hiolingerio, pirmtako, ir kaip jis mato, Krachtas turi tik vieną dėmę savo biografijoje. Mokytojai sukluso, kai Hiolingeris tai pasakė, jis, Krachtas, gavęs brandos atestatą ne toje Giopingeno mokykloje, žodžiu, ne ERG, bet ten, KNOGI*. Mokytojai tyliai ir mandagiai nusijuokė, o Hiolingeris atsilošė. Tada jis pristatė kitus naujokus. Kranicho pažymiai esą veikiau pusėtini, tarė jis, o dėl įdarbinimo mokykloje Kranichas galįs padėkoti šių metų landtago rinkimams, kuriuose, kaip įprasta, norint pamaloninti rinkėjus, buvo pritarta papildomiems mokytojų etatams. Be to, vis dėlto susidaro toks vaizdas, kad baigiasi sotūs laikai, laikai, kai jam, Hiolingeriui, atsiųsdavo tik asesorius pirmūnus, ir dar blogiau, yra tokių požymių, kad vėl artėja tokie metai, kai turi priimti tai, kas ateina, tai esą vadinamoji ypatingoji padėtis su mokytojais, ir jis norįs pasakyti, jog nesvarbu kaip žiūrėtum, čia ne jo kaltė, kad nuolatos krenta kolegų kokybė, čia jis bejėgis, jis turįs paklusti gimnazijų valdybai.

* KNOGI – kurio nors žymaus žmogaus inicialai, GI – gimnazija.

Dabar, tęsė Hiolingeris, jis ketinąs pakalbėti apie *saugumą*, praleistą dienotvarkės klausimą, ir jį pradėti prisiminimais apie tą incidentą, kuris įvykęs praėjusių metų žiemą, kai vienam mokiniui iš neužrakintos klasės buvo pavogti pinigai, dėl ko Gimnazijų valdybai visai teisėtai pasiskundė tėvai, tada jis, Hiolingeris, ir išleidęs direkcijos potvarkį, kuris teigia, kad per kiekvieną didžiąją pertrauką nedelsiant būtų užrakintos visos klasės, ir būtent mokytojo, dėsčiusio joje prieš didžiąją pertrauką. Pastarasis pagal direkcijos potvarkį turįs laukti tol, kol iš klasės išeis visi mokiniai, kad tada, kaip nurodyta, užrakintų klasę. Jis, Hiolingeris, dabar norįs, kad Giopingeno visuotinė mokytojų konferencija savo balsais patvirtintų pritarianti šiam nutarimui. Jeigu kuris iš esančių mokytojų nesutiktų su šiuo nutarimu, ko tikrai negalį būti, tai jam reikia pasisakyti. Trys balsai prieš, suskaičiavo Hiolingeris šiek tiek šnopuodamas, ponas Jenzenas, aišku, ponia Bechtold, ponas Reneris, na, gerai. Tada Hiolingeris vėl kreipėsi į kolegas ir pasakė matąs, kad diduma apsisprendė teisingai, tai visų mokytojų nutarimas, kurio kiekvienas turįs laikytis, tik taip mes, ERG, sugebėsim išlaikyti minimalaus saugumo statusą, nes tik tada, kai būsiąs garantuotas mūsų mokinių saugumas, atsiras pasitikėjimas, tėvų pasitikėjimas ir toliau patikėti mums vaikus, ir saugumas būsiąs tik tada garantuotas, jei mes visi pasirūpinsim, kad toks įvykis, atsitikęs pernai, niekad nepasikartotų. Šiam tikslui ir toliau turi būti garantuota, kad brangūs mokytojų prižiūrimi raktai turi būti taip saugojami, kad nepatektų į jokio pašalinio rankas. Norint pakontroliuoti, ar mokytojai rūpestingai atlieka šią pareigą, jis, kaip ir kasmet, paskyręs SST, Slaptąjį Saugumo Tarnautoją. SST – čia jis paaiškinsiąs naujiesiems kolegoms – yra vienas kolega tarp mokytojų, kurio asmuo niekam, išskyrus jį patį, Hiolingerį, nežinomas. SST pareiga – iš savo kolegų per mokslo metus pavogti raktą, jei šie nerūpestingai paliktų jį ant stalo arba dar kur nors. Jeigu SST tai pavyksią, tai jis už rakto pavogimą, įvertinant darbo rezultatus, gausiąs vieną teigiamą tašką, ir priešingai – apvogtasis, neatidusis, savo pareigų nevykdantis moky-

tojas turėsiąs vienu tašku mažiau. Taigi jis, Hiolingeris, visų pirma norįs paraginti naujuosius mokytojus jų pačių labui būti labai atidiems, visą laiką nešiotis raktą su savimi ir, jei įmanoma, turėti jį prisirišus virvele prie kelnių diržo kilpos. Seniesiems tai jau turį būti įaugę į kūną ir kraują. Mes niekad neturį pamiršti, užbaigė Hiolingeris, svarbiausia šioje mokykloje yra raktai, o svarbiausia mokytojo kompetencija – rakto kompetencija.

5

Po konferencijos pusė mokytojų atsilošė kėdėse, o kita pusė pašoko ir pastvėrę savo portfelius puolė iš mokytojų kambario. Tai buvo auklėtojai, atsakingi už žemesnes klases. Priešingai nei buvo žadėjęs Hiolingeris, man nepaskyrė nei dviejų, nei vienos klasės, dėl nepaaiškinamų priežasčių aš iš viso negavau jokios auklėjamosios klasės. Tada paklausiau vieno mokytojo, Brunso, biologija, chemija, studijų patarėjas, kur yra biblioteka. Tiesiai iš mokytojų kambario į ją vedė durys. Nuėjau palei lentynas, kiek paieškojęs suradau paskutinį gerokai apiplyšusį egzempliorių *Greenline* dešimtai klasei ir su didžiuliu palengvėjimu jau norėjau grįžti į mokytojų kambarį, kai ant slenksčio buvau sulaikytas juodabarzdžio vyriškio. Stop, tarė jis, šitaip nieko nebus, kaip jūs galite nei iš šio, nei iš to pasisavinti knygą, Mileris, tokia mano pavardė, vyresnysis studijų patarėjas, istorija, lotynų, esu atsakingas už biblioteką. Jam pasakiau, kad aš nenorėjęs pasisavinti knygos, kad aš dabar, tuoj po klasės auklėtojo pamokos, turiu dėstyti dešimtoje klasėje ir kad raštinėje man pasakę, jog vadovėlio egzempliorių rasiąs mokytojų bibliotekoje. Teisingai, pasakė Mileris, bet aš ją galįs gauti tik tada, jei užpildysiąs šitą žalią užsakymo kortelę. Mielai, pasakiau, paėmiau kortelę, užpildžiau ir atidaviau Mileriui. Jis papurtė galvą ir pasakė, kad jis privaląs laikytis nurodymų, jis duosiąs knygą tik tada, kai aš šalia užpildytos kortelės turėsiąs atitinkamą mokytojo skaitytojo pažymėjimą, kurio numerį jis besąlygiškai turįs įrašyti į žaliąją kortelę. Kur galiu gauti mokytojo skaitytojo pažymėjimą, paklausiau. Raštinėje, atsakė. Iš

mokytojų kambario nuėjau į raštinę pas pirmąją sekretorę ir pasakiau, kad man reikėtų mokytojo skaitytojo pažymėjimo mokytojų bibliotekai. Ji man atsakė, kad tai ne bėda, ji išduosianti tą pažymėjimą, rytoj galėsiąs pasiimti. Bet man jo reikia *tuoj pat,* pasakiau. Nėra ko karščiuotis, tarė pirmoji sekretorė, viskas savu laiku, reiksią patikrinti duomenis, išspausdinti, suklijuoti ir laminuoti, anksčiau kaip rytoj ji nepadarysianti, juk aš matąs, kas čia dedasi. Išėjau iš raštinės ir, nežinodamas ką daryti, atsisėdau ant mėlynos sofos, stovinčios mokytojų kambario kampe. Šalia manęs sėdėjo vienas iš trijų Visuotinėje mokytojų konferencijoje nepritariančiųjų balsų, ponas Jenzenas. Kaip man sekasi, paklausė. Pasižiūrėjau į jį pašiurpęs. Gerai, atsakiau. Koks pirmas įspūdis apie mokyklą, paklausė jis. Geras, atsakiau. Tačiau tada susigriebiau ir papasakojau situaciją su anglų kalbos vadovėliu. Būta bėdos, tarė šis, atsistojo, priėjo prie savo rašomojo stalo, pasirausė savo juodame portfelyje, grįžo su *Greenline* ir padavė man sakydamas: beje, mano vardas Jozefas. Martinas, pasakiau ir pajutau, kaip truputį kilstelėjo mano lūpų kampučiai. Knygą aš galįs pasilaikyti iki rytojaus, tarė Jozefas, paralelinėje klasėje jis pradėsiąs Britney Spears daina. Britney Spears, paklausiau. Vaikams ji patinka, tarė Jozefas, jie dėl jos tiesiog galvas pametę. Ar aš nežinąs, kad pirmoji pamoka pati svarbiausia, tai pamoka, kuri lems, kaip seksis per visus mokslo metus, ir jis neketinąs pradėti tuo sausu vadovėlio šlamštu. Žinoma ne, pasakiau ir nusvarinau pečius. Po to įsidrąsinau ir pasakiau, norįs paklausti apie direktorių, aš nežinąs į ką kreiptis, bet jis, Jozefas, man pasirodęs... Jozefas uždėjo savo plaštaką ant mano rankos ir apsidairė. Ne čia, sušnibždėjo. Jis žinąs, ką aš norėjęs pasakyti, jis žinąs apie *sąrašą.* Šiandien vakare aštuntą, pasakė, restoranas „Štutgartas" rotušės rūsyje, atskirame kambaryje, ten galima atvirai pasikalbėti. Tada prie durų kažkas šūktelėjo jo pavardę. Jozefas atsistojo, linktelėjo man ir išėjo iš mokytojų kambario.

Nebuvo laiko pagalvoti apie tai, ką pasakė Jozefas, tik prisiminiau, kad man pas mokyklos sargą reikia pasiimti raktą. Prie jo būdelės prieš mane eilėje stovėjo vyresnieji referendoriai ir kiti kolegos.

Mokyklos sargas kalbėjo garsiai karksėdamas, prieš jį buvo išdėlioti įvairūs raktai, ir jis, rodydamas į raktus kiekvienam pasiimančiajam, sakė vis tuos pačius žodžius: C6 tinka visoms klasėms pirmame aukšte 1P, 2P, 3P, raktas C5 fizikai pusrūsyje PR4, raktas C4 geografijai PR5, raktas C3 biologijai ir chemijai PR3 ir PR2, raktas C2 informatikai PR1, raktas C1 universalus raktas tik direktoriui, pavaduotojui ir valytojai, raktas D1 sporto salėms 1 ir 2, raktas E1 muzikos salei 4G. Ar dėstot minėtuosius dalykus? Ne? Tada jums raktas C6, o pametus – 10 000 eurų, nes prireiks keisti visas spynas, išskyrus tik fizikos, geografijos, gamtos mokslų, informatikos, muzikos, sporto salių, todėl raktų draudimas sudaromas raštinėje, 15 eurų per mokslo metus, prašom kitas. Nuėjau į raštinę ir pasirašiau draudimo sutartį, grįžau į mokytojų kambarį, pasiėmiau *Greenline* knygą, dar gulinčią ant stalo prie sofos ir ketinau pradėti rengtis savo pirmajai pamokai, bet šalia manęs sėdėjo pagyvenęs mokytojas, užkėlęs vieną koją ant kitos, malonus, ramus, atsipalaidavęs, ant kelių laikė atverstą laikraštį, bet, rodos, neskaitė. Jis žvilgtelėjo į mane, linktelėjo ir pasakė, o Dieve. Aš paklausiau, atsiprašau kaip? Jis prakalbo, jūs dar toks jaunas. Aš sukosėjau. Jis pasakė, Brinkmanas, matematika, fizika. Aš pasakiau, Kranichas, anglų, vokiečių. Jis tarė, jums dar viskas prieš akis. Kas, paklausiau. Jis atsakė, viskas, visi darbo metai, man beliko tik vieni metai, mano paskutinieji metai, ir tai sakydamas kažkaip įkvėptai žvilgsniu perskrodė mane. Mano paskutinieji mokslo metai, tęsė jis, patys paskutinieji, tada jau būsiu viską padaręs, pensija, tada viskas baigsis, ar galite įsivaizduoti, tik metai? Aš: *Ir tada*? Jis klausiamai pažvelgė į mane: *Kaip, ir tada*? Aš: *Taip, ir tada*? Jis: *Ak, šitaip, o tada*? Suskambo skambutis, jis sulankstė laikraštį, linktelėjo ir atsistojo.

6

Man prireikė visos ilgosios pertraukos, kad susirasčiau patalpas, kuriose manęs laukė 10 d klasė su Horstu Hiolingeriu. Laimei, nujausdamas tai, pradėjau iš anksto ieškoti, todėl nepavėlavęs stovėjau prie uždarų 203 kambario durų, paskubom atsiverčiau knygą, lekuodamas perbėgau pirmąjį puslapį, pabandžiau sugrupuoti ir rasti įvairių pratimų tipų, kurie tiktų tam tikroms dėstymo fazėms, akimirką užsimerkiau, atsikosėjau, sumažindamas sunkumą krūtinėje, spūstelėjau durų rankeną ir įėjau.

Po keturiasdešimt penkių minučių ėjau koridoriumi mokytojų kambario link, jaučiau lipnų prakaitą pažastyse, kvėpavau ne giliai, bet nusvėrė palengvėjimas, kad jau baigiau pirmąją pamoką. Pagal tvarkaraštį dabar turėjau 9 a klasę, buvau rūpestingai pasirengęs, ir jau ketinau atsipalaidavęs palaukti antrojo skambučio, kai kažkas prie manęs priėjo. Apimtas jaudulio prašnekau, mes lyg pažįstami, pone Linemanai. Teisingai, tarė Linemanas, tai jūs. Sakykite, ar tik ne jūs dabar turite 9 a? Taip, atsakiau. Dalykas toks, pasakė Linemanas, jūs turite 303 kambarį, ar ne? Aš: *Taip*. Jis: *Žinote, tai viena iš dviejų patalpų, kurioje yra vaizdo įrašų aparatūra, o šiandien aš su savo vienuoliktokais noriu pažiūrėti videofilmą, pirmoji mokslo metų diena, vis tiek jie šiandien nieko nenori, kaip manot, gal galime susikeisti, susikeisti patalpomis*? Labai prašom, atsakiau, kuriose patalpose jūs paprastai esat? Pusrūsyje PR4, tarė Linemanas. Gerai, pasakiau, tada su savo klase einu tiesiai ten. Dėkoju, pasakė Linemanas ir paliko mane stovintį. Aš kaip tik norėjau pasiklausyti dviejų

mokytojų, kurios kalbėjo stovėdamos šalia manęs, kai prie manęs priėjo vyresnysis referendorius Krachtas ir tarė, puikus kolektyvas, ar ne? Taip, pasakiau. Fantastiškas direktorius, tarė jis. Taip, to nepaneigsi, pasakiau. Puiki atmosfera, atsakė jis. Žinoma, tariau. Gal aš žinąs, kur yra projektoriai, paklausė manęs. Ne, atsakiau, jokio supratimo. O aš žinau, pasakė. Mediotekoje, rūsyje, mediotekos prižiūrėtojas yra ponas Štramas, ten jis ir sėdi. Ak, šitaip, pasakiau. Iki, atsakė. Iki, tariau. Tada pasigirdo antrasis skambutis. Aš pakilau į trečią aukštą, įėjau į klasę, pasakiau savo mokiniams, kad mums reikia susikeisti patalpomis, dėl vaizdo įrašų įrangos. Ar žiūrėsime filmą? – sušuko mokiniai. Ne, atsakiau, ne mes, kita klasė. Vieno mokinio paklausiau, ar jis žino, kur PR4, jis linktelėjo, o aš pasakiau, tegu jis mus veda. Laiptuose tuo metu viskas nutilo, klasės buvo savo patalpose, tik Linemanas su savo vienuoliktokais praėjo pro mus, mes žiūrėsime *Pulp Fiction* pradžią, sušuko jie mano mokiniams, jėga, šūktelėjo maniškiai, mes su jumis. Ne, pasakiau, ir nuvariau mokinius priešais save žemyn į pusrūsį, kur aš prie PR4 durų buvau priverstas konstatuoti, kad mano C6 raktas netiko rakto skylutei, pažiūrėjau į PR4 iškabą, tai buvo fizikos kabinetas, todėl jam tiko tik raktas C5. Paprašiau mokinių netriukšmauti ir nubėgau aukštyn į raštinę. Keletas mokytojų stoviniavo prie aptarnavimo stalo, aš prasibroviau pro juos ir antrosios sekretorės paprašiau rakto C5. Kas per raktas tas C5? – paklausė sekretorė, ji jau seniai nebesiorientuojanti. Fizikos kabinetas, pasakiau. Ne, fizikos kabinetui ji neturinti rakto, pasakė. Tai kaipgi man įeiti į fizikos kabinetą? – paklausiau. Ko apskritai aš norįs fizikos kabinete? – vėl paklausė ji. Ponas Linemanas ir aš, pasakiau, susikeitėme patalpomis ir... Tada kodėl aš neklausiu pono Linemano? Aš pažiūrėjau į ją, ji spindėjo, kad jai šovė tokia mintis, aš linktelėjau ir išėjau iš raštinės, užbėgau į trečią aukštą, pasibarškinau, užgirdau *Pulp Fiction* įžangą, girdėjau juoką, pabeldžiau garsiau, niekas nereagavo, įėjau į klasę, visur tamsu, pone Linemanai, sušukau, taip, atsiliepė Linemanas, man reikia jūsų rakto, sušukau, kokio rakto, šūktelėjo Linemanas, nuo fizikos kabineto, sušukau, kam, šaukė jis, nes negaliu įeiti, šaukiau,

ak, šitaip, pasakė, ateikite, pasakė, kur, paklausiau, čionai, pasakė, paskutinė eilė. Apgraibomis patamsyje priėjau prie Linemano, paėmiau iš jo raktą, apsisukau ir jau buvau prie durų, kai Linemanas dar kartą sušuko, bet, Kranichai, raktą turėsit man vėl atnešti. Aš sustojau. Kada? – šūktelėjau. Tuoj po to, kai apačioje užrakinsit, jūs gi girdėjote, ką pasakė šefas, be to, jūs dar Slaptasis Saugumo Tarnautojas. Nebijokite, pasakiau, atnešiu. Kiek sukaitęs nuėjau į apačią, įtaikiau raktą į PR4 rakto skylutę, bet paaiškėjo, kad durys neužrakintos, o klasė jau buvo užimta. Tai buvo ponas Brunsas su kažkokia aukštesne klase. Ko *jums* čia prireikė? – išsprūdo jam. Aš pasakiau, mes su Linemanu susikeitę patalpomis, ir Linemanas pasakęs, kad pagal sudarytą tvarkaraštį dabar jis tikrai čia turįs pamoką, šioje patalpoje, todėl ši patalpa, PR4, dabar, kadangi Linemanas yra viršuje, trečiame aukšte, iš tikrųjų turėtų būti tuščia. Žinoma, tarė Brunsas, bet jis iš savo patalpų pusrūsyje išėjęs, nes triukšmas dėl statybininkų rekonstrukcijos darbų prie įėjimo šalimais pasidaręs nepakeliamas. Jei aš pageidaująs, pasakė, tai jis vėl grįšiąs į P3. Ne, ne, tariau, likite čia, nesivarginkite, aš išeisiąs. Taigi uždariau duris, liepiau mokiniams eiti į P3, aš greit grįšiu, man trumpai reikia į viršų, o vienas mokinys paklausė, gal jis, kol aš rasiąs tinkamas patalpas, galįs ir vieną cigaretę surūkyti. Nebekreipiau dėmesio į jo klausimą, bet užlėkiau laiptais į viršų, į trečią aukštą, atidariau duris ir šūktelėjau Linemanui. Taip? Jūsų raktas, sušukau ir, jau vikriau graibydamasis patamsyje, nusibroviau iki jo. Ačiū, tarė Linemanas. Nubėgau į pirmą aukštą, o prie užrakintų P3 durų laukė mano mokiniai. Aš atrakinau, jie įėjo, o kai jau norėjau uždaryti duris, pasigirdo sirena. Gaisro pavojus, nusižiovavo vienas mokinys ir pro mane vėl išėjo lauk. Jie taip daro kasmet pirmąją mokslo metų dieną, pasakė antrasis. Trečiojo paklausiau, ką aš turįs daryti. Uždaryti langus, gelbėti klasės dienyną, pasakė, o visa kita gali degti.

7

Penktą pamoką turėjau laisvą, todėl iškart, pagriebęs kopijuoti parengtą dalomąją medžiagą, atsišviečiau visą šūsnį lapų, traukdamas į plaučius aparato dažų tvaiką, ir pykau ant savęs, kad pamiršau pirmaisiais praktikos metais įsigytą respiratorių. Dar buvau nevisai baigęs, kai suskambus skambučiui į mokytojų kambarį įėjo Hiolingeris ir lengvai linksėdamas galvą sveikino po pamokų sugužėjusius mokytojus. Visiems susirinkus Hiolingeris pradėjo antrąją konferencijos dalį tokiais žodžiais – jis ketinąs trumpai apžvelgti praėjusių mokslo metų pabaigoje įvykusios direktorių konferencijos rezultatus. Ten, beje, buvo kalbama apie vadinamąją Didžiąją studiją. Pasak šios studijos, Vokietijos federacijos mokyklos užima ne pirmąją sąrašo vietą, kaip buvo įprasta, bet žemesnes pozicijas. Šios prastos padėties priežastimi studija tarp kita ko esą paminėjusi vokiškųjų mokyklų perdėtą dėmesį pažangumui. Direktorių konferencijoje prieita prie vieningos nuomonės imtis visko, kad Vokietijos mokyklos būtų išvestos iš dabartinės krizės ir grąžintos ten, kur jos kadaise karaliavo, tai yra į patį viršų. Norint sudaryti sąlygas, kad vėl grįžtume prie geriausiųjų, kaip ten sakoma, teksią besąlygiškai pripažinti ir realizuoti naujuosius Kultūros ministerijos nurodymus dar labiau taikyti kūrybiškumą per pamokas. Priežastis, dėl kurios imamasi šių priemonių, esanti ta, kad Didžioji studija iš mokinių pasigedo savarankiško darbo gebėjimų. Todėl mes, mokytojai, ką tik pasirodžiusiame metodiniame žurnale iš serijos *Praktika pamokose* raginami perskaityti ir pritaikyti pamokose straipsnį

Mokytojo pagalba skatinant mokinius rodyti bet kokios rūšies kūrybiškumo apraiškas. Šiame žurnale esą aprašyta, ką apskritai reiškiąs kūrybiškumas siejant įvairius dėstomus dalykus, kaip sukuriamos sąlygos atsirasti kūrybiškumui, kokie smegenų procesai atsakingi už kūrybiškumo tempo pagreitinimą ir kaip šituo remiantis visa tai gali būti parengta, realizuota bei to prisilaikant dar kartą apdorota.

Tačiau direktorių konferencijoje, tarė Hiolingeris trumpai patylėjęs, dėl vieno svarbaus klausimo kilusios audringos diskusijos. Buvo išsamiai ginčijamasi dėl kūrybiškai atliekamų užduočių *vertinimo*. Daugiausia buvo kalbama apie klausimą *Kaip* vadinamajame KV, kūrybiškumo vertinime, taip pat apie juridinį KV pagrįstumą. Tėvai, kaip buvo pasakyta, gana dažnai įrodydavo, kad jiems visai nesunku apsilankyti pas advokatą. Nušvitus net menkiausiai bet kokio pobūdžio galimybei apskųsti, kaip ten teigiama, tėvai iškart pasinaudotų savo teisėmis, kad apgintų savo dukteris ir sūnus nuo galimo palikimo antriems metams arba katastrofos per abitūros egzaminus. Ir jeigu, ten sakoma, kūrybiškumui per pamokas šiuo atžvilgiu bus skiriama tokia nepamatuotai didelė darbo dalis – lyginant su objektyviai pasvertomis žiniomis – tai reikia taip apsidrausti nepaliekant jokių landų, kad kūrybiškai pateiktų rezultatų vertinimas būtų juridiškai pagrįstas. Tai reiškia: kiekvienoje gimnazijoje reikia sudaryti tokį detalų katalogą, kuriame būtų papunkčiui išvardytas kūrybiškumo rezultatų vertinimas. Turi būti nustatyti aiškiai apibrėžti kūrybiškumo vertinimo *kriterijai.* Šiam tikslui, kaip nurodė direktorių konferencija, kiekviena gimnazija privalo sukurti kūrybiškumo vertinimo kriterijų nustatymo komisiją, sutrumpintai KVKNK, kuri nedelsdama imtųsi darbo ir sudarytų kūrybiškumo vertinimo kriterijus. Tik šitaip esą galima grėsmingame ir nežabotai plintančiame kūrybiškumo chaose suvyti tvarką palaikantį siūlą, tik taip esame apsaugoti nuo visokios rūšies juridinių antpuolių, tik taip galime padėti mokiniams suvokti, ko mes, mokytojai, iš jų, mokinių, laukiame.

8

Vidurdienį įsėdus į traukinį, mano galvoje įsitempė nuoga tuštumos virvė, savo vietoje sudribau it nudėtas, leidausi traukinio vežamas, mechaniškai išlipau Štutgarto pagrindinėje stotyje ir persėdau į metro. Ant kampo kioskelyje nusipirkau kebabą, valgiau žiūrėdamas buku žvilgsniu nenusivilkęs švarko prie virtuvinio stalo, kramčiau, kandau, kramčiau, išmečiau aliejumi permirkusį duonos likutį, išsivaliau dantis, atsiguliau į lovą ir išmiegojau tris valandas. Užmiršau nusistatyti žadintuvą ir nubudau penktą. Mirtinai išsigandau. Iškart sėdausi prie rašomojo stalo ir su palengvėjimu atsikvėpęs pamačiau, kad rytoj turiu tik tris pamokas, dviem iš jų, 9 a ir 5 a, jau esu pasirengęs, beliko tik viena – 10 d. Per kelias minutes sumąsčiau pamokos eigą. Mokyklos direktoriaus kritika įstrigo širdin ir aš pagalvojau, kokiu klausimu ir kurią minutę kreipsiuosi į mokinius, kokius įmanomus atsakymus galėtų pateikti mokiniai ir kaip aš iš pažiūros spontaniškai galėčiau reaguoti į šiuos atsakymus. Apgalvojau, kokias asociacijas mokiniams galėtų sukelti tekstas ir kaip šios asociacijos mokinių galvose transformuotųsi į galimus klausimus žodžiams, klausimus, kuriuos jie man užduotų ne todėl, kad domėtųsi paklaustais žodžiais, bet dėl to, kad apskritai patikrintų mano kaip mokytojo kompetenciją. *Švilpti* buvo vienas tų vertimo reikalaujančių žodžių, kuris buvo tekste, „švilpti“, pagalvojau, mokiniai remdamiesi šiuo žodžiu galėtų paklausti apie *švilpiką, ground hog,* tai aš žinojau, *švilpikas, miegas, žiemos miegas* susiradau žodyne, nuo *žiemos miego* jie galėtų prieiti prie maisto trūkumo, *maisto trūkumas*

arba *maisto ieškojimas*, suradau žodyne, vėliau *maisto kaupimas ir saugojimas*, vėl atsiverčiau žodyną, nuo *žiemos miego*, pagalvojau, tiesus kelias vestų prie *žiemos*, o nuo *žiemos* prie *žiemos sporto*, prie *greitojo nusileidimo nuo kalno, lavinų pavojaus, užvertimo sniegu, šunų bernardinų*, mano sąrašas augo. Pusę aštuonių pagaliau pajutęs, kad esu ganėtinai apsiginklavęs visoms nenusakomoms pamokos situacijoms, padėjau konspektus į šalį. Trumpai užsimerkiau ir mintyse nupiešiau sau paveikslą, kaip vienas mokinys manęs paklausia, kaip pasakyti *lavinų pavojus*, o aš šiuos žodžius tiesiog pažeriu net nežagtelėjęs, laisvai, nedvejodamas, ir jau dėdamas knygas į portfelį dar pagalvojau, kaip galėčiau nuo *švilpimo* iš teksto prieiti prie *lavinų pavojaus*, jeigu jie priešingai mano lūkesčiams patys nepradėtų apie tai kalbėti, tada pažiūrėjau į laikrodį ir tariau sau, *rotušės rūsys*, jei dabar išeisiu, tai būsiu pačiu laiku nuėjęs.

Atskiroje rotušės rūsio patalpoje sėdėjo trys mokytojai, storos užuolaidos ant langų, ore dūmai, akimirką stabtelėjau prie durų ir pažiūrėjau į stalą, prie kurio jie sėdėjo, manęs dar niekas nepamatė, atpažinau Jozefą Jenzeną, ir staiga mane apėmė jausmas, lyg daryčiau kažką, kas draudžiama, apsisukau, jausdamas nesuvaldomą norą išeiti arba pažiūrėti už užuolaidų, ar niekas nestovi, linkėdamas man kažką bloga. Bet mane jau pamatė Jozefas Jenzenas, atsistojo ir pamojo man. Dartanjanai, sušuko jis. Priėjau prie stalo. Dabar, degant nuogai elektros lemputei, atpažinau dar vieną iš kitų dviejų mokytojų. Tai buvo Visuotinės gimnazijos mokytojų konferencijos balsas „prieš“, nedidukas, kresnas, pražilusiais barzdos šeriais. Rausiausi savo galvoje ieškodamas jo vardo. Ponas Reneris, paklausiau. Achimas Reneris, linktelėjo jis, sportas, geografija ir psichologija. Trečiasis, kaip man jį pristatė, buvo Paskalis, tačiau tai ne tikrasis jo vardas, pasakė man, bet kiekvienas mokykloje jį taip vadina, religija, filosofija, beveik dviejų metrų ūgio ir kalbėjo vos girdimu, gergždžiančiu falcetu. Kai man atnešė alaus, visi trys nustvėrė savo bokalus, susidaužė jais virš stalo, aš prisidėjau, ir Achimas pasakė: vienas už visus, visi už vieną. Išgėrėm. Paaiškėjo, kad jie sudaro kietąjį vadinamosios KG branduolį, *Konspiracinės Grupės*, kuri

užsibrėžė tikslą sunaikinti esančią mokyklų sistemą. Tačiau *ne iš tikrųjų*, kaip tuoj buvo apibrėžta, nes jie nė už ką nenorį rizikuoti savo darbo vieta, bet tik, taip sakant, žodžiu. Taigi revoliucionierių ratelis, kuris nieko nedarė, tik kalbėjo apie tai, ką jie mielai darytų, ir apie tai, kokios būklės yra mūsų korumpuota, kiaurai supuvusi mokyklų sistema. Paklausiau Jozefo, kodėl aš, Martinas Kranichas, naujasis mokytojas, buvau iškart priimtas į šitą būrelį, ir Jozefas atsakė, kad ne ji, grupė, sprendžia, kas priklauso būreliui, bet direktorius. Direktorius? – paklausiau. Yra toks sąrašas, atsakė Jozefas, į kurį Hiolingeris vis įrašo vieną ar kitą mokytoją, dėl įvairiausių priežasčių, tai vienas gyvena ne Giopingene, tai kitas juodaplaukis, trečias yra moteris, ketvirtas studijavo ne tą dalyką. Sąrašas guli pačiame apatiniame Hiolingerio rašomojo stalo stalčiuje. Kiekvienas apie tai žino. Bet tik nedaugelis matė tą sąrašą. Jis, Jozefas, palaikąs gerus santykius su valytoja. O ji jam pasakiusi, kad Hiolingeris ir mane, Martiną Kranichą, jau iš pačių pradžių, dar prieš pokalbį įdarbinant, įrašęs į tą sąrašą. Mane? – paklausiau. Taip, tave, atsakė jis. Bet kodėl, sušukau. Kodėl, tarė Paskalis ir susimąstė. Kodėl, pasakė Jozefas Jenzenas ir vėl pakėlė bokalą. Jie visi nugėrė po gurkšnį ir tylėjo.

Žlungam, staiga sušnabždėjo Paskalis tyloje, pavienis asmuo, žmogus, egzistencija, individas, esame ryjami, valgomi, į mus grūdama kova bei konkurencija, žmogiškumas, tai, kas žmogų pirmiausia daro žmogumi, jo širdis, širdies pažinimas, visa tai neįeina į švietimo planus, visa tai, savitumas, tai, kas svarbiausia, esmė esą išplėšiami iš mūsų pačių vidaus. Mes patys mutuosime į mašinas, į monstrus, į išsigimėlius, jeigu iš visų jėgų nesiginsime nuo šitų machinacijų mechanizmo. Gerumas ir supratimas, įsijautimas ir šiluma turi būti mokymo įstaigos principai, šalin visokius šerifų žaidimus, visokią kontrolę ir visokį raginimą spausti prie mokslo, mokiniams privalome sukurti atmosferą be baimės, kurioje jie pirmiausia turėtų galimybę rasti save. Hierarchijos, įsiterpė Achimas Reneris, esančios savaime aišku, ne tai, ką paprastai... ir, beje, juk reikia kūrybiškumą... na, pavyzdžiui, Balio saloje, kaip jis norįs pasakyti, ten

visai kitas žmogaus įvaizdis, mąstymas iš pašaknų esąs vakarietiškas, kitaip sakant, visai priešingas nei mąstymas Balio saloje, ten jis ne toks ryškus, žmogaus vardas ten keičiasi gimus vaikams, priešingai nei pas mus, ir galima pasakyti, kad ir hierarchijas kažkaip reikia pralaužti, todėl pirmiau galįs atsirasti konstruktyvus chaosas, kad neliktume prisirišę prie mąstymo iš pašaknų, tuo tarpu Balio saloje, trumpai tariant, chaosas esąs visų pirma kūrybiškumo šaltinis. Gal jis dar kartą galėtų pakartoti apie mąstymą iš pašaknų, paprašiau aš, bet čia ėmė kalbėti Paskalis ir pasakė – tikrumas, autentiškumas, iš vidaus, laikytis to, ko nori, neleisti savęs pajungti, išsisukti, išsemti pedagoginę laisvę, pakilti aukščiau mokymo planų, grįžti į save, išmatuoti tai, kas kiekviename tikrai vyksta, išmesti švietimo šiukšles, iškuopti žinių sąvartynus, leisti pajusti tikrą, žmogišką patyrimą ir leisti išgirsti vidinį mokinių balsą, savastį – pagaliau viskas sukasi apie savastį – išreikšti savastį, savęs atskleidimas ir abejojimas savimi, suabejojimas savimi ir kitais, kas aš esu, kas yra kitas, kur aš einu, kur eina kitas, ko aš čia noriu, ko nori kitas? Ir čia jie trys man pateikė gausybę pavyzdžių, kurie labiausiai prieštaravo jų idealams, gausybę situacijų, nuo kurių jie kentėjo ir nepastebimai žlugo, ir mes gėrėme bokalą po bokalo, ir kuo daugiau trijulė kalbėjo, tuo labiau aš įsitraukiau į diskusiją, ir tuo beatodairiškiau aš liejausi iš krantų, kol pagaliau sugriebiau pokalbio vadžias į savo rankas ir bemat nesibaigiančiu žodžių srautu taip pavaizdavau savo pokalbį pas direktorių, kad anie trys nutilo ir atidžiausiai klausėsi, kad nepraleistų nė žodžio. Tada nutilome. Reneris dar kartą užsakė alaus. Vis dar nė vienas neprabilo. Jau pagalvojau, kad padariau klaidą, per daug persisvėriau per langą, jau norėjau pasakyti, esą ne taip jau blogai, kolegos malonūs, kad apskritai man su mokykla dar pavykę, kai prakalbo Achimas Reneris ir pasakė, esą direktorius teisus. Kaip tai suprasti, paklausiau. Tas „tarsi“, pasakė jis. Mes, kietasis KG branduolys, taip pat tarsi kažką darome, tarsi norime kažką pakeisti, per daug jau mes suaugę su tuo, ką mes dėl hierarchijos patiriame erdvėje be chaoso, o tuo pat metu Balio saloje... Taip, pertraukė jį Jozefas, tai tiesa. Ir staiga jo akys sužėrėjo. Akimirką pamaniau, kad

jis per daug išgėręs, bet tada jis atsistojo truputėlį prisilaikydamas stalo, tačiau stovėjo tiesiai nesvyruodamas ir iškilmingai pasakė, kad esą čia ir dabar atėjo laikas imtis veiksmų. Paskalis ir Reneris pažiūrėjo į Jenzeną iš apačios ir pasakė, ką tai reiškia, baik, sėskis, mes... Ne, pasakė, Jozefas Jenzenas. Taigi, keturiese, kartu su mūsų naujuoju sąjungininku, čia ir dabar, jis norįs iškilmingai prisiekti... Baik, pasakė Reneris, mes juk ne Balio saloje... Iškilmingai prisiekti, tęsė Jozefas, kad jis norįs, jog po šitų įkvėptų žodžių nedelsiant prasidėtų darbai, kad jis nebenorįs žiūrėti nieko neveikdamas, kaip dūžta tai, kas čia, Štutgarto rotušės rūsio atskirame kambaryje, buvo išsakyta ir nepatirta, kad jis tučtuojau patrauksiąs į mūšį ir stosiąs į kovą prieš sistemą su visomis jos šėtoniškomis apraiškomis. Tada jis vėl atsisėdo ir pažiūrėjo į aplinkinius. Paskalis ir Reneris kurį laiką tylėjo. Šito tu negali padaryti, tarė tada Achimas. Na taip, atsakė Jozefas ir išgėrė gurkšnį, juk nenoriu numesti bombos. Ir vis dėlto, – paklausiau aš. Lengvų adatos dūrių politika, pasakė Jozefas. Ką gi tai reiškia, paklausė Paskalis. Pamatysit, tarė Jozefas Jenzenas, tuo metu įėjo pervargęs padavėjas ir pasakė, kad jau penkta valanda ir jis norįs namo.

Tada atsistojome ir išsvirduliavome laukan. Ar dar važiuoja metro? – paklausiau aš. Net nenutuokiu, atsakė Reneris, kad ir kaip ten būtų, jis daugiau nebeis miegoti, jis žino vieną kavinę netoliese, kuri jau atidaryta ir kur išgėrus tris kavinukus kavos galima pasirengti kitai darbo dienai mokykloje. Gera mintis, pasakė Paskalis, ir aš prisijungiau prie jų, nors tuo metu mane apniko toks jausmas, lyg būčiau kažką pamiršęs. Kas tai buvo, pastebėjau tik tada, kai mes apsunkę ir dar dvokdami alkoholiu pusę septynių sėdėjome traukinyje. Mano portfelis, tariau aš. Koks portfelis, paklausė Reneris. Mano mokyklinis portfelis, atsakiau. Na ir kas, paklausė Paskalis. Kaip tai, na ir kas, atsiliepiau. Kam tau mokyklinis portfelis? – paklausė jis. Ten, pasakiau, visi pamokų konspektai. Paskalis numojo ranka. Jis, Paskalis, niekad nesirengia pamokoms, jis visiškai pasitiki savo intuicija. Pasirengimas žudąs spontaniškumą. Jeigu jis tik pasirengia pamokai, tai daugiau visai nebegali būti pats savimi ir

šalia savo mokinių. Filosofija ir religija, kaip jis jas suprantąs, suvis remiasi nuostata prieiti prie mokinių *be* jokios nuostatos, suvis prasidėti su mokiniais be jokių iš anksto surikiuotų minčių. Geriausia vaizdinė priemonė yra ta, kai kyla spontaniškai vedamas pokalbis, vaizdinė priemonė, kuri pamokos gale paaiškėja buvusi niekam tikusi ir be jokios graužaties gali būti nutrinta. Klystkeliai, pasakė Paskalis, esą tikrieji filosofijos keliai, tik klaidžiodamas žmogus pirmiausia išmoksta vaikščioti ir spręsti, kurlink jam pasukti. Jis, toliau tęsė Paskalis, kiekvieną pamoką paprastai pradeda kreipdamasis į mokinius klausimu, kas šiuo metu juose vyksta, kas jiems neduoda ramybės, kur jie yra, iš kur jis juos turi atsivesti, kas iš vidaus juos jaudina, ir, remdamasis mokinių atsakymais, jis vysto pamoką nuo *ad hoc* akimirkos, nuo momento imanentiškumo. Aš jam prieštaravau, kad vargu ar šitokia technika tiktų dėstant užsienio kalbas. Achimas Reneris nusižiovavo ir tarė – slenksčio didaktika. Ką? – paklausiau aš. Slenksčio didaktika, pakartojo Reneris. Svarbiausias kiekvieno mokytojo sugebėjimas. O ką tai reiškia? – paklausiau. Kad tu pamoką rengi tuo momentu, atsakė Reneris, kai žengi per klasės slenkstį. Ak, šitaip, pasakiau, bet aš juk net knygų neturiu. Tu jas gali pasiimti, pasakė Reneris, iš bibliotekos. Aš pažiūrėjau į Jozefą, o jis pakėlė antakius ir trūktelėjo pečiais.

9

Mokykloje aš pirmiausia nuėjau į tualetą ir nusiprausiau veidą bei sprandą. Kad nusišluostyčiau, turėjau pasinaudoti save pačią ryjančia rankluoščių mašina. Šį rytą, septintą valandą penkiolika minučių, dar apkvaišęs nuo alkoholio, staiga akimirkai visiškai prablaivėjau. Mane persmelkė suvokimas, kad man iki šiol naudojantis tokiu rankšluoščių tiekėju *pirmiausia* visad reikėdavo nuplėšti panaudoto rankluoščio gabalą, kad *tik tada*, antruoju veiksmu, galėčiau nusišluostyti rankas į mano paties ištrauktą švarų rankšluostį. Bet dabar, šį rytą, septintą penkiolika, ūmai pagalvojau, kad tai didelė ir visiškai nepaaiškinama gaišatis, kodėl *pirmiau* dar šlapiomis rankomis, varvant nuo jų vandeniui, aš turiu išsitraukti švarų rankšluosčio gabalą, kad tik *po to* į jį nusišluostyčiau. Juk daug protingiau būtų, pagalvojau, kad rankšluosčių rulono gale jau rasčiau švarų galą, nesivargindamas ir negaišdamas galėčiau nusišluostyti rankas ir tik *po to* ištraukčiau naują gabalą ir kitam vartotojui palikčiau švarų rankšluostį. Kai apgalvojau, tai priėjau galutinę išvadą, kad abiem atvejais, nesvarbu, ar pirmiau ištrauki rankšluostį ir nusišluostai arba pirmiau nusišluostai, o paskui ištrauki rankšluostį, taigi abiem atvejais, kiekvieną kartą reikia nusišluostyti rankas ir ištraukti rankšluostį. Vienintelis skirtumas buvo abiejų veiksmų eilės tvarka. Ir vienu mostu suvokiau visą žmonių niekšiškumą ir šlykštumą. Jis, žmogus, jau toks sugedęs, kad negerbdamas kitų tiesiog palieka panaudotą rankšluostį ir kitam rankų šluostytojui akis rėžia šlapias ir suglamžytas rankšluostis. Kai šį rytą judesiu, kuris

man šįryt pasirodė keičiantis pasaulio veidą, antrą kartą patraukiau rankšluostį, širdis man greičiau suplakė, nes aš kitam prausyklos vartotojui pateikiau nesuteptą, švarų, neįtartiną rankšluosčio gabalą. Šitaip įkvėptas išėjau iš tualeto ir pasukau link bibliotekos, kur atsisėdau prie vienos iš iškraustytų lentynų ir bandžiau atgaminti praėjusį vakarą parengtą konspektą. Paskalis ir aš neturėjome pirmos pamokos, ir jis man labai padėjo su savo skaitytojo pažymėjimu paimdamas iš mokytojų bibliotekos reikalingus vadovėlius.

Po pirmosios pamokos, kurią šįryt turėjau 5 a klasėje, pro mane į ilgąją pertrauką lėkė mokiniai, ir aš, laikydamasis tvarkos, užrakinau duris, bet nepatikrinau, ar neapsižiūrėjęs neužrakinau vieno iš jų. Pakilau laiptais į viršų ir koridoriuje mokytojų kambario link sutikau ponia Kliūting, kuri mane užkalbino ir paklausė mano nuomonės. Kaip tai, mano nuomonės, paklausiau jos. Kuris vadovėlis, pasakė ji, *G 2000* ar *Greenline,* Cornelseno ar Kletto, jūs gi žinot, šiandien popiet, anglų kalbos kaip dėstomojo dalyko konferencija, iškart po visų mokytojų fotografavimosi. Ak šitaip, tariau, aš tai už *G 2000.* Labai gerai, pasakė ponia Kliūting, o kuo tai pagrįsite? Tuo metu į koridorių iš mokytojų kambario išėjo Hiolingeris, maždaug per tris žingsnius nuo mūsų. Pone Kleible, sugrąžino jis ką tik pro mus einantį mokytoją. Prašau, paklausė šis. Ponia Kliūting ir aš vis dar stovėjome koridoriuje ir toliau kalbėjomės apie knygos *G 2000* privalumus. Bet kadangi mes abu buvome labiau įsigilinę į pokalbį, kuris rutuliojosi tarp Kleiblės ir Hiolingerio čia pat šalia mūsų, tai mudviejų kalba nebuvo visai aukšto lygio, o argumentai, kuriuos vienas kitam išdėstėm, tarnavo vienam tikslui – nepastebimai prailginti mūsų buvimą koridoriuje. Iš pradžių atkreipėm dėmesį į geresnius tekstus, pratimų formas bei paveikslus ir apie Cornelseno vadovėlio stipriąsias puses šnekėjomės dalykiškai ir su kompetencija, bet kažkuriuo momentu mums į galvą neatėjo jokie kiti privalumai, tada aš nelauktai tariau, esą paveikslai temoms patrauklesni, tikrai, susigriebė ponia Kliūting, ir viršelis kietesnis, nesutrūkinėjęs, teisingai, palaikiau ją, ir viršelį galima geriau aplenkti plastikiniu aplankalu, pridūriau aš, taip, pasakė ponia Kliūting, o Cornelseno

leidyklos atstovai esą daug simpatiškesni už sausus Kletto vyriškius, tiksliai, tariau aš, ir raidės turi juodesnį atspalvį nei *Greenline*, taip ir yra, pasakė ponia Kliuting, ir apskritai, visas šriftas jai atrodo truputį apvalesnis nei Kletto, taip, linktelėjau aš, ir tas *th* gerokai autentiškesnis, kažkaip lengviau skaitomas. Pokalbis tarp Hiolingerio ir Kleiblės staiga nutrūko, todėl ir mes, truputį nemaloniai sujaudinti, galėjome eiti kas sau, tai iki šiandien popietės, pasakė ponia Kliūting, iki, atsakiau.

Taigi direktorius, nustvėręs Kleiblę koridoriuje, pradėjo dialogą tokiais žodžiais, ar jis, Kleiblė, žinąs, kiek dabar laiko? Kleiblė, neleidęs savęs sutrikdyti, atsako, taip, jis tiksliai žino, ir kaip rodo jo laikrodis, tai dabar kaip tik devynios valandos dvidešimt keturios minutės. Tokiu pačiu tonu direktorius klausia toliau, ar jis, Kleiblė, žinąs, kas šioje mokykloje vyksta tiksliai devynios dvidešimt keturios? Visiškai rimtai ir nesutrikęs Kleiblė atsako, aišku, jis tai žino, lygiai prieš keturias minutes prasidėjo ilgoji pertrauka. Teisingai, triumfuoja Hiolingeris ir kvočia toliau, ar jis, Kleiblė, žinąs, kuri šiandien diena? Tai nesunku atsakyti, antradienis, šitai jis gerai žino, nes vakar buvo pirmoji mokslo metų pamoka. Gerai, direktorius spindi ir klausia toliau, ar jis, Kleiblė, žinąs, kas šiais mokslo metais antradieniais paskirtas budėti kieme per ilgąją pertrauką? Kleiblė spindi savaip ir visiškai šaltai atsako, savaime aišku, jis tai žinąs, jis pats, Kleiblė, paskirtas budėti kieme, kiekvieną antradienį per pirmąją ilgąją pertrauką, tą jis esą storomis ir riebiomis raidėmis įsirašė į savo taupkasės kalendorių mokytojams. To Hiolingeris nesitiki ir akimirką stovi praradęs žadą, tada sako, jei jis, Kleiblė, visa tai gerai žinąs, tai kodėl jis vis dar stovi čia koridoriuje, užuot tvarkingai ėjęs savo pareigas? Jis, Kleiblė, sako Hiolingeris, turįs *pats pirmasis* prižiūrėti kiemą, *pačią pirmąją minutę*, tai esą svarbu, nes iš patyrimo žinoma, kad per pirmąsias minutes, kai mokiniai kupini džiaugsmo puola į kiemą, ir atsitinka daugiausia nelaimių. Kleiblė neleidžia savęs sutrikdyti ir reikalauja direktorių jam paaiškinti, kaip jis, Kleiblė, turįs suktis, kad *pats pirmas* būtų kieme ir imtųsi priežiūros, kai klasę privalo palikti *pats paskutinis,* kad duris

užrakintų išėjus mokiniams, kaip vakar buvo nutarta GMK. Čia Hiolingeris nutyla. Kleiblė apsisuka ir visiškai ramiai eina į kiemą, o Hiolingeris traukia į savo kabinetą.

Dar per tą pačią pertrauką staiga sutraškėjo mokytojų kambario garsiakalbis, ir pasigirdo Hiolingerio balsas: Linemanai, tuoj į direktoriaus kabinetą. Linemanas išbalo, į jį visi sužiuro. Ūmai Linemanas išsigandęs griebėsi sau už gerklės ir ėmė kraustyti savo kišenes, sakytum pamišęs raustis ant jo stalo gulinčiuose popieriuose ir kažko ieškoti po stalu. Mano raktas, šnabždėjo jis užduseęs. Jo stalo kaimynai karštligiškai padėjo ieškoti rakto, bet jo nesurado. Nukarusiais pečiais išslinko iš mokytojų kambario. Suskambo skambutis, mokytojai nuėjo į savo klases. Po pamokos sutikau Linemaną, kuris dabar po kaklu turėjo ant grandinėlės pasikabinęs raktą ir atrodė mažumėlę pavargęs. Viskas gerai – paklausiau jo. Jis piktai pažiūrėjo į mane. Ar tai *jūs*, paklausė. Aš, tariau. Kaip jums į galvą atėjo? Aš juk jums grąžinau raktą, prisimenat, vakar, 303 kambaryje. Buvo tamsu, pasakė Linemanas, ką aš žinau, kokį jūs ten raktą atidavėt. Pone Linemanai, sušukau, ne, nedrįskite šitaip manyti, Linemanai, niekad dėl direktoriaus nepaspęsčiau kolegai spąstų, o tarp mūsų šnekant, tai apie direktorių turiu jums pasakyti... Martinai, nutraukė mane Jozefas Jenzenas, stovėjęs prie stalo šalia, prašau, gal einam su manim? Atsiprašiau Linemano ir su Jozefu išėjau iš mokytojų kambario, jis nusivedė mane koridoriumi, koridoriaus gale apsidairė, ir vienu akies mirksniu, kai niekas negalėjo pamatyti, įstūmė mane į vyrų tualetą. Atidarė kabinų duris, metė tiriamą žvilgsnį į vidų, rankomis perbraukė per kabinų viršų ir išsišovusias sienas, pačiupinėjo po praustuvais, atsiklaupė, pridėjo ausį prie grindų, kelias sekundes įsiklausė, atsistojo ir pagaliau sušnibždėjo – čia vienintelė vieta, kur gali beveik saugiai kalbėti, klausyk. Jozefas įkvėpė oro ir lėtai tarė, aiškiai pabrėždamas kiekvieną žodį: Niekad daugiau nieko nesakyk prieš direktorių mokytojų kambaryje. Niekad nežinai, tęsė Jozefas, kas sėdi priešais tave. Viskas, ką tu sakai mokytojų kambaryje, kažkokiu būdu pasiekia Hiolingerį. Tarp mokytojų jis turi nepriekaištingai gudriai sugalvotą agentų ir

dvigubų agentų sistemą. Taigi atsargiai, užbaigė Jozefas, akys plačiai. Paskui, prieš man sekant paskui jį į mokytojų kambarį, jis pasakė, kad reikia dar kokią minutę palaukti, ir tada jis mane paliko vieną. Bejėgiškai atsirėmiau į radiatorių ir spoksojau priešais save. Staigiu judesiu pasisukau į rankšluostinę. Iš balto gaubto kyšojo bjauriai šlapias panaudotas rankšluosčio gabalas ir iš manęs šaipėsi.

10

Pačiu laiku, dar prieš skambutį, įėjau į mokytojų kambarį ir buvau pasveikintas išsišiepusio Linemano. Kranichai, pasakė jis, po kitos pamokos turite nueiti pas direktorių, ką tik pranešė. Aš išsigandau, apčiupinėjau kelnių kišenes ir su palengvėjimu supratau, kad mano raktas yra dar ten. Jozefas ir Achimas jau buvo dingę. Paskalis dar sėdėjo ant sofos. Trumpai prisėdau ir paklausiau jo, gal jis nutuokia, kodėl Hiolingeris kviečia mane. Jis trūktelėjo pečiais ir abejingai žiūrėjo priešais save. Kas gi atsitiko? – paklausiau. Pamokos lankymas, atsakė jis. Kaip, – paklausiau aš, – dabar? Antrą mokslo metų dieną? Iš Gimnazijų valdybos? Jis papurtė galvą. Arkikatedros kapitulos atstovas, atsakė. Dėl jo dėstymo įgaliojimų. Dėl įgaliojimų? – paklausiau. Tėvai pasiskundę dėl jo ir jo religijos pamokų, tarė Paskalis. Neva jis per daug nutolęs nuo Biblijos. O dabar arkikatedros kapitulos atstovas. Kontrolinis lankymas. Ką tik pranešė. Šešta pamoka. Net nežinąs, ką jam daryti. Pažiūrėjau į jį. Jis sėdėjo ant sofos išbalęs ir drebėdamas. Ką jam daryti, jei jam nesuteiks įgaliojimų? – paklausė jis. Daugiau niekad, tarė, jis nepakelsiąs rankos prieš šventąją mokyklos sistemą. Jis neišpasakytai gailisi savo bjaurių užgaidų. Be įgaliojimų, pasakė, jis esąs niekas. Esą įgaliojimai jį daro tuo, kas jis iš tikrųjų yra, visiškas žmogus, apskritas, užbaigtas žmogus, žmogus su darbu ir pragyvenimo pinigais. Paskalis darėsi vis judresnis ir sulig paskutiniais žodžiais tiesiog įsikibo į mane. Dabar jis žiūrėjo į mane suglumęs ir žaižaruojančiomis akimis. Man reikia eiti, pasakiau, aš jau ir taip vėluojąs penkias minutes. Aš atsiplėšiau, pagriebiau savo

knygą ir nubėgau į klasę. Buvau toks sutrikęs, kad net negalėjau bent kiek susikaupti. Kaip galėčiau padėti Paskaliui, pagalvojau. O ko iš manęs nori direktorius? Be to, mane šiandien pirmą kartą apėmė didžiulis nuovargis, priminęs kad šią naktį nė sekundės nenumigau, ir pamoka visiškai pro mane praplaukė. Dvikalbėse šeimose išaugę 10 d mokiniai vos spėjo kraipyti galvas ir užsirašinėti klaidas. Kai aš vieną kartą po *avoid* nepavartojau gerundiumo, vienas iš jų prikando liežuvį, kitas traukė per dantis orą, trečias skausmingai sudejavo ir išsigandęs numetė pieštuką, lyg būtų į jį nusideginęs. Ir tik tada, kai vienas mokinys manęs paklausė, kaip angliškai „lavinų pavojus", mano veidas prašviesėjo – lavinų pavojus, pasakiau ir išdidžiai vaikštinėjau pirmyn ir atgal prieš mokinius pamokomu tonu dėstydamas, lavinų pavojus, nieko nėra lengvesnio, tariau, lavinų pavojus esąs žodis, kuris kaip toks vargu ar gali būti žinomas bent vienam iš anglų kalbos mokytojų, todėl jie, mokiniai, matą, kokia laimė, kad jie gavo mane kaip mokytoją, lavinų pavojus, pasakiau ir užsikirtau, minutėlę, sakau, jį jau matau prieš save, sakau, jis jau ant liežuvio galo, palaukit, tuoj. Mokiniai padrąsindami žiūrėjo į mane. Jis man prieš akis, nors ranka sugriebk, sakau, vakar dar žinojau, tikrai, patikėkite manimi, prašau. Na? – paklausė vienas iš dvikalbių. Aš susmukau ir buvau priverstas pasiduoti. Jis užsimetė kažkur tarp alaus bokalų rotušės rūsyje. Dar ir šitaip, sumurmėjo Horstas Hiolingeris ir užsirašė. Kai baigėsi pamoka, puoliau iš klasės, bet nepamiršau į klasės dienyną įrašyti savų santrumpų ir kitų įrašų apie pamokoje nagrinėtą medžiagą. Praėjau pro Paskalį, kuris vis dar nejudėdamas sėdėjo ant sofos, patapšnojau jam per petį, ir pasakiau, tegu jis nusiramina. Kai tik būsiu suvaikščiojęs pas direktorių, grįšiu ir padėsiu jam. Tada mokytojų kambaryje atsistojau prieš veidrodį, nubraukiau nuo kaktos plaukus, pasitaisiau marškinių apykaklę, rankomis patryniau veidą, lengvai trinktelėjau sau kelis žvalumo suteikiančius antausius ir išėjau.

Raštinėje prisistačiau slopiu balsu. Man reikia pas poną Hiolingerį. Pirmoji sekretorė pažvelgė į mane su užuojauta. Antroji, kai ėjau pro šalį, ranka palietė man petį – galvą aukštyn, pasakė ji.

Priėjau prie durų ir tyliai pabeldžiau. Iš vidaus išgirdau Hiolingerio *prašau*, atidariau duris ir įėjau. Įeikite, įeikite, mano mielas Kranichai, pasakė, sėskitės, gal norėtumėt kavos? Dėkodamas atsisakiau. Kodėl toks susinervinęs, paklausė. Bijote? Ne, sakau, ne, ne. Sakykite, tarė direktorius, ir įtariai uostinėjo, jūs išgėrėte? Ne, sakau, ne, ne, kodėl? Jam taip pasirodę, alkoholis darbo vietoje, juk aš žinąs, ką tai reiškia. Ne, kartojau, aš visiškai blaivus. Prieš kelias savaites, pasakė Hiolingeris, Gimnazijų valdyboje pasiteiravau, ar negalėčiau gauti tokių vamzdelių rinkinio, kuriuos naudoja policininkai kontroliuodami keliuose. Šitaip jis ketinąs alkoholį vartojusiems mokytojams visiems laikams parodyti duris. Gaila, bet iki šiol jis negavęs teigiamo atsakymo. Aš, sakau, neturiu ko slėpti, pone Hiolingeri, galite manim tikėti. Jokių alkoholio pėdsakų? – paklausė. Ne, kodėl, klausiu aš. Nes jus vakar matė, pasakė jis. Kur gi? Kai ėjote iš rotušės rūsio, sako Hiolingeris, Štutgarte, apie penktą valandą, girtą, kartu su kitais mokyklos konspiratyviaisiais elementais. Aš išblyškau. Tai tikriausiai, pralemenau, ...iš kur gi jis... jokiu būdu jis negalįs... Ramiai, ramiai, pasakė Hiolingeris. Viskas gerai. Aš jam pamelavęs laikydamasis potvarkio, tai ir viskas, ko jis norįs. Jis visiškai manimi patenkintas. Ar aš neprisimenąs pokalbio priimant į darbą apie keturias mokyklos sistemos kolonas? Visiškai pavyzdingai elgdamasis aš jam sukėlęs tariamą įspūdį, bei pasirodęs garbingas mokytojas, ir todėl nesulauksiąs jokių nemalonumų. Kas būtų nutikę, jei aš būčiau viską pripažinęs? Net sunku įsivaizduoti, kokių veiksmų jam, Hiolingeriui, būtų tekę imtis. Ar ne? Aš linktelėjau. Kaip ten bebūtų, tarė Hiolingeris ir pasirausė ieškodamas popieriaus bei pieštuko, šiandienos programoje yra įprastas bendro vaizdo supratimo patikrinimas. Pažvelgiau į jį klausiamu žvilgsniu. Jis ketinąs pasitikslinti, pasakė Hiolingeris, ar man pavykę, kaip liepia pareigos, per pirmąsias dvi mokslo metų dienas – tiek laiko šiam tikslui visai užtenka – taigi ar man pavykę, kaip liepia pareigos, susidaryti bendrą vaizdą apie jo mokykloje esančius ir kiekvieno mokytojo kasdieniniam naudojimui būtinai reikalingus potvarkius ir skelbimus. Taigi, ar aš jam galįs pasakyti, kur yra pavadavimų

tvarkaraštis, kur personalo tarybos pranešimai, kur klasės auklėtojų sąrašas, kur aukštesniųjų klasių vadovų sąrašas, kur klasės darbų planai, ir ne tik jie, kur yra klasės darbų planai, bet ir kokia spalva reikia įrašyti klasės darbus į klasės darbų planą, ir priešingai – kokia spalva trumpiems neskelbiamiems testams, paskelbtiems testams ir namų darbų patikrinimui raštu, toliau jis norįs sužinoti, kur sudėti mėlynieji aplankai, į kuriuos įrašomi visi klasės darbų pažymiai iškart po klasės darbų taisymo, kad prie jų galėtų prieiti ir nedelsdami apie juos sužinoti visi toje klasėje dėstantys mokytojai, jis norįs sužinoti, kur profsąjungos skelbimai, filologų sąjungos skelbimai, kur rasti tėvų komiteto nurodymus, kur mokyklos įstatai, kur parengtos formuluotės rašant elgesio pažymį žemesnėse klasėse, kur abiejų videoklasių užimtumas, kur Pedagogų dienos temų sąrašas, kur klasės ir dalykinėse konferencijose dalyvaujančių ir informuotų mokytojų sąrašai, kur paskutinysis mokyklos konferencijos ir bendruomenės tarybos posėdžio protokolas, kur kiekvieno mokytojo pamokų tvarkaraštis... Hiolingeris paklausinėjo dar valandėlę, o aš jo džiaugsmui galėjau atsakyti į daugelį klausimų. Prieš save jis turėjo pasiklojęs sąrašą, kuriame, atsakydamas teigiamai, užsidirdavau paukščiuką ir pritariamą galvos linktelėjimą, o neatsakydamas – tik brūkšnį. Tada jis atsišliejo į atkaltę, o aš atsikvėpiau galvodamas, kad patikrinimas baigėsi. Tada greit suskaičiavęs pasakė – trys brūkšniai, tai visiškai neblogas rezultatas, nors pabaigoje jis pasilaikęs patį svarbiausią klausimą. Burnoje sukaupiau paskutines seilių atsargas ir laukdamas žiūrėjau į jį. Jis manęs paklausė, kur yra spinta su *ankstesniųjų mokinių pažymių* kartoteka. Aš tylėjau. Ar aš žinau? Aš paneigiau. Hiolingeris pakraipė galvą. Jau tie jaunieji mokytojai, pasakė, ateina į mokyklą ir mano, kad gali pradėti nuo pat pradžių. Mano, kad jiems nė motais, kas buvo prieš juos. Aš, Kranichas, pasakė Hiolingeris, tik mažytė visos visumos dalelė. Orkestras jau prieš mane seniai pradėjęs groti. Aš prisidėjau ir dar turiu džiaugtis, kad turiu teisę prisėsti ir retkarčiais savo balsu padaryti bendro labo indėlį. Ankstesnieji pažymiai, pasakė jis, tai kiekvieno pradedančiojo stuburas, o aš, Kranichas, net nežinąs, kur

spintos su ankstesniųjų pažymių kartoteka. Iš kur aš galįs žinoti, ar mokinys geras, ar blogas? Nežinodamas ankstesniųjų pažymių galiu pasiekti visai kitų rezultatų nei prieš mane buvęs mokytojas. Nukrypimai, pasakė Hiolingeris, nukrypimai leidžiami tik ribotu ir pagal administracijos nurodymus nustatytu mastu. Galų gale mokinių abitūros pažymiai jau nustatomi penktoje klasėje. Reikia tik pasižiūrėti į statistiką. Kieno vidurkis penktoje klasėje buvo 1,2, tas ir abitūros egzaminuose turės 1,2. Reikalauju, pasakė Hiolingeris, kad rytoj per šeštą pamoką pateiktumėt išsamias žinias apie ankstesniuosius pažymius, nusikopijuokite žiniaraščius ir išmokite juos atmintinai. Tai jūsų pačių labui. Tokiu būdu rašydamas mokiniams pažymius nepridarysite klaidų, neprovokuosite tėvų užspeisti jus į kampą ir išvengsite krūvos juridinių bėdų. Aš linktelėjau ir bandžiau viską tiksliai įsidėmėti. Tada Hiolingeris padarė pauzę, kuri man pasirodė svari ir sunki. Na ir nutvėriau ožį už ragų, tarė Hiolingeris, ir nežinok tu man, kur yra ankstesnieji pažymiai. Bet virš mano suklydimų jis iškleisiąs paslapties skraistę, su ta sąlyga – čia jis prie rašomojo stalo pasislinko arčiau manęs – su sąlyga, pasakė, jei ir aš jam truputį padėsiąs. Žinoma, pasakiau nudžiugęs, mielai, viską, ko jis nori. Akimirką jis patylėjo, tarsi vis dar nesiryždamas, tada apsisprendė, atrakino vieną stalčių, paėmė kažkokį popierių ir man pasakė, kad ketinąs padaryti mane savo antruoju šių metų Slaptuoju Saugumo Tarnautoju. Pažiūrėjo į mane. Aš susmukau lyg kortų namelis. Iki šiol šioms pareigoms aš visad paskirdavau tik vieną mokytoją, bet jau seniai puoselėjau planą paleisti tarp kolegų antrąjį SST. Jeigu priimčiau jo pasiūlymą, tai jis daugiau nekalbėtų apie visus mano nusižengimus, kuriuos esu padaręs per tokį trumpą laikotarpį. Jis juos pamiršiąs. Vaizduosiąs, tartum aš visad elgiausi nepriekaištingai. Tai, pasakė jis, būtų išties tinkamas atpildas, jei pagalvotum, ką aš jau esu iškrėtęs: ekscesas su alkoholiu, netinkama gyvenamoji vieta, ankstesniųjų pažymių ignoravimas. Bet, toliau tęsė Hiolingeris, jei iki rudens atostogų man pavyksią pagrobti *du mokytojų raktus*, tai jis net pasirengęs mane išbraukti iš sąrašo, aš juk tikrai žinąs apie šitą sąrašą, ar ne? Aš nežinojau, ar man linktelėti ar

papurtyti galvą, ir padariau neaiškų judesį. Taigi ar aš, užbaigė Hiolingeris, priimsiąs jo pasiūlymą? Mechaniškai linktelėjau. Tada jis man pakišo raštą, kuriame, kaip jis pasakė, paskyręs mane, Martiną Kranichą, šiais mokslo metais būti SST. Šitą raštą aš privaląs turėti su savimi, kaip mano slaptosios tarnybos pateisinimą ir legitimaciją, tuo atveju, jeigu koks nors mokytojas, atliekant man šitas pareigas, vagiant raktus, mane nustvertų. Taip sakydamas jis atsistojo, ir visas švytėdamas padavė man ranką. Aš nedrąsiai nusišypsojau ir nuėjau durų link. Kai jau laikiau durų rankeną, Hiolingeris pridūrė: Ak, Kranichai! Aš atsigręžiau. Taip? – paklausiau tyliai. Dar norėjau pasakyti, tarė Hiolingeris nepakeldamas akių nuo ką tik atverstos knygos. Lavinos pavojus yra *danger of avalanches.*

11

Man beeinant iš direktoriaus kabineto viena iš sekretorių man į rankas įspraudė laminuotą kortelę ir guodžiančiu balsu pasakė: *Jūsų mokytojo pažymėjimas*. Linktelėjau jai, bet viską aplink save mačiau neįprastai miglotai. Nežinojau, ar galiu kam nors ir jeigu taip, tai kam, pasipasakoti apie savo padėtį, ir nutariau, kad pirmiau susilaikysiu ir pasirūpinsiu Paskaliu. Tačiau koridoriuje eidamas mokytojų kambario link pajutau, kaip pokalbis su Hiolingeriu sujaukė man skrandį, ir aš pasukau į tualetą. Ten buvau vienas. Nusileidau kelnes ir atsisėdau. Kad nukreipčiau mintis nuo to, kas ką tik įvyko, ėmiau galvoti apie vieną iš Renerio teorijų, kurias jis praėjusią naktį išdėstė rotušės rūsyje. Remdamasis mūsų vakarų pasaulio hierarchiniu mąstymu, priešingu Balio salos sąmonės lygmeniui, jis ėmė kalbėti apie fundamentalų skirtumą tarp vyro ir moters. Moterys, pasakė Reneris, tualete savo kelnes nuleidžia tik šiek tiek aukščiau kelių, vyrai – priešingai, iki pat kulkšnių. Taip sėdėdamas galėjau pačiu savimi visiškai patvirtinti jo teoriją, ir pasiekus tokį momentą, kuris būtų leidęs atpalaiduoti žarnyną ir drauge atsiverti užspaudžiamiesiems raumenims, atsidarė durys ir į tualetą kažkas įėjo. Viskas manyje užsispaudė. Įsiklausiau įsitempęs, bet negirdėjau nei šlapimo srovės viename iš dviejų pisuarų, nei atidarant ir uždarant antrosios kabinos durų. Taigi tasai įėjęs stovėjo nejudėdamas tualeto viduryje ir nieko nedarė. Gal jis klausosi manęs? Aš mąsčiau, ar tuo, ką ketinau daryti, ignoruoju administracijos nurodymus, bet savo elgesyje nemačiau nieko smerktino. Pagaliau šalia manęs atsidarė

kabinos durys ir kažkas šniokšdamas užsirakino, nuleido kelnes, kaip galėjau girdėti, iki kulkšnių, ir atsisėdo ant klozeto. Tai Baselis, pamaniau, storas ir sunkiai alsuojantis bei savotiškai dejuojantis. Aš pats nebegalėjau susikaupti savam reikalui, ir laikinai atsisakęs savo ketinimo, tyliai atsikėliau ir užsitraukiau kelnes. Staiga užgirdau kažką sužvangant. Jo raktas, Baselio raktas. Atsiklaupiau ir per plaštakos pločio apačią pažiūrėjau į kabiną šalimais. Raktas gulėjo ant tualeto grindų. Kažkaip iškart nelabai drįsau imtis šio veiksmo: vos pasibaigus pokalbiui su Hiolingeriu ir jau tokia proga? Kažkas čia ne taip. Įsivaizdavau, kaip šalia tualete sėdi Baselis, su apnuogintu mėsininko kirviu, tik to ir belaukiantis, kad įkiščiau ranką per plyšį it jaukas padėto rakto link. Ne, suvaidinau, lyg būčiau jau atlikęs tai, dėl ko čia apsilankiau, nuleidau vandenį, atsirakinau ir greitai išėjau į koridorių, bet eidamas pro tualeto duris išgirdau per užrakintas kabinos duris Baselio balsą: Kranichai, net rankų nenusiplovėt.

Atgal koridoriumi nuskubėjau į mokytojų kambarį, kuriame, kaip jau iš tolo mačiau, manęs link ėjo Jozefas Jenzenas. Jo lūpos pergalingai šypsojosi, ir kai mes prasilenkėme, jis man sušvokštė, kad bomba tiksi. Mokytojų kambaryje pamačiau, kad Paskalis dar tebesėdi ant sofos, o priešais jį juodai apsirengęs vyras. Skambutis. Šalia Paskalio buvo krepšys su vyno spalvos Biblijomis mokyklai. Paskalis pakėlė krepšį, bet atrodė, tarsi ant pečių užsidėtų kryžių, ir, nežiūrėdamas į mane, išėjo iš mokytojų kambario lydimas arkikatedros kapituliaro. Laikau kumščius už tave, pasakiau, bet jis nereagavo. Tada nuėjau į raštinę, pasiėmiau iš ten esančios kartotekų spintos visų mano mokinių asmens bylas ir nukeliavau prie kopijavimo aparato. Prie aparato stumdėsi šeši ar septyni mokytojai, jų viduryje Kleiblė, su dažiklio dėžute juodai išteptose rankose. Tuoj, mokytojus bandė nuraminti Kleiblė, tai užtruks keletą minučių. Kurį laiką delsiau, tada užsimečiau švarką ant pečių, išėjau iš mokyklos, nuėjau į miestą, paklausinėjau, kur galima padaryti kopijas, nukopijavau bylas, sumokėjau, vėl grįžau, atidaviau bylas ir pelniau raštinėje stovinčio bei sekretorių darbą stebinčio direktoriaus geranorišką linktelėjimą.

12

Buvo likusios dvidešimt minučių, kai mums visiems mokslo metų pradžios proga buvo nurodyta susirinkti ir padaryti privalomą bendrą nuotrauką, nes prie įėjimo iš vakarų pusės tuo metu buvo tinkamas apšvietimas. Į nukopijuotas bylas nebuvo kada dirstelėti, nes šalia manęs atsisėdo mokytoja, visa pilkai apsirengusi, įpusėjusi penktąją dešimtį, jos judesiai buvo kažkokie trūkčiojantys, griežti, ji padavė man ranką ir pasakė – Knyman, istorija, lotynų, graikų ir etika. *Ir* etika? – paklausiau. Ir etika, atsakė ji. Aš pasakiau, Kr... Ji žinanti, pertraukė mane, Kranichas, anglų, vokiečių, ji, Knyman, visad išstudijuojanti naujokų bylas, dar prieš jiems atvykstant į mokyklą. Reikia *viską* žinoti, niekad negalima nepasirengus susidurti su situacija, o esant mokytoju tuo labiau. Mokiniams esi žinių šaltinis. Jie, mokiniai, turi iš baimingos pagarbos sustingti prieš švietimo autoritetą, prieš mokytojo intelekto pranašumą. Tada ji apsidairė į visas puses ir, kiek arčiau pasislinkdama, staiga sukuždėjo: Pone Kranichai, *paklausinėkite manęs.* Aš paklausiau, atsiprašau kaip. Paklausinėkite manęs, prašau jūsų, ko nors iš istorijos, nesvarbu ką, paklausinėkit, pradėkite, na, Kranichai. Man prireikė sekundės, kad surikiuočiau savo mintis, ir sulemenau, na, gerai, kaip jūs norite: Kada buvo pastatyta Roma, taigi, turiu galvoje, kada įkurta? Ne, šūktelėjo Knyman, susikaupkit, Kranichai, turiu omenyje *klausimus, tikrus* klausimus, *sunkius* klausimus, klausimus, į kuriuos negali atsakyti tas, kuris ne *viską* žino, na, pirmyn, pradėkit, juk neturim amžius laiko. Karšligiškai galvojau ir paklausiau, kas buvo

pirmasis Federalinės respublikos prezidentas. Taip nieko neišeis, pasakė ji ir iš savo portfelio išsitraukė istoriją aukštesnėms klasėms. Na, Kranichai, pavartykite, atsiverskite bet kurį puslapį ir paklausinėkite. Atsiverčiau knygą ir paklausiau, kokio ilgio Zygfrydo linija. Taigi, tarė ji, pagaliau šypsodamasi, taigi, Kranichai, 400 kilometrų, ji užsimerkė, apie 400 kilometrų, gal ilgesnė, dar ilgesnė, nes juk tai Vakarų pylimas, pasakė ji, statytas nuo 38-ųjų gegužės iki 39-ųjų rugpjūčio, nuo Acheno iki Bazelio, maždaug 15 000 bunkerių. Toliau, Kranichai, klauskit toliau, nesustokit. Paklausiau apie Vormso konkordatą. Va, šitaip, pasakė Knyman, 1122 metų rugsėjo 23-iąją, tarp Henriko Penktojo ir Kaliksto Antrojo. Toliau. Jozefas Flavius? Per daug banalu, Kranichai, užgriebkit giliau, Kranichai, giliau. Klausinėjau maždaug penkias minutes, galiausiai ėmiau pats sugalvoti klausimus, pasirodo, kad Knyman žinojo Napaleono batų dydį, o aš negalėjau patikrinti, ji žinojo Karaliaus Saulės plaukų (po peruku) spalvą, Lenino ir Frydricho Didžiojo drabužių dydį, ji žinojo, kokiais instrumentais sugebėjo groti Ludvikas Erhardas ir kelintą valandą buvo sukurta „Marselietė“. Ir tik tada, kai jos paklausiau apie Franco Jozefo Štrauso akinių dioptrijas, ji išbalo. Truputį supykusi, kaip man pasirodė, paėmė iš mano rankų knygą, atsistojo ir nuėjo į savo vietą. Negalėjau pasekti, ką ji tada darė, nes tuo momentu prie manęs pripuolė nedidukė, akiniuota, dar jauna mokytoja. Ar man galvoj negerai, šaukė ji ant manęs. Kas gi, paklausiau sutrikęs. Kaip galėjau išdrįsti apsivilkti juodus marškinius? Nesupratau jos. Ji – Hildė Broinlė, vokiečių, prancūzų. Kranichas, pasakiau... Ji mokytojų nuotraukos koordinatorė. Ar aš negavau jos laiško? Kokio laiško, paklausiau. Laiško, kuriame juoda ant balto parašyta, kokia apranga turįs pasirodyti pamokose šį antradienį. Ne, atsakiau, nesu gavęs jokio laiško. Čia dabar, pasakė ir padavė man sąrašą. Va, pasakė, aiškiai parašyta, *Kranichas – šviesi viršutinioji dalis.* Pasakiau, kad nieko nesuprantu... Fotografas, sako ji, galįs tik tada padaryti nuotrauką, jei mokytojai šalia vienas kito stovi pakaitomis vilkėdami tamsią ir šviesią viršutiniąsias dalis. Kaip jums žinoma – kontrastas. Jau daugel metų ji, Hildė Broinlė, imasi

užduoties pranešti mokytojams laišku, kokia apranga jie privalo pasirodyti fotografavimo dieną, visai nelengva koordinacinė veikla, nes reikia atsižvelgti į įvairiausius dalykus: kai kurie mokytojai, išskyrus laidotuves, tiesiog vengia rengtis juodai, kiti esą savo garderobe neturi šviesių viršutinių drabužių, be to, jai tenka atsižvelgti į mokytojų ūgį, taigi tą faktą, ką ir kurioje eilėje pagaliau pastatyti kiekvieną, kad nebūtų uždengtas mažesnis mokytojas. Ištisas valandas ji sėdinti prie šito plano. Ką jau kalbėti apie laiškų išsiuntinėjimą. O dabar aš drįstu sugriauti jos darbą. Esą sunku įsivaizduoti, kad fotografas paspaustų mygtuką, kai vienas šalia kito stovi trys tamsiai apsirengę mokytojai. Aš linktelėjau. Ką čia galima padaryti? – paklausiau. Ponia Broinlė atsisėdo ir apsiramino. Taigi, tarė, ji čia mato tris galimybes. Kokias? – paklausiau. Arba aš nusifotografuosiu iki pusės nuogas. Ne, atsakiau tuoj pat. Arba, tęsė Broinlė, nesifotografuosiu. O trečioji galimybė? – paklausiau. Jeigu kuris nors mokytojas, atsakė Hildė Broinlė, atsitiktinai turėtų dar antrus šviesius marškinius, kuriuos galėtų man paskolinti. Gerai, sakau, pasiklausinėsiu. Jau pasigirdo skambutis, buvo pirma valanda, atsistojau ir paklausiau visų ateinančių mokytojų apie antrą šviesią viršutiniąją dalį, niekas man negalėjo padėti, tik Achimas Reneris man pasakė, jis turįs idėją. Jis nubėgo ir dar laiku grįžo su geltona sportine liemene iš sporto salės, kurią užsimečiau bėgdamas vakarinio įėjimo link, o tuo metu, kol užduseęs laukiau fotografo spragtelėjimo, pajutau, kad visas susikaupęs spaudimas mano skrandyje dabar jau urzgė mano pilve, aš prisiminiau nutrauktą pasisėdėjimą mokytojų tualete ir tikėjausi, kad fotografas paskubės, bet taip nebuvo. Tik po dešimties minučių mus paleido, o aš su geltona sportine liemene puoliau į tualetą.

Kai praėjus ilgesniam laikui išėjau iš tualeto, mokykloje jau buvo ganėtinai ramu. Paieškojau Paskalio, bet jo niekur negalėjau rasti. Jis paskirtu laiku netgi neatėjo fotografuotis. Tai kėlė man nerimą. Taigi susikroviau nukopijuotas mokinių asmens bylas ir išėjau iš mokyklos. Nubėgau per požeminę perėją, žmogaus su akordeonu čia jau nebuvo, ir grįžau į Štutgartą. Traukinyje radau Giopingeno dienraštį, iš kurio išsiplėšiau butų pasiūlą. Namuose ėmiau valgyti

kažką, kas voliojosi mano šaldytuve, ant virtuvinio stalo pasidėjau mokinių asmens bylas ir valgydamas pradėjau atmintinai mokytis ankstesniuosius pažymius. Ne kartą akys man užsimerkė, bet suėmiau save į nagą. Apie aštuntą pažymiai buvo tvirtai įkalti į galvą ir aš ėmiau rengtis kitos dienos pamokoms. Atliksiu sąžiningai, tariau sau, ir jau buvo antra valanda ryto, kai galop pasikėliau nuo rašomojo stalo. Visai netekęs jėgų dar sugebėjau susiieškoti istorijos knygą, išsirašiau suktus klausimus ir susigrūdau į kišenę, kad apsiginkluočiau kitiems pokalbiams su ponia Knyman. Nusirengdamas pastebėjau, kad dar tebesu su geltona sportine liemene, atsiguliau, įsirausiau į pagalves, pratisai ir nusiraminęs nusižiovavau ir jau buvau beužmiegąs, kai mane iš lovos išvertė žvėriškas šokas. Aš pašokau ir delnu sudaviau sau per kaktą. Dalykinė konferencija! Anglų kalba! Šiandien popiet! Nusifotografavus! Visiškai užmiršau! Užuot nuėjęs, sėdėjau tualete, paskui ieškojau Paskalio ir jo neradau. Mano širdis plakė kaip pasiutusi, todėl likusią nakties dalį daugiau nesumerkiau akių.

13

Neišsimiegojęs ir be galo pervargęs, priartėjau prie savo trečiosios dienos ER gimnazijoje. Ištisą naktį kaip tigras vaikštinėjau po savo butą ir laužydamas rankas galvojau, kokį pasiaiškinimą galiu pateikti praleidęs dalykinę konferenciją. Baiminausi, kad ponia Kliūting apie mano nedalyvavimą bus pranešusi šefui. Tada, pamaniau sėdėdamas traukinyje, viskas žlugę, tada daugiau nepadės ir jokie pagrobti raktai. Čia mane pervėrė mintis apie slaptą užduotį ir aš ėmiau galvoti apie galimybes pavogti raktus. Iš ko galėčiau nudžiauti raktą? Iš ko ir kaip? Iš Linemano? Ne, jis jau buvo pasimokęs. Iš Milerio? Ką gali žinoti... Prie mokyklos durų sutikau Krėmerį. Jis vangiai pratarė – dar šešios savaitės ir trys dienos. Dvi dienos, tariau. Kaip tai? – paklausė. Užmiršot spalio trečiąją, pasakiau, ir Krėmeris pritariamai linktelėjo. Mokytojų kambaryje apsidairiau ieškodamas ponios Kliūting, ketindamas, jei įmanoma, sukti jai iš kelio. Laimė, jos čia dar nebuvo. Tikriausiai neturėjo pirmosios pamokos. Tik tada pajutau tikrąją mokytojų kambario atmosferą, aplinkui buvo girdėti kuždesys, nematomas debesis tvyrojo virš mokytojų, kurie iš lūpų į lūpas perdavė informaciją. Kleiblė mane pasveikino tokiais žodžiais – *Baltieji*. Aš linktelėjau Jozefui. Jis jau iš tolo reikšmingai pakėlė antakius. Bomba sprogo, pasakė Reneris šalia manęs, jie paskambino. Kas? – paklausiau. Baltieji, atsakė Reneris. Kam paskambino? – paklausiau. Direktoriui, pasakė Reneris. Iš kur jis žino? – pasiteiravau. Sekretorės, sako Reneris, po pietų pasiklausė pokalbio telefonu, vėliau valytoja, pasiklausiusi

sekretorių, perdavė jų informaciją Jozefui. Tada į mokytojų kambarį įėjo Kliūting, o aš geriau jau būčiau palindęs po stalu, bet ji eidama pro mane draugiškai pasisveikino ir nepratarė nė žodžio apie mano nedalyvavimą. Viena vertus, tai mane nuramino, kita vertus, sukėlė nerimą, nes nežinojau, ką reiškia mano kaltės ignoravimas. Dairiausi, kur Paskalis, niekur jo negalėjau matyti ir po truputį ėmiau nerimauti. Suskambo skambutis, ir aš turėjau eiti į 10 d, kur mokiniai ant stalo man buvo pastatę tokį stiklinį rutulį, kurį suplakus viduje galėjai sukelti snaiges. Pasveikinau mokinius, suplakiau rutulį, pasidžiaugiau sniegu, kuris lėtai leidosi ant mažo namelio ir mažyčių žmonių, esančių rutulyje ir pasakiau *snow*. Mokiniai paplojo. Per penkių minučių pertrauką ant mokytojų stalo pamačiau pirmą šeimininko neturintį raktą ir ėmiau tankiai kvėpuoti, apsidairiau, bet per ilgai delsiau, nes riktelėjęs prie rakto puolė Brunsas ir tamsiai išraudęs pagriebė raktą nuo stalo. Tada išgirdau garsų pokštelėjimą ir pagaliau pamačiau Paskalį, jis ką tik atkimšo šampano butelį ir, apsuptas šešių ar septynių mokytojų, pilstė šampaną į taures. Paskali, kas atsitiko? Jis man ištiesė taurę, mes susidaužėme ir išgėrėme. Galiausiai vienas mokytojas surinko taures ir pašalino pėdsakus. Jis labai gerai įvertintas, spindėjo Paskalis. Kaip tai? – sušukau nudžiugęs ir patapšnojau jam per petį. Jis surengęs puikią pamoką, pasakė jis. Nepasirengęs? – paklausiau. Žinoma, sako, kuo puikiausią. Esą arkikatedros kapitulos atstovas jam asmeniškai tai patvirtinęs. Ką gi jis darė per pamoką? – paklausiau jo. Paskalis apsidairė aplinkui. Įžangoje, pradėjo jis, dešimt minučių rengęs mokinius visoms maldoms, kurias jis, Paskalis, vargiai pats prisimena, kuo griežčiausiai žiūrėjęs į tikslų maldų kalbėjimą. *Teateinie* tavo karalystė, taisė mokinius *teateinie,* o ne *teateina*, pasakė, *Tebūnie* tavo valia, *tebūnie*, o ne *tebūna.* Kas žino, koks veiksmažodžio *būti* konjunktyvas II, paklausęs jis mokinių. Kas gali viską išasmenuoti? Kas žino, ką reiškia *palaimintas?* Kas gali pasakyti žodžio *palaiminti* sinonimą? Po šios įžanginės dalies jis liepęs mokiniams išsiimti Biblijas ir paeiliui skaityti atskiras vietas iš jos. Ištisas trisdešimt minučių. Tai ir viskas. Pabaigoje jis sukalbėjęs

baigiamąją maldą ir kapitulos atstovo paprašęs juos palaiminti, ir jis, Paskalis, bei visa klasė priėmę šį palaiminimą klūpodami. Kaip tik paskutinioji pamokos dalis kapitulos atstovui padariusi neišdildomą įspūdį. Tada Paskalis su kapitulos atstovu patraukė į tuščią klasę aptarti pamokos, bet tą akimirką, kai kapitulos atstovas norėjo imtis detalios pamokos analizės, jis, Paskalis pasakęs, kad visiškai paklusiąs išmintingam kapitulos atstovo vertinimui ir nenorįs keturiasdešimt penkias minutes leisti veltui nereikalingiems žodžiams, bet geriau su juo, kapitulos atstovu, budėsiąs ir pasimelsiąs. Arkikatedros atstovas linktelėjęs ir ne tik meldęsis likusias keturiasdešimt penkias minutes, bet ir paskui pakvietęs Paskalį su juo nueiti į Kristaus bažnyčią, kur abu taip ir pratūnoję visą naktį be žodžių medituodami. Į jo, Paskalio, nedrąsų klausimą, ar jis dabar neteksiąs įgaliojimų šiai misijai, arkikatedros kapituliaras paprieštaravo, kad dar niekad nė vienas mokytojas taip garbingai nenešiojo šio vardo kaip jis, Paskalis. Mes jam paplojom. Tada suskambo skambutis, ir kai jau visi ketinome eiti į antrą šios dienos pamoką, per mokytojų kambario garsiakalbį išgirdome direktoriaus balsą, skambantį šaltai ir atsainiai. Jis pasakė, kad po antros pamokos visus mokytojus kviečia į neeilinę trumpą konferenciją. Norint garantuoti punktualų dalyvavimą, kita pamoka visuotinai turi baigtis penkiom minutėm anksčiau nei įprasta. Mokytojai tylėdami nuėjo į klases. Jozefas praėjo pro mane spyruokliuojančiais žingsniais ir aš pamačiau, kaip jis sau už nugaros pakėlė į viršų dešinės rankos nykštį.

Kad pasiekčiau savo penktąją klasę, turėjau eiti pro posėdžių kambarį, kurio durys staigiu stumtelėjimu atsidarė. Kranichai! – išgirdau balsą. Kambario šešėlyje pamačiau ponią Knyman. Taip? – paklausiau. Įeikite, tarė Knyman. Pasakiau, kad dabar turiu pamoką... Tai ji žinati, bet turinti man pasakyti svarbių dalykų. Įėjau ir uždariau duris. *Turintis* atsakymą, buvo jos pirmas žodis, kurį ji sušnypštė. Aš, Kranichas, padaręs mirtiną mokytojo nuodėmę. Neatleistinai siaubingas dalykas. Ji, Knyman, vakar tris valandas praleidusi prie telefono. Pirmiausia ji paskambinusi savo draugui, Krikščionių demokratų sąjungos nariui. Jis nieko nežinojęs ir to-

liau jai nurodęs partijos draugą iš Socialkrikščionių sąjungos. Tas vėl ją smulkiausiai išklausinėjęs. Kai sužinojo, kad jai, Knyman, svarbus jų buvusio krašto tėvo dioptrijų skaičius, užsipuolęs ją pačiais šiurkščiausiais žodžiais. To jis neleisiąs, pasakė jis. Žmonės visą laiką bando suteršti didžiausio XX amžiaus Bavarijos valstybininko atminimą. Apimtas įniršio jis padėjo ragelį. Tada jai vėl tekę skambinti savo draugui iš KDS, kuris jai nurodęs tris kitus kadėesus. Du iš jų jai negalėję padėti, o trečiajam ji, Knyman, prisitatė Bambergo universiteto moksline asistente, rašančia savo daktaro disertaciją apie *Štrauso* idėjų reikšmę plačiai dabartinės politikos reformai* ir dėl šios priežasties ketinančiai asmeniškai pateikti klausimą Štrauso dukteriai. Tada, pasakė Knyman, ji gavusi telefono numerį. Tuoj ji, Knyman, paskambinusi Štrauso dukrai ir paklaususi apie tėvo akinių dioptrijas. Štrauso dukterį esą truputį pralinksmino Knyman klausimas ir ji norėjusi sužinoti, kodėl ji, Knyman, tuo domisi. Knyman jai paaiškinusi. Į tai Štrauso duktė atsakiusi, kad ji apgailestaujanti, nes jos tėvas niekad nenešiojęs akinių, su jo akimis esą iki galo buvo viskas gerai. Tada ji, Knyman, pasakiusi, kad to negali būti, jos, Knyman, paklausę, ir klausimas buvo susijęs su Franco Jozefo Štrauso dioptrijų skaičiumi, klausimą iškėlęs vienas mokytojas, taigi klausimas turi turėti atsakymą. Bet Štrauso duktė patikinusi, kad yra taip, kaip ji pasakiusi, ir Knyman nieko nepešusi padėjo ragelį. Ir aš, Kranichas, turįs įsidėti sau į galvą: niekad daugiau, pasakė Knyman, ir pakartojo šiuos žodžius, niekad daugiau aš neturįs teisės užduoti tokį klausimą, į kurį *negalima atsakyti*. Visada, užbaigė Knyman, lyg įrėžtų šį žodį tiesiog man ant kaktos, aš visada turįs patikrinti savo klausimus, ar į juos galima atsakyti. Neva klausimas, į kurį negalima atsakyti, – ne klausimas, o kažkoks iškrypėlis, pasišaipymas iš kiekvieno paklaustojo, tai begėdiškumas. Ji ketinanti apginti mano mokinius nuo manęs ir daugiau negalinti laukti nė sekundės, kad tai man pasakytų. Aš jos atsiprašiau ir paklausiau, ar dabar galiu eiti. Kai ji niūriai žiūrėdama linktelėjo, aš jos dar paklausiau, gal

* Franz Joseph Strauß (1915–1988), žymus Vakarų Vokietijos politikas, vienas iš Krikščionių demokratų sąjungos įkūrėjų.

ji man vietoj Štrauso dioptrijų skaičiaus galinti ką nors pasakyti apie Karlą Beplaukį. Žinoma, Kranichai, tarė ji ir jos veidas šiek tiek pragiedrėjo – Karlas Beplaukis, pasakė, gimė Frankfurte prie Maino 823 metų birželio 13-ą dieną, mirė Avrijo 877 metais spalio 6-ą dieną, Karlas, sudaręs sąjungą su Liudviku Vokiečiu, nugalėjo karalių Lotarą Pirmąjį. Išėjau į koridorių, iš kišenės išsitraukiau vakar naktį surašytus klausimus ir paklausiau – Verdenas? Verdenas, pasakė Knyman, sekdama man iš paskos, 843 metai, sutartis, Vakarų Frankų karalystė. Tuo metu jau stovėjau prie klasės ir padėjęs ranką ant durų rankenos paklausiau – Lotaringija? Lotaringija, pasakė Knyman, 869 metais buvo užkariauta, bet jam reikėję ją pasidalyti, Beplaukiui su Liudviku Vokiečiu. Toliau aš negirdėjau.

14

Dėl šito netikėto įvykio aš dešimt minučių pavėlavau, o pamoką pagal direkcijos potvarkį turėjau baigti penkiom minutėm anksčiau, tai aš uoliai ir padariau. Tada nuėjau pas kitus mokytojus į mokytojų kambarį ir laukiau. Į kambarį įėjo direktorius. Paskui jį Baselis. Visi mokytojai, vedini vidinio impulso, atsistojo. Sėstis, pasakė direktorius. Atsisėdom. Aš su kitais naujokais likau stovėti prie sienos netoli durų. Šioje bendruomenėje, pradėjo direktorius, esą susisuko lizdą destruktyvūs elementai, kuriuos jis su malonumu išrautų su šaknimis. Mąstymas iš pašaknų, sušvokštė man Reneris, ar nesakiau? Jis, Hiolingeris, vakar iš Gimnazijų valdybos gavęs papeikimą telefonu. Dar niekad jis per savo dvidešimt penkerius darbo metus, pradedant jaunesniuoju referendorium ir baigiant gimnazijos direktoriumi, iš Gimnazijų valdybos nėra gavęs papeikimo. Ir tik vakar, pirmą kartą. Ir dėl ko? Jis padarė reišmingą pauzę. Atėjęs skundas. Mokytojai kosčiojo. Iš šalies, tarė Hiolingeris. Tyla. Iš ponios direktorės daktarės Virc. Šnabždesys, kojų brūžavimas. Jie visi pažįstą ponią direktorę daktarę Virc ir žiną, koks žmogus ji esanti, tęsė Hiolingeris. Ji pasiskundusi, kad aš per konferenciją neva apjuodinau jos mokyklą. Direktorius gurkštelėjo vandens, kurio jam įpylė Baselis, atsikrenkštė. Iki ponios direktorės daktarės Virc atėjęs gandas, kad jis, Hiolingeris, nepagarbiai kalbėjęs apie KNOGI, jos gimnaziją. Ji pranešusi Gimnazijų valdybai, kad jis, Hiolingeris, pradėdamas mokslo metų

pradžios konferenciją papriekaištavęs kolegai iš Giopingeno, jog šis, pabaigęs KNOGI, o ne ERG, kaip dera geram giopingeniečiui. Bruzdesys mokytojų kambaryje sustiprėjo, visi dairėsi vieni į kitus, tik Jozefas Jenzenas ramiai sau sėdėjo ant kėdės ir spinduliavo iš vidaus. Jūs visi žinot, ką tai reiškia, pasakė Hiolingeris. *Tarp kolegų turim kurmį.* Dabar nerimas tarp mokytojų sustiprėjo, pasigirdo pirmieji šūksniai, kuris čia galėtų būti, negirdėti dalykai, tegu jis pasisako, tuoj pat, koks įžūlumas išplepėti apie vidaus reikalus, ir dar apie direktorių, šalin kurmį. Direktorius pakėlė ranką ir įsivyravo tyla. Kurmis, pakartojo Hiolingeris, čia, pas mus, tarp kolegų. Kažkas, kuris tai, kas kalbama tarp kolegų, išneša už sienų, ir ne tik už sienų, ne, apskritai iki kraštutinumų, iki pat KNOGI. Hiolingeris padarė pauzę. Tada, pasakė jis, tam kurmiui nuo šios akimirkos duodąs septynias minutes laiko, kad prisipažintų. Iki skambučio. Jei tas kurmis per šį laiką neprisipažinsiąs, tai jis, direktorius, bus priverstas padaryti toli siekiančias išvadas. Tyla. Direktorius atsisėdo ir garantuotas savo pergale ištiesė kojas. Jis metė žvilgsnį į Jozefą Jenzeną, kuris savo veido išraiška net neketino išsiduoti, kad jis – tuo aš buvau tvirčiausiai įsitikinęs – kaltininkas. Ne, Jenzenas taip pat ištiesė kojas ir atsilošė, todėl Hiolingeris po kiek laiko įbedė žvilgsnį į Renerį. Šis nesijautė nusikaltęs ir palaimingai šypsojosi. Hiolingeris žvilgtelėjo į mane, bet tik trumpai, aš jam, rodos, nekėliau abejonių. Šaringeris, Kleiblė, Linemanas – jo žvilgsnis ištisai keliavo nuo vieno mokytojo veido prie kito, niekas neprisipažino. Laikas bėgo. Hiolingeris vis dažniau žvilgčiojo į laikrodį, peštelėjo sau ausį. Suskambus skambučiui jis išbalo, pasilenkė prie Baselio, trumpai pasikalbėjo su juo, linktelėjo, vėl visus nužiūrėjo. Kai jis pasakė, kad ką tik trumpame vadovybės pasitarime nusprendęs atleisti mokinius nuo likusių šios dienos pamokų, tai jo balsas skambėjo jau ne taip tvirtai kaip iš pradžių. Kol nebus demaskuotas kurmis, apie normalias pamokas nėra ko ir galvoti. Baselis tuo tarpu pašoko ir dingo iš mokytojų kambario. Hiolingeris tarė: *Kol kaltasis neprisipažins, tol liksime čia.* Tai pa-

sakęs jis vėl atsisėdo. Tarp susirinkusiųjų vis dar jokių pokyčių. Baselis grįžo, po pažastimi krūva popierių, kuriuos jis prisegė skelbimų lentoje. Iš savo stovimos vietos galėjau matyti, kas riebiomis raidėmis buvo parašyta ant lapų: 5a klasė – nuo trečios pamokos laisvi, 5b klasė – nuo trečios pamokos laisvi, 5c klasė – nuo trečios pamokos laisvi – ir taip toliau iki atskirų dalykų 12-oje ir 13-oje klasėse. Hiolingeris neramiai žaidė su pieštuku. Baselis vėl atsisėdo šalia jo, jis šnopštė ir atlaisvino kaklaraiščio mazgą. Bėgo laikas. Nė vienas nepajudėjo. Visi tyliai žiūrėjo prieš save arba su įtarimu į kurį nors kolegą. Po pusvalandžio Hiolingeris pakeitė savo taktiką. Na, gerai, tarė, jis padėsiąs nusikaltėliui žengti pirmąjį žingsnį. Ko gero, vieša išpažintis gąsdina kurmį. Jis, Hiolingeris, ką tik trumpame vadovybės pasitarime nutaręs – direktorius žvilgtelėjo į Baselį, kuris uoliai linktelėjo, – iškvosti mokytojus po vieną. Šiam tikslui jis ketinąs eiti į mokytojų biblioteką. Mes, mokytojai, turį ateiti pas jį po vieną pagal abėcėlę, ir būtent visi. Tada jis patraukė į biblioteką ir uždarė duris. Baselis nukopijavo mokytojų sąrašą, vieną egzempliorių atidavė Hiolingeriui, su kitu atsistojęs prie bibliotekos durų kvietė mokytojus po vieną. Amel, pradėjo jis. Tai ne aš, sušuko ponia Amel, tai ne aš! Tą turit pasakyti direktoriui ir įstūmė ją per duris. Kai atėjo mano eilė, buvau tikras, kad nenusikaltau ir įėjau į visiškai aptemdytą biblioteką, direktorius buvo net tik nuleidęs žaliuzes, bet ir užtraukęs užuolaidas. Stovėjau nejudėdamas ir paklausiau – kur jūs? Tada užsidegė stalinė lempa, vos keli žingsniai nuo manęs. Sėstis, pasakė Hiolingeris. Atsisėdau. Nėra prasmės išsisukinėti, tęsė Hiolingeris, aš viską žinau. Bet ką gi? – paklausiau priešais šviesą. Tai buvote *jūs*, tarė Hiolingeris, Jenzenas pasakė. Jenzenas? – paklausiau aš. Jenzenas, sako Hiolingeris, prisipažino su visomis smulkmenomis, papasakojo viską apie susitikimą rotušės rūsyje, apie KG, na, pradėkite, prisipažinkite. Ne, sakau, esu nekaltas, tai labiau panašu į Jenzeną, kuris, kuris... Taip, sukluso Hiolingeris... kuris jums papasakojo kažką neteisingai, pasakiau ir pajutau išsprukęs iš spąstų. Hio-

lingeris dar kurį laiką atkakliai klausinėjo, kol pastebėjo, kad iš manęs nieko neišpeš. Prieš paleisdamas mane, iš kišenės išsitraukė lapelį ir pasakė, na gerai, Kranichai, berkite: Berndas Bade, 9 a? Aš pasakiau – trys. Jis paklausė, Tina Vilems, 10 d? Aš pasakiau – du. Jis paklausė, Aleksandras Šneideris, 8 a? Pasakiau – keturi. Jis paklausė, Hiolingeris Horstas, 10 d? Aš sušukau – vienetas!

15

Už durų, vos spėjus man giliai atsikvėpti, mane pagavo ponios Kliūting žvilgsnis. Direktoriaus apklausa pažadino mano neramią sąžinę, todėl ryžausi viską išsiaiškinti. Priėjau prie ponios Kliūting ir pasakiau: Ponia Kliūting, norėjau atsiprašyti, kad vakar neatėjau į dalykinę konferenciją. Ak taip? – paklausė Kliūting. Aš, sakau, aš...pamiršau. Ponia Kliūting atsakė švelniu tonu nieko tokio, neverta kalbėti, priešingai – ji, tai yra jos vyras, turi dėl mano nedalyvavimo padėkoti. Aš sutrikau. Už ką? – paklausiau. Už dviratį, pasakė ponia Kliūting. Nė žodžio nesupratau, ką ji sakė, bet man palengvėjo, kad ši kartybės taurė mane aplenkė. Jau norėjau sprukti, iš baimės, kad ji dar ką kita sugalvos, tačiau ponia Kliūting mane sulaikė. Na, na, Kranichai, negi nenorit sužinoti, dėl kurio vadovėlio apsisprendėme? Tikiuosi, kad dėl *G2000*, tariau. Visi dalyvavę dalyko mokytojai, pasakė Kliūting, per slaptą balsavimą savaime aišku pasisakę už Cornelseno *G2000*, priežastys visiems aiškios kaip ant delno. Bet tą akimirką, kai jie balsavimo rezultatus norėję įrašyti į protokolą, staiga su triukšmu atsivėrusios durys. Čia ji padarė pauzę. Kažkas įsiveržė į dalykinės konferencijos posėdžių kambarį. Kas? – paklausiau. Varlės, pasakė ji, penkios varlės. Varlės? – paklausiau. Kletto leidyklos atstovai, pasakė Kliūting, žaliai apsirengę. Esą jie tiesiog kaip iš žemės išdygę, o jų vadas įkalbinėjęs dalykinę konferenciją likti su Klettu. Nė vienoje mokyklinių vadovėlių leidykloje, pareiškė varlių vadas, neteikiama tiek daug reikšmės *vaizdumui* kaip

Kletto knygose. Ir jiems, dalyko dėstytojams, nereikėtų aiškinti, koks elementarus dalykas esąs vaizdumas pamokoje. Vaikai, mokė kalbėtojas, tik tada kažko išmoksią, jei prieš save matysią vaizdžius ir realius daiktus. Tik tada pavyksią įvesti naują žodį, jei naujas, nežinomas žodis būsiąs semantizuotas žodžiui tinkančiu daiktu arba veiklai tinkančiu veiksmu. Verbalizacija, pasakęs žmogus iš Kletto, nieko neduosianti. Antonimai? Neduoda naudos. Vaizdumas – tai burtažodis. Jis, kalbėtojas, prieš kelerius metus neva buvo liudininkas įsimintinos pamokos, kuri tiksliausiai patvirtins jo nuomonę. Tuokart, taip pradėjęs savo pasakojimą atstovas, tuokart jis esą buvęs ne varlė, bet priešingai, jis dirbęs su Baltaisiais ir vieną šaltą sausio dieną turėjęs stebėti anglų kalbos pamoką kaip pedagoginės praktikos egzaminą. Keista, bet tądien egzaminuojamas referendorius nerodė jo kolegoms būdingo nervingumo, jis esą nevaikštinėjo išbalęs po mokytojų kambarį pirmyn atgal ir jam nesidarė silpna, kai pasirodė abu egzaminuotojai, tai yra jis, tuometinis egzaminų komisijos pirmininkas, ir referendoriaus dėstomo dalyko vadovas. Referendorius sėdėjęs visai ramus, įsitikinęs pergale, gėręs kavą ir atseit nesutrikęs pasirodžius jo egzaminuotojams. Tai buvo septinta klasė, pamokos tema – smurtas, darbas su teminiu žodynu. Esą pamoka prasidėjusi gana vangiai. Referendorius papasakojęs apie varganą jų padėtį apskritai, apie tarp jų vyraujančią milžinišką konkurenciją, tąsyk staiga pasakęs, kad jo šansai įsidarbinti mokykloje gerokai išaugtų, jeigu jis iš savo kelio pašalintų konkurentus. Tada jis iš kišenės išsitraukęs pistoletą. Bemat pakilęs mokinių susidomėjimas. Referendorius priėjęs prie sieninės spintos, ją atidaręs, iš ten ištraukęs supančiotą kolegą referendorių užkimšta burna, garsiai ir aiškiai pasakęs žodį *to kill** ir nušovęs kolegą. Kolega, apsipylęs krauju, sukniubęs prie mokytojo pulto. Kad sustabdytų septintokų siaubo šūksnius, referendorius dar kartą iššovęs į orą. Tada įsivyravusi tyla. Tik keletas mergaičių tyliai kūkčiojusios. Tada referendorius per tą suvokimo fazę paliepęs mokiniams paskui jį daug kartų

* Nužudyti (angl.)

kartoti žodį *to kill*, nurodydamas verksmingais balsais šnekantiems mokiniams garsiau kalbėti. Kitas žingsnis, kaip reikalauja taisyklės, buvo rašymas ant lentos, nes kaip jie, kalbos mokytojai, savaime suprantama, žiną, dėstant svetimą kalbą prieš rašant ir skaitant žodį jis pirmiau visad turįs būti ištartas. Remdamasis žodžiu *to kill* referendorius galėjęs įvesti kitus svarbius žodžius, paprasčiausiai nurodydamas į kiekvieną prieš jų akis esantį ekvivalentą. *Blood, bullet, body**, ir net šovinių gilzė, dūmai, parako žymės. Tada, vis labiau iš krantų besiveržiant *mind map***, jis pradėjęs kalbėti apie mokinių būseną, jis liepęs paskui jį kartoti tokius žodžius kaip *baimė*, *riksmas*, *trauma*, *ašaros* bei *siaubas* ir pagaliau juos užrašęs lentoje. Vaikai drebėdami nusirašė užrašus lentoje į savo ašarų permirkusius sąsiuvinius. Jis, varlių oratorius, su dalyko dėstytoju užgniaužę kvapą sekė scenarijų ir susijaudinę visiškai pamiršo užsirašyti, kaip privalėjo, į vertinimo protokolo parengtus lapus egzaminuojamojo klaidas. Pamokos pabaigoje referendorius paliepęs ištarti ir užrašyti žodį *suicide*, o paskui įsikišęs pistoletą į burną ir iššovęs. Vaikai esą akimirką sėdėjo tyliai. Po to rėkdami pašoko iš vietos. Prieš jiems puolant bėgti iš klasės, referendorius ir jo kolega atsistoję ir nuo veido nusišluostę teatrinį kraują. Be žado ir kaip pakerėti mokiniai vėl atsisėdę, todėl pamokoje galiausiai padarytas nuostabus posūkis link žodžio *fake**** semantizavimo. Niekad, pasakęs varlių vadas, niekad, ir esą jis šituo absoliučiai įsitikinęs, niekad ten buvę mokiniai ir mokinės negalėsią pamiršti didaktiškos ir puikios pamokos su vaizdumo priemonėmis. Visam laikui, taip jis pasakęs, žodžiai *kill, smoke ir fear***** įsirėšią į jų atmintį. Ir šiuo pavyzdžiu esą galima kuo puikiausiai parodyti, kaip negalima atmesti vaizdumo semantizuojant žodžius. Neužtenka ant lentos su kreida pakeverzoti piešinį, kad paaiškintum žodžio *car* reikšmę. Taip pat nepakanka atsi-

* Kaujas, kulka, kūnas (angl.)

** „Minčių žemėlapis" (angl.) – čia: kylančios asociacijos.

*** Apgaulė, fikcija (angl.)

**** Nužudyti, dūmai, baimė (angl.)

nešti degtukų dėžutės dydžio automobilį. *Car* – nei piešinys kreida, nei degtukų dežutės dydžio automobilis. *Car* yra vienintelis tikras, realus, asfaltuotu keliu važinėjantis automobilis. Dėl šios priežasties į klasę, norint semantizuoti žodį, iš tikrųjų reikėtų atsinešti realų, tikrą, originalą atitinkantį automobilį, ko, žinoma, atsižvelgiant į ankštas klasės patalpas esą būtų neįmanoma įvykdyti. Bet, pasakęs kalbėtojas, vaikams galima nurodyti pažvelgti pro langą. Esą prieš pamoką automobilį galima pastatyti mokyklos kieme, kad mokiniams žvilgtelėjus pro langą jis iškart kristų į akis. Ir kadangi Kletto leidykla garsi savo dosnumu aprūpinant vaizdumo medžiaga, tai jis norįs paprašyti kalbos mokytojus pažiūrėti pro langą, kur jie, varlės, sustatę keletą pirmose *Greenline* pamokose paminėtus originalaus dydžio daiktus. Kalbos mokytojai, pasak Kliūting, priėję prie lango ir pamatę *car,* daug *bikes* ir *televisions, radios* ir kitų semantizavimui skirtų objektų. Šie daiktai, pasakiusi vyriuosioji varlė, nuo šiol priklausą jiems, ir tegul dėstymas žemesnėse klasėse, lydimas kuo didžiausio vaizdumo, nuo šios dienos dar geriau sekasi. Į tai dalyko mokytojai atsakę garsiais plojimais ir ėmęsi tarpusavyje dalytis daiktus, o tuo metu ji, Kliūting, su Kletto leidykla pasirašiusi sutartį, kurioje pasakyta, kad kitus dešimt metų jiems neleidžiama naudotis kitais vadovėliais, išskyrus žaliuosius. Varlės iš kovos lauko pasitraukė patenkintos, o mokytojai nusuko šampano buteliui galvą. Ponia Kliūting užbaigė savo išvedžiojimus pareikšdama, kad esą aš nedalyvaudamas nubaudžiau patį save, nes, tiesą sakant, man numatytas dviratis dabar padovanotas jos vyrui, anglų kalbos mokytojui KNOGI, Kletto bastione. Nieko tokio, su palengvėjimu atsikvėpiau, jeigu nėra didesnių nemalonumų. Kliūting papurtė galvą ir tuo pat metu išgirdau, kaip kažkas koridoriuje tikriausiai koja spardo mokytojų kambario duris. Nuėjau prie jų, atidariau ir atpažinau penkiolikmetę mokinę, laikiusią abu delnus sudėtus į saują, kurioje kažkas buvo, nepamačiau kas. Ji manęs paklausė, ar aš *va šitą* galėčiau atiduoti poniai Hofner. Aš linktelėjau, ištiesiau delnus, o mokinė, prieš apsisukdamas ir išnykdama, suvertė į mano rankas

krūvą kietų, sudžiuvusių, jau kramtytų, tikriausiai nuo mokinių suolų nukrapštytų kramtomosios gumos gumulų. Sakydamas *va šitą perdavė jums*, padėjau kramtomąją gumą ant ponios Hofner stalo. Šaunu, pasakė ponia Hofner, ir pradėjo skaičiuoti kramtomosios gumos gumulus 12, 14, 16, 20, labai gerai, pirmą kartą buvo penki, antrą – dešimt, trečią – dvidešimt. Tada ji pakėlė akis į mane ir tarė nežinanti, ką čia ir sugalvoti, bet galioja tik viena taisyklė: kas kramto, tas ir nukrapšto.

16

Apklausa galų gale baigėsi, direktorius išėjo iš bibliotekos. Jo veide buvo įsirėžęs nuovargis. Į švarko apykaklės skylę buvo įsikišęs gėlę. Nuleidęs galvą atsisėdo. Balsas skambėjo kimiai. Jis norįs *paprašyti* kurmį, prakalbo dabar, ir visi nutilo, jis norįs paprašyti kurmį pasakyti, kas jis esąs. Jis, Hiolingeris, esą viską išbandęs. Dabar pirma valanda, atseit visi išalkę. Jis žadąs, kad kurmiui nieko neatsitiksią. Čia ir dabar, Visuotinėje mokytojų konferencijoje, prie daugiau kaip septyniasdešimt liudytojų, esą jis užtikrina visišką nebaudžiamumą. Iš kolegų mokytojų niekas net nekrustelėjo. Direktoriui ėmė trūkti oro. Su kąsniu gomuryje jis tęsė toliau. Kaip jis dabar atrodysiąs? Prieš Gimnazijų valdybą? Direktorius, kuris nesugeba demaskuoti tarp jo mokytojų siaučiančio kurmio? Nesugebantis, žlugęs direktorius. Jam, Hiolingeriui, griežtai nurodyta iki šios dienos šešioliktos valandos Gimnazijų valdybai pranešti kurmio pavardę. Priešingu atveju – čia jis nutilo ir nuo sprando nusišluostė prakaitą – priešingu atveju: tyrimo komisija. Mokytojai visi kartu krūptelėjo. Visi žiną, ką tai reiškia, tęsė direktorius. Ateis Baltieji. Priešpiet – viso mokymo ir vadovavimo proceso peržiūra, popiet – apklausa po vieną. Ir jis, direktorius, būsiąs apklaustas. Taigi dar kartą jis prašąs. Vėl niekas net nekrustelėjo. Tada, pasakė direktorius, jam nieko kito nelieka: turį lemti burtai. Mokytojai sekundėlę patylėjo, tada pusbalsiu vieni kitiems palinkėjo drąsos ir nusišluostė į kelnes sudrėkusius delnus. Baselis padavė mokytojų sąrašą vienam iš vyresniųjų referendorių, kuris laminavimo prietaisu, stovinčiu šalia kopijavimo

aparato, rūpestingai padengė jį plėvele. Tada Baselis šitaip sutvirtintą mokytojų sąrašą sukarpė į mažas juosteles, po vieną sumetė jas į Groilicho skrybėlę, kurią šis nešiojo, kad kaip beįmanydamas paslėptų jo viršugalvį dengiantį peruką, nes pats nežinojo, kad visi žino, jog jis tokį turi. Tada Hiolingeris užsimerkė, ištraukė vieną juostelę, apsižvalgė ir pasakė, kurmis yra... ponia Amel – mes išgirdome šūktelėjimą ir pamatėme ponią Amel pašokant bei krentant lyg sustingusį negyvėlį į Hildės Broinlės glėbį. Po to direktorius išėjo iš mokytojų kambario.

Prieš tai su vienu kolega papietavęs *Pavasario rasoj*, sėdėjau paskendęs mintyse traukinyje į Štutgartą ir nieko kito taip netroškau, kaip visai netrukdomas atsigulti į lovą ir pamiegoti. Sėdėjau erdviame bendrame vagone ir nekreipiau dėmesio į žmones, einančius koridoriumi pro šalį. Kai traukinys sustojo Plochingene, staiga vienas išlipančiųjų man ant kelių numetė raštelį, ant kurio aiškiai buvo parašyta: *Susitikimas, Štutgarto geležinkelio stotis, 21 valanda.* Apsisukau ir dar spėjau pamatyti, kaip vienas žmogus, visas raudonai apsirengęs, išėjo iš vagono ir išlipo. Traukinys vėl pajudėjo. Raudonasis stovėjo perone atsukęs į mane nugarą ir nejudėjo. Bejėgiškai pažiūrėjau į raštelį ir nežinojau, ką man apie tai galvoti.

Štutgarte tuoj atsiguliau. Šiandien iškrito keturios pamokos, todėl kitai dienai buvau beveik pasirengęs. Žadintuvo nenusistačiau ir kai nubudau, jau buvo tamsu. Nusiprausiau po dušu, surūkiau tris cigaretes ir be penkiolikos devynios išėjau iš namų. Stoties požeminiame pasaulyje, kad būčiau gerai matomas, atsirėmiau į aukštą stalą, pastatytą prie *Café Marché* stiklinės sienos. Rūkiau, tryniau savo pėdą į aukšto stalo kojų, rinkau trupinius nuo smėlio spalvos medinio paviršiaus ir smulkmeniškai apžiūrinėjau kiekvieną neoninio užrašo *Stuttgarter Hofbräu* raidę. Kai maždaug po dešimties minučių atsigręžiau, už manęs stovėjo žmogus raudonu paltu, jis buvo su skrybėle ir akiniais nuo saulės. Nejudėkite, tarė jis, žiūrėkite man pro šalį, po stalu stovi juodas portfelis, kai tik aš nueisiu, palaukite dar dešimt minučių, paimkite portfelį ir eikite namo, spynos kodą rasite savo mokyklos mediatekos rūsyje, kitoje video-

filmo *The grapes of Wrath* pusėje. Tada jis dingo. Palaukęs dešimt minučių, neramiai žiūrėdamas priešais save, bandžiau koja užčiuopti portfelį, ir tai man pavyko, todėl, pasibaigus nustatytam laikui, galėjau elegantiškai ir nepastebimai pasilenkti, ir jau norėjau paimti portfelį ir nesidairydamas nueiti. Ei, kažkas sušuko man iš paskos, ir aš sustingau. O už kavą nenorite susimokėti?

17

Naktį negalėjau miegoti. Ilgai tyrinėjau portfelį ir veltui stengiausi jį atidaryti dilde nagams ir atsuktuvu. Dvidešimt trečią valandą keturiasdešimt penkios minutės per televiziją rodė kino filmą *Butas* su Džeku Lemonu. Kai paprastas biuro tarnautojas CC Baksteris, kitaip tariant Džekas Lemonas, visai prieš darbo pabaigą savo šefui JD Šeldreikui, kurį vaidina Fredas Makmarėjus, atsisako duoti raktą nuo jo, Baksterio, ilgus metus piktnaudžiaujant kaip priebėga naudojamo viešbučio apartamentų, sakydamas *tik jau ne su mis Kubelik* ir, užuot taip padaręs, su neišpasakyta panieka numeta raktą nuo padalinių vadovų tualeto, o viso to rezultatas – staigus atleidimas ir kelias nuokalne į nežinomybę, tada aš savo gerklėje pajutau kylantį kąsnį, ir kai baigiamojoje scenoje nuostabioji mis Kubelik, kurią vaidino Širli Maklein, vidurnaktį, dainuojant *Auld Lang Syne,* palieka savo mylimąjį Šeldreiką ir šaltą Naujųjų metų naktį bėga į Baksterio viešbučio apartamentą, kai mis Kubelik laiptuose išgirsta šūvį iš Baksterio buto ir mano, esą Baksteris nusišovęs, ir kai ji kaip pasiutusi beldžia į duris ir kai Baksteris baisiai nustebęs su ką tik atkimštu šampano buteliu atidaro duris, kai mis Kubelik įeina į Baksterio apartamentus, nusivelka savo paltą ir atsisėda ant sofos šalia Baksterio, kai paėmusi kortų kaladę ją sumaišo, kai Baksteris ištaria nuostabius žodžius *Aš jus myliu, mis Kubelik*, ir kai mis Kubelik po to, užuot pažiūrėjusi į jį ir atsakiusi į jo meilės prisipažinimą, sako į kino istoriją įėjusį baigiamąjį sakinį *Užsičiaupk ir atiduok,* tada aš jau nebegalėjau sulaikyti ašarų. Tada nupiešiau sau vaizdą, kaip aš

numetu Hiolingeriui savo raktą, bet žinau, kad niekad nesugebėsiu spjauti į viską ir paprasčiausiai išeiti nežinodamas kur.

Kitą rytą traukiniu išvažiavau specialiai anksčiau, kad pasiklausyčiau žmogaus požeminėje perėjoje. Jis vis dar grojo tą pačią dainą, ir aš žiūrėjau į jį nesislėpdamas. Gal taip ir atrodys mano ateitis? Gal šitaip baigti požeminėje perėjoje, o gal toliau dirbti vadovaujant Hiolingeriui ir Baltiesiems? Atsiplėšiau nuo vyro su akordeonu. Ne, pamaniau, aš ir toliau dirbsiu, aš viską atiduosiu. Dar šiandien, tariau sau, dar šiandien direktoriui kaip trofėjus paimsiu du raktus, tada jis mane išbrauks iš sąrašo, ir viskas bus gerai. Ryžto apimtas nužingsniavau mokyklos link. Tuo pat metu iš požeminio garažo išėjusiam ponui Krėmeriui pasakiau, šešios savaitės viena diena, jis pakėlė ranką prie skrybėlės, linktelėjo ir paklausė manęs, ar aš jau žinąs, kad Groilichas nešioja peruką ant plikės.

Kadangi atėjau anksti, tai tuojau nuėjau į rūsį su mediateka, kurią buvo galima atrakinti C6 raktu. Užsidegiau šviesą, susiradau videofilmų spintą, ji buvo atidaryta, pirštais perėjau per vaizdajuosčių eilę, bet ieškomo filmo neradau. Staiga už nugaros išgirdau bruzdesį ir ūmiai apsisukau. Sulaikiau kvėpavimą. Nuslinkau palei spintas su senovės Romos statulų imitacijomis, aplenkiau kliūčių ruožą, nustatytą projektoriais ir žemėlapių stovais, bet nieko nesimatė. Tada ir vėl išgirdau tylų šnarpštimą. Jis ėjo iš apačios. Aš pasilenkiau. Po baltu stalu prie sienos kažkas buvo. Išgirdau kosčiojimą. Atidžiau pasižiūrėjau. Mėlynas medžiaginis gumulas, miegmaišis, iš kurio lėtai, atsargiai, tyrinėdamas ir dar visiškai užsimiegojęs, manęs iš viso nematydamas, pasirodė Hainerio Štramo, mediatekos prižiūrėtojo, veidas. Dieve, sušukau, ką gi jūs ten veikiate? Štramas išropojo iš savo slėptuvės. Čia jis nakvojęs, tarė jis, Štramas, biologija, chemija, mediatekos vedėjas. Aš: *Kranichas, anglų, vokiečių*. Atsiklaupiau prie jo, nes jis tebetupėjo ant žemės. Kodėl jis čia nakvojęs, paklausiau. Jis... jis... ir iš jo staiga prasiveržė... jis nebežinąs, ką toliau daryti, pasakė ir suėmė galvą abiem rankomis, daugiau jis nebegalįs, jis to neištversiąs, tai nežmoniška, tai kankynė, jis negalįs to paaiškinti, jis negalįs įsivaizduoti, kaip jis taip smukęs, nežinąs, kas bus toliau.

Ramiai, ramiai, tariau ir atsisėdau ant žemės. Viskam yra išeitis, jūs galit pasikliauti manimi ir kreiptis į mane. Akies kampučiu pastebėjau, kad jo kelnės kabojo permestos per kėdės atramą, ir – visiškai prie nieko nepritvirtintas – visiškai vienišas, blizgantis ir niekuo nepridengtas, pačiame kėdės mėlyno audeklo viduryje, gulėjo Štramo raktas, lengvai pasiekiamas, reikėjo tik ranką ištiesti. Jo žmona jį palikusi, pasakė Štramas. Kitaip sakant, jį išmetusi. Jau trys naktys, kaip jis čia nakvoja. Klūpėdamas vis prašęs jos įsileisti į namus, bet ji likusi nepalenkiama, jis nieko negalėjęs padaryti. Gal jie susiginčijo, paklausiau. Ne, atsakė Štramas, neaišku, kuo paaiškinti jos elgesį, jis jos atžvilgiu visad buvęs korektiškas, tenkinęs kiekvieną jos norą, viską jai daręs, negalįs sau priekaištauti. Pone Štramai, pasakiau ir pasislinkau truputį arčiau, galite būti visiškai atviras, daugiausia tai, kaip čia pasakius, istorija, susijusi su seksu, gal suprantate, ką turiu galvoje? Taip, taip, pasakė Štramas, bet ir čia viskas sekęsi gerai, jis nepraleidęs nė vienos nakties, kad šiuo atžvilgiu pasirūpintų savo žmona. Priešingai – kai jis pagalvoja, kiek pasirengimo kainavusios būtent naktys. Jis nieko nepalikęs likimo valiai, jis sąžiningai eidavęs į jos miegamąjį, kiekviename jų atliktame akte jis pritaikydavęs tris, jei ne keturis skirtingus metodus. Įžangai jis daugiausiai panaudodavęs dainą, atsisėsdavęs prie žmonos, tada, kol dar nepabosdavę, jis įjungdavęs magnetofoną, kad klausimų forma besirutuliojant jų pokalbiui iš pagrindų ištirtų jos geismą. Tada jis dažnai įterpdavęs klasikinių pratimų dalį, ir kad pratimų fazė per ilgai neužsitęstų, jis iš tam tikros knygos skaitydavęs įvairių ištraukų, kad sustiprintų kylantį jausmą. Niekad tomis valandomis jis nebuvo užmiršęs savarankiško darbo fazės, per kurią stebėdavęs pačią savimi užsiėmusią žmoną. Kiekvieną jos garsą, sukeltą dejonių, kiekvieną jos meilų žodį jis užfiksuodavęs, nes norėjęs išsaugoti rezultatus, ne veidrodyje, bet virš lovos kabančioje lentoje, o vėliau, kai jo žmonai užrašai lentoje keldavo vis didesnių sunkumų, jis priėjęs netgi iki to, kad ant miegamojo kambario sienos rodydavęs skaidres, skaidres su lytiniam aktui tinkamomis pozomis, be to, jis labai skrupulingai laikęsis to, kad jo žmonai nereikėtų ilgiau kaip 45 minutes sutelkti

savo dėmesį. Tuo metu suskambo skambutis, aš pakilau nuo grindų, padaviau Štramui ranką, pakėliau jį, pasakiau, na, apsirenkit, vėluojam, sakykit, gal kur nors matėt videofilmą *The Grapes of Wrath*? Taip, tarė Štramas, ponas Zaftas pasiėmė, vakar, sakė, kad kažkada kitą savaitę reikės jo pagrindiniam kursui. Kai uždariau mediatekos rūsio duris, išgirdau Štramo balsą: *Mano raktas, kur mano raktas?* Bet aš, nekreipdamas į jį dėmesio, jau kilau laiptais.

18

Tučtuojau nuėjau pas Zaftą ir paklausiau jo apie filmą. Jis – jo namuose, atsakė. Kodėl? – paklausiau. Jis norįs persirašyti, pasakė Zaftas. Man reikia filmo, sakau, *tuoj pat.* Pakaukit, palaukit, tarė Zaftas, negi jau taip svarbu. Kada jis turi laisvą pamoką, paklausiau Zafto. Visai neturi, visas krūvis plius keturios papildomos pamokos. Ar jis vedęs, paklausiau jo. Zaftas linktelėjo. Paprašiau jo, gal duotų man telefono numerį. Jis mokytojų adresų sąraše, atsakė Zaftas, apsisuko ir išėjo iš mokytojų kambario, nes antrą kartą suskambo skambutis.

Pirmąją pamoką buvau užbaigęs. Išeidamas iš klasės susidūriau su Knyman, kuri dešine ranka įsikibo man į petį ir sušvokštė į ausį, esą jai reikia medžiagos, naujos medžiagos, gal aš jai ką nors turįs, aš išsilaisvinau, mestelėjau jai žodžius *Troja*, *Hanibalas*, *Hastingsas* ir palikau ją, besilavinančią, stovėti ant laiptų. Pirmame aukšte eidamas palei sieną su langais pamačiau, kaip mokyklos kieme, kuriame draudžiama palikti automobilius, sustojo žalias mersedesas, kaip iš mersedeso išlipo ponia Kliūting ir ant automobilio stogo priklijavo milžinišką kartoninį skydą su raidėmis *c*, *a* bei *r*. Tada prie manęs pribėgo Hildė Broinlė ir paklausė, ar aš ką nors išmanąs apie kompiuterius, esą spausdintuvas nespausdina. Ne, atsakiau ir įėjau į mokytojų kambarį, kur teko pamatyti, kaip keletas mokinių nunešė tris nuogus ir akivaizdžiai sunkius dievus paskui Achimą Renerį, kuris reguliuodamas žodžiais nukreipė juos prie savo stalo. Galų gale aš priėjau prie sąrašo su mokytojų adresais, atsiverčiau ir

radau Zafto telefono numerį, kurį, kad nepamesčiau, užsirašiau ant plaštakos viršaus, tada prie manęs priėjo Paskalis ir pasakė negalįs patikėti, tai tiesiog nesuvokiama. Kas gi, paklausiau. Šiandien ryte jam paskambinęs arkikatedros kapitulos atstovas, jis, Paskalis, gavęs Auksinės misijos vardą, kuris kiekvienais metais suteikiamas geriausiems bažnyčios paskirtiems religijos mokytojams. Sveikinu, tariau skambant skambučiui ir išėjau iš mokytojų kambario. Užbaigęs pamoką ir pagal nurodymus po paskutiniojo iš klasės išėjusio mokinio užrakinęs duris pamačiau, kaip ponia Kliūting nuvairavo savo naująjį mersedesą į stovėjimo aikštelę, tada nuėjau į mokytojų kambarį ir surinkau Zafto numerį. Įsijungė autoatsakiklis. Stengiausi poniai Zaft trumpai paaiškinti, koks reikalas, paprašiau ją filmo numerį įkalbėti į juostelę, pasakiau savo telefono numerį. Tada padėjau ragelį ir jau norėjau atsisėsti ant sofos, ir staiga, kai dar visi mokytojai ramiai, nieko nenutuokdami didžiosios pertraukos įkarštyje spietėsi prie savo stalų, vienu metu atsidarė abejos mokytojų kambario durys ir įvirto trys, penki, septyni, dešimt, penkiolika baltai apsirengusių vyrų. Stojo absoliuti tyla. Tyla, per kurią pasigirdo baisus žodis. Tyrimo komisija, tarė vienas iš vyrų. Vakar telefonu buvo gautas anoniminis pranešimas, tęsė jis toliau, šešioliktą valandą dvidešimt penkios minutės, Štutgarto Gimnazijų valdyboje, nors anoniminiai skambučiai pagal administravimo nurodymų *C III* paragrafą dvidešimt septyni devyni *Dėl telefono aparatų naudojimo tarnybiniams reikalams* griežtai draudžiami. Tačiau iš anoniminio skambučio esą neklystant buvo galima suprasti, kad tarp Giopingeno ERG kolegų siautėja kurmis, *neidentifikuotas* kurmis, savaime suprantama dalykas neleistinas ir todėl draudžiamas. Toliau esą buvo pateikta informacija apie neleistiną burtų traukimo metodą, kuris vykęs per tarnybinį pasitarimą, faktas rodantis nusižengimą administravimo nurodymui *A IV Dėl sprendžiamosios teisės priemonių tarp suskilusio mokytojų kolektyvo.* Dėl šių rūpestį keliančių įvykių numatomas išsamus tyrimas, kuris, pavedus iš pat viršaus, privalo būti atliktas nedelsiant. *Niekas neišeina iš patalpos*, pasakė kalbėtojas. Pirmas punktas, tęsė jis šiek tiek palaukęs toliau, kurmio identifikacija, ir

baltose pirštinėtose rankose laikė laišką. Šitas laiškas, tarė kalbėtojas, pasiųstas poniai direktorei daktarei Margaretei Virc, garbingos KNOGI vadovei, anonimiškai. Esą šiame rašte nesuklasifikuota informacija apie vidinius ERG reikalus. Iš to seka, kad šio rašytinio objekto autorius esąs vienas iš ERG mokytojų kolektyvo narių. Tačiau jie be didelio vargo sugebėsią atskleisti kaltininką, nes ant voko ir prirašyto popieriaus kaip įkalčio buvo rasti ne tik ponios direktorės daktarės Margeretės Virc, bet ir kito asmens pirštų atspaudai. Dabar turįs būti identifikuotas šitas antrasis asmuo. Keletas Baltųjų ėmėsi daryti mokytojų pirštų atspaudus, o tuo metu kiti Baltieji mokytojų bibliotekoje įrengė kažką panašaus į laboratoriją ir, įkišę į aparatus jiems atneštus atspaudus, lygino juos su kurmio atspaudais ant voko. Po kiek laiko vėl atsidarė durys ir du Baltieji į mokytojų kambarį įvedė Hiolingerį ir Baselį. Dabar jų vyriausiasis kreipėsi tiesiai į Hiolingerį. Antras punktas, pasakė jis, esąs netoleruotinas autoriteto praradimas galiojančioje sistemoje, kai vadovaujančiame poste esantis direktorius kreipiasi į mokytojus su *prašymu*, kuriuo Hiolingeris, nusižengdamas nurodymams, pamiršęs savo jam priklausančią vietą ir trumpam laikui atsidūręs jam pavaldžių mokytojų lygyje. Prie viso to dar prisidedančios sunkinančios aplinkybės kaip neleistinas, nuo taisyklių nukrypstantis ir jokiuose tarnybiniuose nuostatuose nei paminėtas, nei numatytas burtų traukimo metodas, aplinkybė, taip pat netiesiogiai prilygstanti viso Gimnazijos valdybos aparato klaidinimui bei iš to kylantiems įmanomiems neteisingiems sprendimams iš aukščiausio sprendžiamąją teisę turinčio asmens įstaigos viduje pusės. Hiolingeris žūrėjo į Baltuosius priblokštas. Nuosprendis, toliau tęsė Baltasis, esąs – pažeminimas trimis kategorijomis. Savo direktoriaus pareigas ERG Hiolingeris galėsiąs ir toliau eiti, nes esant tokiam nusižengimui reikalas susijęs su atsiteisimu už nuostolius, o ir iš personalo dokumentų galima spręsti apie iki *dato* nepriekaištingą direktoriaus elgseną. Ne, staiga suriko Knyman, ne, suriko garsiai ir karštai, ji to nepakęsianti, tai negirdėta, tai esą humanitarinio švietimo gulbės giesmė, tiesiog negalima sakyti iki *daato*, su ilgąja „a“, tai neteisinga, to ji neleisianti, *dare* esąs vienin-

telis „a“ linksniuotės veiksmažodis, turintis kamiene trumpąją „a“, todėl, pavyzdžiui, negalima sakyti *daato* – tarsi su įterptu išsigalvotu *a,* bet tai esąs būtent *datto*, taip sakant, su dviem „t“, *dare, do, dedi, dattum*, tęsė Knyman, juk privalot to laikytis. Hiolingeris krūptelėjo ir be žodžių, bet išraiškingais gestais, sušvokštė ant Knyman, paskui vėl pasisuko į šiek tiek dėl netikėto priekaišto sutrikusį Baltąjį ir, stengdamasis vėl susitvardyti, keliskart sukuždėjo – dėkoju jums. Tada atsidarė bibliotekos durys, iš bibliotekos išėjo vienas Baltasis ir atnešė savo šefui lapelį. Kurmis, pasakė vyriausiasis, greit perskaitęs lapelį, ką tik išaiškintas. Neperregimu žvilgsniu pažiūrėjo į mokytojus. Jo pavardė – Jenzenas, vardas – Jozefas. Pirštų atspaudai esą identiški, nekyla net menkiausios abejonės. Pasilikti ERG neįmanoma, nuosprendis – atlyginimo sumažinimas iki asesoriaus algos, perkėlimas į Švabų žemės Sibirą. Jenzenas mechaniškai įkišo ranką į kišenę, nuo raktų žiedo nukabino mokyklos raktą ir padėjo jį ant stalo. Du Baltieji surinko visus Jenzeno mokyklinius dokumentus, tuo metu kiti du, įsikibę į Jenzeno rankas iš kairės ir dešinės, išvedė jį iš mokytojų kambario. Tada aš paskutinįkart mačiau Jozefą Jenzeną.

19

Užduotis dar neįvykdyta, tęsė Baltasis. Jei jau kartą čia atėję, jie ketiną griebti situaciją už ragų ir drauge, pakvietę kontrolei kelis protestuojančio pedagogų korpuso mokytojus, patikrinti, kaip jie vykdo savo pareigas. Trylika mokytojų, pasakė Baltasis, pagal atsitiktinumo principą parinkti kontrolinei stebimai pamokai. Jis pradėjo skaityti pavardžių sąrašą. Abėcėlės tvarka. Kiekvienas, kurio vardas nebuvo paminėtas, atsikvėpdavo ir klesteldavo ant savo kėdės. Amel, Brunsas, Kramnis, Kranichas... Daugiau aš nebegirdėjau. Nuo šios akimirkos viską išgyvenau lyg transe, mačiau vieną Baltųjų, kuris tartum laiko padidinamajame stikle per keistai spindintį rūko sluoksnį artinosi plevendamas prie manęs, negalėjau jam pažiūrėti į akis, nes jis nešiojo veidrodinius akinių stiklus. Baltasis nustvėrė man aukščiau alkūnės ir išsivedė mane iš mokytojų kambario, nieko neklausinėdamas, tarsi apie viską žinotų, jis nuvedė mane kaip kokį neregį per mokyklos pastatą tiksliai į tą klasę, kur manęs laukė 10d. Man sukosi galva, aš vos laikiausi nepargriuvęs, o Baltasis atsisėdo paskutinėje eilėje, spaustuku padėkle rašymui sužnybė vertinimo protokolo lapą ir laukė trukčiodamas rašiklį. Aš sugebėjau išspausti tik duslų krekštelėjimą. Labą dieną, pasveikinau mokinius vokiškai, nes greitomis neprisiminiau angliško žodžio. Tačiau mokiniai ėmėsi man padėti ir ant tuščių lapų užrašinėjo sakinius bei pagrindines sąvokas, tarp kurių balansuodamas šiaip taip galėjau judėti pirmąsias penkiolika

minučių. Vėliau po truputį atgavau pusiausvyrą, mano kvėpavimas tapo lygesnis, vėl galėjau kažką matyti per tirštą rūką, besiveržiantį man iš akių. Vėl galėjau atpažinti pavienius mokinių veidus ir Baltąjį. Tasai rašė nesustodamas. Kai tik jis griebdavo sau už ausies, man užgniaužDavo žadą. Jei pasakydavau kokį žodį ir jo kakta susiraukdavo, tai tuoj per visą klasę sušukdavau *neteisingai;* kai jis nustebęs pakeldavo akis nuo savo bloknoto, sakydavau, ne, vis dėlto teisingai. Ką gi jis ten visą laiką rašo? Nepaliaudamas galvojau, juk jis užsirašo daugiau negu aš pasakau, daugiau nei pasako mokiniai, jis prirašys visą knygą, jis nesustodamas rašo, tiek daug klaidų, kiek jis pasižymi, apskritai negalima padaryti, galvojau sau, gal jis rašo apie kitus dalykus, apie mano laikyseną – aš išpūčiau krūtinę, apie mano balsą – pradėjau rėkti, mano raštą – ant lentos vieną po kitos piešiau tikslių proporcijų raides, mielai būčiau priėjęs prie jo ir pažiūrėjęs per petį, būčiau pasakęs, ak, taip, žinoma, aišku, neteisingai, ką čia pasakiau, tai žinojau, tuo momentu, kai pasakiau, žinojau, kad tai neteisingai, aš tik dėl to *specialiai* blogai pasakiau, kad patikrinčiau mokinius, ar jie išgirs neteisingą žodį. O gal, dingtelėjo man, jis užsirašo ir teigiamus dalykus, bet ne, tada paklausiau savęs, kas gi šioje pamokoje teigiamo. Dar prieš man sužlungant suskambo skambutis, ir net mokiniai nuo kaktos nusišluostė prakaitą. Atsisėdau, iš paskutiniųjų jėgų atsiverčiau klasės žurnalą, įrašiau savo santrumpą ir paklausiau savęs, kokia apskritai buvo ką tik vestos pamokos medžiaga. To nežinojau. Parašiau: *Kartojimas.* Tada Baltasis nusivedė mane į tuščią klasę, o aš, atsisėdęs priešais jį ir pažiūrėjęs į vertinimo protokolo lapus, kuriuos jis laikė ant kelių, giliai atsidusau. Jis buvo prirašęs dešimt puslapių. Aš tikėjausi visko. Maniau, kad jis tuoj tuoj pratrūks, šauks, priekaištaus man, aprėks, kad esu neišmanėlis, niekam tikęs, nevykęs mokytojas, bet nieko panašaus neįvyko. Jis sau ramiausiai skaitė tai, ką buvo užsirašęs, dešimt minučių, dvidešimt minučių, pusę valandos – ir nieko. Jo paklausiau – na kaip? Jis nereagavo. Dar dešimt minučių, dvidešimt minučių, staiga jis pakėlė akis,

aš sustingau, lėtai, lėtai, kaip tik įmanoma, nusiėmė akinius, aš pažvelgiau į pavandenijusių blizgančių melsvų akių porą, o Baltasis pravėrė savo lūpas ir su pasimėgavimu tęsdamas kiekvieną skiemenį pasakė: PA–DA–RI–NIAI. Tada atsistojo, apsisuko ir paliko klasėje mane vieną. Aš drebėjau ir man pasidarė bloga. Nutariau pranešti, kad likusią dienos dalį sirgsiu, bet tada prisiminiau Baselio pavadavimo planą ir atsisakiau šios minties. Nuėjau į mokytojų kambarį, primenantį kautynių lauką. Visur nudribę mokytojai, sutriuškinti, sudoroti, perdėm patikrinimo kovų pažymėti. Jais rūpinosi tie, kurių neištiko toks likimas. Mane taip pat tuojau pasitiko Hildė Broinlė, užmetė ant manęs pledą ir nuvedė sėstis ant sofos, padavė arbatos ir patrynė man rankas, pajutau sukylantį begalinį dėkingumą. Ponia Broinle, tariau su ašaromis akyse, to aš niekad neužmiršiu. Koridoriuose, kaip man pasakojo, esą prasidėjęs chaosas. Patikrinti mokytojai daugiau nesugebėjo dėstyti, palikti be priežiūros mokiniai išėjo iš klasių.

Visuotiname sambrūzdyje aš buvau vienintelis, kuris praėjus pusvalandžiui išgirdo tylų beldimą į mokytojų kambario duris. Atsispyręs drebančiomis kojomis pakilau nuo sofos, nusliūkinau prie durų ir atidariau jas. Koridoriuje stovėjo penktokas su milžiniška kuprine. Išėjęs prisiartinau prie jo. Va, sako jis, šitą radęs. Norįs atiduoti. Nieko nesakęs karštligiškai suspaudžiau savo gniaužtuose raktą, kurį jis man padavė, ir įsikišęs jį kišenėn, kur jau skimbčiojo Štramo raktas, aš brūkštelėjau sau per kaktą. Prisiminiau savo priesaiką šiandien rytą ir tai, kad Hiolingeriui ketinau atnešti *du* raktus, dar šiandien, ir tai, kad tada vėl viskas bus gerai, kad jis mane išbrauks iš sąrašo ir aš nuo tolei sustiprinsiu Hiolingerio frakciją. Dabar turėjau du raktus. Bet šią akimirką mane apėmė silpnumas, linkstantys keliai neklausė, vėl nusvirduliavau į mokytojų kambarį ir klestelėjau ant sofos, užsimerkiau ir pamaniau, raktus turiu, daugiau jau nieko blogo negali atsitikti, neprivalau jų šiandien atiduoti, tai galiu padaryti ir rytoj, kupinas naujų jėgų pasirodysiu Hiolingeriui, rytoj, tariau sau, tą padarysiu, rytoj jis išbrauks mane iš sąrašo. Šalia

manęs sėdėjo Knyman ir pasakė, esą tai tipiška, dar niekas jos netikrinęs, visą laiką tekdavę kitiems, jos ir jos žinių, kaip atrodo, bijosi net Baltieji. Padaviau jai lapelį su klausimais, ir likusias penkiolika minučių Knyman kalbėjo man įtaigiai kuždėdama, o aš vaizdavau, kad jos klausausi.

20

Grįžęs namo iškart mečiau žvilgsnį į autoatsakiklį. Gavau tris žinutes. Pirmoji iš mano motinos. Kaip man sekasi, kaip mokykloje, ar sėkmingai startavau darbe, kaip kolegos, kaip direktorius... Nuspaudžiau, kad išsitrintų. Antroji buvo iš direktoriaus. Jis girdėjęs, kad aš šiandien pasiėmęs du raktus, bet neatidavęs jam, Hiolingeriui. Tai esą pasitikėjimo jo atžvilgiu laužymas ir mano pareigų, kaip SST, negerbimas. Tai turėsią padarinių. Rytoj per ilgąją pertrauką ateiti pas jį. Trečioji buvo iš ponios Zaft. Jos rankose vaizdajuostė, ji galinti aiškiai įskaityti numerį. Tačiau ji nežinanti, kodėl, dėl Dievo meilės, aš taip domiuosi šituo numeriu, bet kadangi aš kalbėdamas telefonu sukėlęs tokį įspūdį, kad šitas dalykas esąs man svarbus, tai ji norinti man pranešti, kad numeris yra... Čia baigėsi mano autoatsakiklio juostelė. Atsisėdau ant kilimo šalia telefono ir iš pakelio išsitraukiau cigaretę. Pažiūrėjau į savo plaštakos viršų, surinkau numerį, vėl atsiliepė autoatsakiklis. Kreipiausi į poną ir ponią Zaft, gal jie būtų tokie malonūs ir man dar kartą padiktuotų numerį.

Likusią dienos dalį praleidau rengdamasis pamokoms, bet visą laiką jaučiau, kad mintimis esu kitur. Vidurnaktį užbaigiau, pavalgiau ir abejingai sėdėjau krėsle. Ant kelių pasidėjau portfelį ir įsikibau į jį. Aš meditavau. Pasirinkau tokią meditacijos formą, kurią išmokau referendariato metu per konferenciją apie pažymius, kai skelbiami penktos ir šeštos klasės vadinamasis elgesio pažymys. Pagal reikalavimus buvome įpareigoti konferencijoje paskelbti atskirai kiekvieno mokinio elgesio pažymį, savo viduje niūniavau šią

raminamąją melodiją ir kartu tiesiog mačiau mieguistą aplink konferencijos stalą sėdinčių mokytojų, virš kurių galvų tvyrojo savotiška ramybė ir pamaldumas, linksėjimą, kai buvo sakoma, kad Karolina, atlikdama užduotis, nuolat ir visiškai patenkindavo jos mokytojų lūkesčius, ji aktyviai dalyvaudavo pamokose, būdavo atidi, savo pareigas atlikdavo rūpestingai ir laiku, galėdavo gerai suvokti visą medžiagos apimtį ir yra klasės mėgstama, Frankas, atlikdamas užduotis, ne visada ir nevisiškai patenkindavo jo mokytojų lūkesčius, pamokose ne visada aktyvus, ne visada atidus, savo pareigas daugiausiai atlikdavo rūpestingai ir laiku, beveik visada galėdavo suvokti visos medžiagos apimtį, klasėje jis toleruojamas, Pija, atlikdama užduotis, nepatenkino mokytojų lūkesčių, pamokose niekad nedalyvaudavo, dažnai būdavo neatidi, savo pareigas atlikdavo nerūpestingai ir nelaiku, negalėdavo suvokti visos medžiagos apimties, klasėje labai mėgstama, rekomenduojama į realinę mokyklą. Telefonas. Atplėšiau akis. Sėdėjau savo supamajame krėsle. Lauke buvo šviesu. Aštunta valanda ryto. Paskutiniųjų dienų įtampa mane įveikė. Kuri šiandien diena? Penktadienis? Buvau it suparalyžiuotas ir negalėjau ištiesti rankos, kad paimčiau telefoną, todėl klausiausi savo paties balso įrašo, kad po to išgirsčiau ponios Zaft balsą, esą vakar jau buvo taip vėlu, tad ji nenorėjusi manęs trukdyti, taigi čia tas numeris: 5387. Sėkmės. Tada, išklausęs autoatsakiklio pypsėjimo iki galo, atsegiau portfelį. Portfelyje buvo suklastotas pasas Edvino Rioderio vardu su mano nuotrauka, kartu ir brandos atestatas, pirmasis ir antrasis valstybiniai egzaminai, suteiktos studijų patarėjo kategorijos liudijimas, nuomos sutartis su buto raktu ir tikslus vietos Frankfurto miesto plane aprašymas, sąskaita su daugiau kaip 10 000 eurų „Deutsche Bank“, pinigai, kaip buvo rašoma lydraštyje, būsią man išduoti pirmadienį, tryliktą valandą, ir jei prieš tai aštuntą valandą ryto aš atvyksiąs į HDDG Frankfurte, tai turėsiąs ryžtis įsidarbinti Hesene, pas Raudonuosius. Be to, dar radau voką su storu pamušalu, ant kurio buvo užrašyta „*Gal bus naudinga bėgant iš Baden Viurtembergo*“. Jame radau pistoletą, šovinių ir naudojimo instrukciją. Perskaičiau instrukciją, užtaisiau pistoletą, įsikišau į

priekinę kelnių kišenę, ant jos užtraukiau marškinius, vonioje sudeginau savo senąjį pasą ir viską, pagal ką būtų galima nustatyti mano ligšiolinę tapatybę, pagriebiau lagaminą, sugrūdau naujus dokumentus ir keletą drabužių bei daiktų, atrodančių man svarbiais, paėmiau lagaminą ir nuėjau į stotį, ramiai, lėtai, neskubėdamas, įlipau į traukinį, vykstantį į Giopingeną, ir kai pažymėtą bilietą įsikišau į šoninę švarko kišenę, radau ten iš Giopingeno laikraščio išplėštus nuomojamų butų skelbimus, suglamžęs tuoj juos išmečiau ir atsikvėpiau. Giopingene palikau lagaminą saugojimo kameroje ir nuėjau. Šešios, nulis, pasveikino mane ponas Krėmeris. Nulis, linktelėjau.

Atėjau pačiu laiku. Penkiom minutėm anksčiau prieš ilgąją pertrauką. Priėjau prie Paskalio, kuris turėjo laisvą pamoką, ir palinkėjau jam daug laimės gavus Auksinę misiją, Achimą Renerį turėjau paguosti, nes vakar vienas mokinys netyčia nuvertė vieną iš statulų. Knyman, Klūting, Linemanas ir daugelis kitų buvo pamokose. Pasakiau Reneriui, tegu jis perduoda linkėjimus visiems, kuriuos pažįstu. Kaip, paklausė jis – kas atsitiko? Tuo metu suskambo skambutis. Aš vėl kreipiausi į Renerį, kodėl jis paprasčiausiai nemetąs mokyklos. O kas tada, paklausė nesuprasdamas. Kur man tada eiti? Į Balio salą, pasakiau ir atsistojau prie mokytojų kambario durų. Į vidų srautu ėjo mokytojai. Kai po penkių minučių visi, išskyrus budėtojus per pertrauką, buvo susirinkę, iš kelnių kišenės išsitraukiau vieną iš dviejų vakar pavogtų raktų, atsikrenkščiau ir sušukau – radau vieną raktą! Tyla. Tada prasiveržė pavieniai šūktelėjimai, raktas, šaukė jie, rastas, neatidavė direktoriui, bravo, Kranichai! Įkišau ranką į kišenę, ištraukiau antrą raktą ir sušukau – radau dar vieną raktą! Dabar apie mane susispietė mokytojai, tegyvuoja Kranichas, sušuko jie, Štramas ir Kliūting, susijaudinę ir daug kartų dėkodami, pasiėmė savo raktus, o ir kiti mokytojai šypsodamiesi man mojo ranka. Tada iš kišenės išsiėmiau voką, duotą direktoriaus, ir sušukau, aš esu vienas iš dviejų Slaptųjų Saugumo Tarnautojų! Mokytojai krūptelėjo. Kokia nesąmonė, riktelėjo Kliūting, atsikvošėjusi pirmoji. Jeigu tai būtų tiesa, jūs tiesiog nebūtumėt atidavęs raktų. Tikrai, šaukė keletas kitų mo-

kytojų. Padaviau Kliūting voką. Tai įrodymas, rėkiau aš. Kliūting praskleidė voką. Kodėl turėtų būti du, šaukė Linemanas. Niekad nebūdavo dviejų Slaptųjų saugumo tarnautojų. Aš sprendžiu iš to... Čia Kliūting pasibaisėjusi riktelėjo, tikrai tikrai, tai jis! Mokytojai atatupsti pasitraukė per žingsnį. Aš vis dar stovėjau prie durų, išsitraukiau priekyje už kelnių juosmens užkištą pistoletą, ir, kaip buvau skaitęs naudojimo instrukcijoje, atitraukiau spyną, kuri spragtelėdama grįžo atgal, nusitaikiau į orą, paspaudžiau, šūvis, dūmai, nuo lubų pabiro tinkas, sušukau – tai užpuolimas! Mokytojai tylėjo. Groilichai, tariau, paimkite savo skrybėlę ir surinkite visus raktus. Groilichas nuėmė skrybėlę nuo kabyklos ir apėjo mokytojus, kurių daugumai sunkiai sekėsi nukabinti spynomis ir grandinėmis prie diržo sagčių pritvirtintus raktus. Po dešimties minučių Groilichas priėjo prie manęs su kietai raktų prikimšta skrybėle. Tuo tarpu grįžo ir budėtojai per pertrauką, juos aš pasitikau. Paėmęs iš Groilicho skrybėlę pasakiau, niekas nepajuda iš vietos, čia pat šoviau į telefoną, išėjau iš mokytojų kambario, užrakinau abejas lauko duris, įsikišau ginklą ir nuėjau į raštinę. Gerai nusiteikęs Baselis ramstė raštinės aptarnavimo stalą ir pasveikino mane sakydamas, klausyk, Kranichai, vėl šaudo, negi vyresnieji referendoriai jau rengiasi bandomosioms pamokoms? Išsitraukiau ginklą ir atsakiau, kad apie tai negirdėjęs. Po to, kai Baseliui ir abiem sekretorėms nukabinau raktus ir juos trise užrakinau Baselio kabinete, kelias akimirkas stabtelėjau raštinėje. Mano širdis plakė greičiau. Pirmą ir vienintelį bei paskutinį kartą dabar, šiandien, savo penktąją dieną mokykloje nesibeldęs įeisiu į direktoriaus kabinetą. Ko norit, paklausė Hiolingeris, pakėlęs akis nuo rašomojo stalo. Jis nematė už juostos užkišto pistoleto. Atlikau jūsų užduotį, Hiolingeri, pasakiau. Ką tai reiškia? – paklausė Hiolingeris. Raktai, tariau aš. Tai pagrobėt raktą, pasakė Hiolingeris. Na, Kranichai, sveikinu – kieno? Visų, pasakiau ir išverčiau prieš jį Groilicho skrybėlę, ant jo rašomojo stalo sužvangėjo per šešiasdešimt raktų. Hiolingerio veido išraiška pranoko mano lūkesčius. Visų? Sunkiai košė žodius per dantis. Kaip suprasti, Kranichai? Visų, tariau. Direktorius tylėjo. Tada pasakiau, ne, Hiolingeri, ne visų, vieno dar

trūksta. Iš kišenės išsitraukiau savo raktą, trumpai užsimerkiau ir prieš save išvydau Džeką Lemoną, paniekinamu žvilgsniu metantį raktą savo šefui ant stalo, lygiai taip pat ir aš norėjau pažvelgti, lygiai taip pat norėjau numesti raktą, tokiu pat žvilgsniu, tokia pat laikysena, tokiu pat sausu riešo judesiu, ir raktas jau lėkė iš mano pirštų, nuskriejo oru ir žvangėdamas nusileido ant kitų raktų krūvos. Hiolingeris pažiūrėjo į mane. Jūsų paties, paklausė manęs – Kranichai, jūsų paties? Aš linktelėjau. Jūs išeinat iš darbo? – paklausė. Aš vėl linktelėjau, garantuotas savo pergale. Tada Hiolingeris pakilo, ištiesė man ranką ir pasakė, jei jau taip, tai jis linkįs man daug laimės mano tolesniame kelyje. Išplėtęs akis padaviau jam savo dešinę, o jis savo kairiąja iš spintos už jo sugraibė šampano butelį ir pasakė: *Gal šia proga ir susidaužkime, Kranichai?* Aš atsiplėšiau nuo jo, sprukau per duris, nudundėjau laiptais, o tai, ką dar neišėjęs iš mokyklos išgirdau paskiausiai, buvo pokštelėjimas.

Epilogas

Kuo greičiau iš Johanštrasės, kuo greičiau per automobilių išmetamųjų dujų tankynę, pro degalinę, per alyvos smarvę, kuo greičiau pro melsvus veidrodinius banko langus, kuo greičiau palikti viską už savęs. Šviesoforas, minutę raudona šviesa, tada trumpai žalia. Pagaliau tiltas, požeminė perėja, akordeonininkas. Pralėkiau pro jį saugojimo kameros link, pasiėmiau lagaminą ir įlipau į Frakfurto traukinį, atsisėdau rūkomajame vagone, užsirūkiau, ištiesiau kojas, leidausi vežamas ir išlipau Frankfurte. Jau ketinau lagamine susirasti miesto planą, bet prie manęs priėjo vyras. Sekite paskui mane, pasakė jis. Nusekiau paskui jį. Priešais stotį sustojo limuzinas, aš įlipau. Šalia manęs sėdėjo kitas vyras, apsivilkęs kostiumą, jis nužvelgė mane ir nieko nepasakė. Automobilis pajudėjo, o vyras žiūrėjo per langą.

Kur mes važiuojam? – paklausiau jo.

Į jūsų butą, atsakė vyras.

Į mano butą? – paklausiau.

Į jūsų butą, atsakė vyras.

Kažkiek laiko tylėjom.

Tas butas, paklausiau jo, kur jis yra?

Visai šalia mokyklos kiemo, tarė jis.

O *jūs,* paklausiau, kas *jūs?*

Esu tas žmogus, kuris rašys jums charakteristiką.

Orths, Markus

Or91 Mokytojų kambarys : romanas / Markus Orths ; iš vokiečių kalbos vertė Jūratė Dikšaitė. – Vilnius : Gimtasis žodis, 2009. – 93, [3] p.

ISBN 978-9955-16-279-7

Įgijęs mokytojo kvalifikaciją, Kranichas patenka į mokyklą – košmarišką ir nesuprantamą pasaulį. Mokyklai būdingi visi blogiausi totalitarinės valstybės bruožai. Ją palaiko baimė, aimanavimas, apsimetimas, melas. Kranichas pamažu perima šio beprotiško žaidimo taisykles, bet vieną dieną neatlaikęs išsitraukia iš už kelnių juosmens pistoletą...

UDK 830-3

Markus Orths

Mokytojų kambarys

Romanas

Redaktorė *Violeta Mickevičiūtė*
Maketavo *Ramunė Šarpytė-Girniukaitienė*
Viršelio dailininkas *Romualdas Balinskas*

SL 098. Tiražas 1300 egz.
Išleido leidykla „Gimtasis žodis"
A. Juozapavičiaus g. 10A, 09311 Vilnius
El. p. gimtasiszodis@takas.lt
Interneto svetainė: http://www.gimtasiszodis.lt
Spausdino UAB „AJS spaustuvė"
Girelės g. 22, 56160 Kaišiadorys. Užs. 180

Įgijęs mokytojo kvalifikaciją, Kranichas patenka į mokyklą – košmarišką ir nesuvokiamą pasaulį. Mokyklai būdingi visi blogiausi totalitarinės valstybės bruožai. Anot pirmą dieną jam aiškinusio direktoriaus, galima paminėti keturias kolonas, ant kurių laikosi visa mokyklos sistema: baimę, aimanavimą, apsimetimą ir melą. Melas esąs mokyklos eliksyras. Kranichas pamažu perima šio beprotiško žaidimo, kurio pavadinimas „Mokytojų kambarys“, taisykles, bet vieną dieną neatlaikęs išsitraukia iš už kelnių juosmens pistoletą...

Tai groteskiška parodija, absurdiška ir labai juokinga.

Markus Orths (g. 1969) kūryba yra daug kartų įvertinta įvairiomis literatūrinėmis premijomis. Į lietuvių kalbą yra išverstos dar dvi šio autoriaus knygos – „Katalina“ ir „Kambarinė“. „Katalina“ pripažintas geriausiu 2006 m. vokiečių autorių istoriniu romanu.

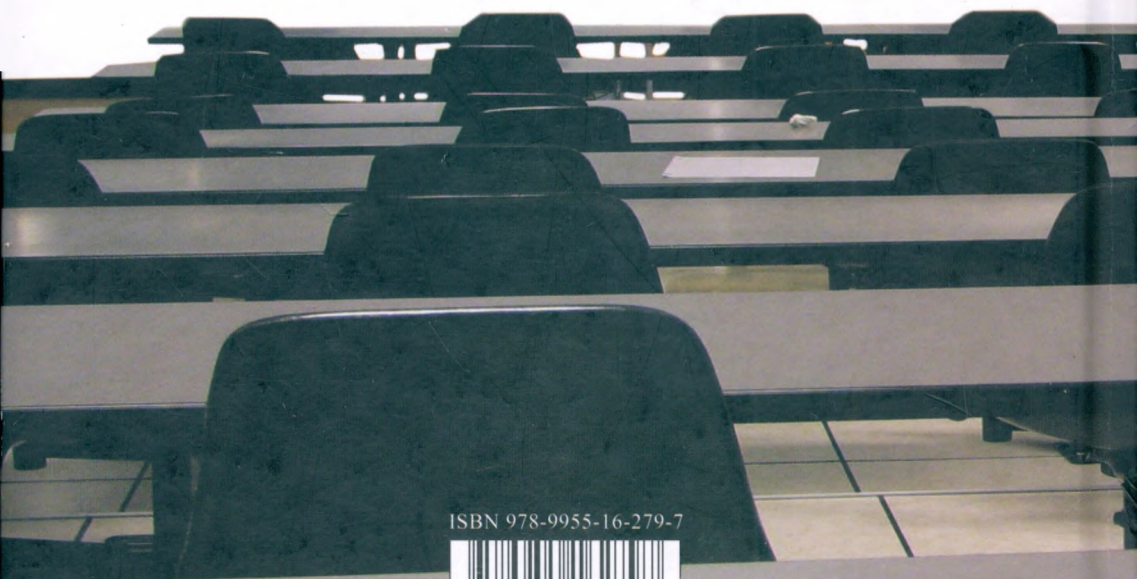

ISBN 978-9955-16-279-7